

به نام آنکه زندگی را به مخلوقات هدیه کرد

مطالعات اجتماعی

پایه نهم

سال تحصیلی: ۱۴۰۳ - ۱۴۰۲

محمد محمدی

دیرستان: دکتر شریعتی - بیگ زاده - هشت شهریور

فهرست مطالب

زمین، مهد زیبای انسان ها	درس ۱:
حرکات زمین	درس ۲:
چهره زمین	درس ۳:
آب فراوان، هوای پاک	درس ۴:
پراکندگی زیست بوم‌های جهان	درس ۵:
زیست بوم‌ها در خطرند	درس ۶:
جمعیت جهان	درس ۷:
بی عدالتی و نابرابری در جهان	درس ۸:
ایرانی متحد و یکپارچه	درس ۹:
اوضاع اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی ایران در عصر صفوی	درس ۱۰:
تلاش برای حفظ استقلال و اتحاد سیاسی ایران	درس ۱۱:
در جست‌وجوی پیشرفت و رهایی از سلطه خارجی	درس ۱۲:
... نهضت مشروطه	درس ۱۳:
... ایران در دوران حکومت پهلوی	درس ۱۴:
... انقلاب اسلامی ایران	درس ۱۵:
... ایران در دوران پس از پیروزی انقلاب اسلامی	درس ۱۶:
... فرهنگ	درس ۱۷:
... هویت	درس ۱۸:
.. ارزش‌ها و کارکردهای خانواده	درس ۱۹:
.. آرامش در خانواده	درس ۲۰:
.. نهاد حکومت	درس ۲۱:
... حقوق و تکالیف شهروندی	درس ۲۲:
.. بهره‌وری چیست؟	درس ۲۳:
اقتصاد و بهره‌وری	درس ۲۴:

فهرست مطالب

- درس ۱: زمین، مهد زیبای انسان ها
- درس ۲: حرکات زمین
- درس ۳: چهره زمین
- درس ۴: آب فراوان، هوای پاک
- درس ۵: پراکندگی زیست بومهای جهان
- درس ۶: زیست بومها در خطرند
- درس ۷: جمعیت جهان
- درس ۸: بی عدالتی و نابرابری در جهان

تلاش

درس ۱ (زمین مهد زیبایی انسان ها)

نکته: زمین ما، بخش کوچکی از منظومه شمسی است.

۱- منظومه شمسی از چه چیزهایی تشکیل شده است؟

منظومه ای متشکل از یک ستاره به نام خورشید و اجرام آسمانی متعدد که در مدارهای پیرامون آن می گردند.

۲- سرچشمه اصلی نور و گرما و انرژی زمین کجاست؟ خورشید

۳- منظومه شمسی دارای چند سیاره است؟ و این سیارات به چند دسته تقسیم شده اند؟ بیان کنید.

منظومه خورشیدی دارای هشت (۸) سیاره است؛ چهار سیاره نزدیک به خورشید، که سطوح سنگی و جامد دارند و به آنها سیاره های درونی می گویند.

چهار سیاره دورتر از خورشید که از گازهای ممتل تشکیل شده اند و سیاره های بیرونی نامیده می شوند.

۴- چهار سیاره درونی منظومه خورشیدی را نام ببرید. تیر، ناهید، زمین، مریخ.

۵- چهار سیاره بیرونی منظومه خورشیدی را نام ببرید. مشتری، زحل، اورانوس، نپتون.

نکته: چهار سیاره نزدیک به خورشید که سطوح سنگی و جامد دارند «سیاره های درونی» می گویند.

نکته: چهار سیاره دورتر از به خورشید که از گازهای مختلف تشکیل شده اند «سیاره های بیرونی» می گویند.

نکته: در میان چهار سیاره نزدیک به خورشید، زمین بزرگترین است.

نکته: زمین سومین سیاره منظومه خورشیدی است.

۶- دانشمندان عمر زمین و منظومه خورشیدی را چقدر تخمین زده اند؟ هر دو ۴/۵ میلیارد سال

۷- زمین و سه سیاره دیگر درونی منظومه خورشیدی (تیر، زهره، بهرام) چه تفاوت هایی دارند؟

از زمین از بقیه سیاره ها بزرگتر است. ۲: زمین قابل سکونت و زندگی است. ۳: تعداد قمر

۸- سه تفاوت سیاره های درونی و بیرونی منظومه خورشیدی را بیان کنید. (مدار گردش، جنس و ترکیب، قمر).

تفاوت	سیارات درونی	سیارات بیرونی
مدار گردش	نزدیک خورشید	دورتر از خورشید
جنس و ترکیب	سطوح سنگی و جامد	گازهای ممتل
قمر	تعداد قمرها کم	تعداد قمرهای زیاد

۹- ستاره خورشید در کدام کهکشان قرار دارد؟ کهکشان راه شیری

نکته: ستاره خورشید در منظومه خورشیدی، تنها یکی از میلیاردها ستاره کهکشان راه شیری است.

نکته: مساحت کره زمین ۵۱۰ میلیون کیلومتر مربع است.

۱۰- منظور از موقعیت مکانی یک پدیده چیست؟ یعنی مکان دقیق قرار گرفتن آن پدیده در روی کره زمین.

۱۱- جغرافی دانان برای تعیین موقعیت مکانی پدیده ها چه ابداعی کرده اند؟

خطوط و تقسیمات فرضی را ابداع کرده اند.

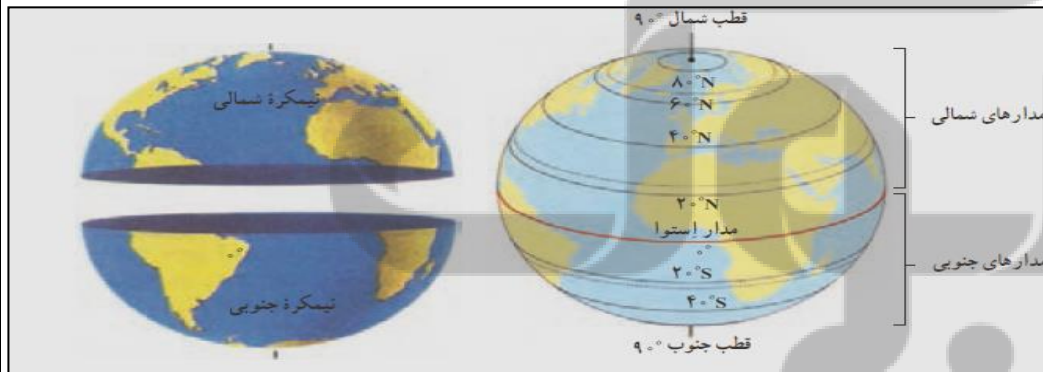
نکته: در فاصله مساوی از دو قطب شمال و جنوب، می توانیم یک دایره بزرگ را به دور زمین تصور کنیم، این

دایره بزرگ استوا نام دارد.

۱۲- منظور از مدارها چیست و چگونه درجه بندی شده اند؟

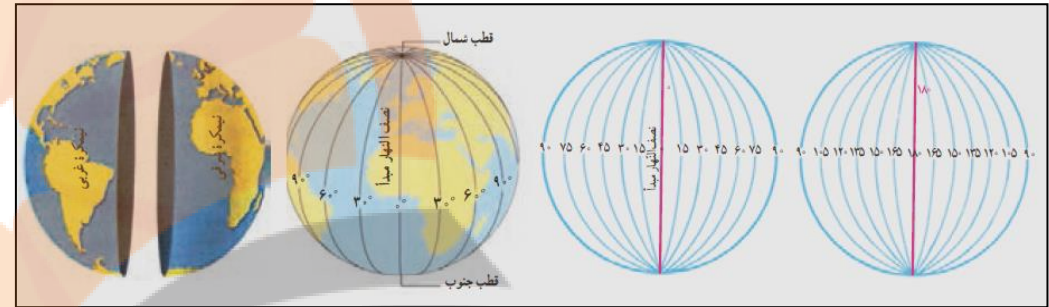
دایره های فرضی که به موازات مدار استوا در هر دو نیمکره رسم شده است مدار می گویند. مدار استوا (مدار مبدأ)

صفر درجه است. بقیه مدارها بین ۰ تا ۹۰ درجه شمالی و جنوبی درجه بندی شده اند.

نکته: هر چه به قطب شمال یا جنوب نزدیک می شویم، این دایره ها (مدارها) کوچک تر می شوند.

۱۳- منظور از نصف النهارها چیست و چگونه درجه بندی شده اند؟ نصف النهارها نیم دایره‌های فرضی هستند که از قطب شمال تا قطب جنوب کشیده شده‌اند و طول مساوی دارند. برای درجه بندی نصف النهارها، نصف النهاری را که از **مردانه گرینویچ** در شهر لندن عبور میکند به عنوان **نصف النهار مبدأ** انتخاب کرده‌اند. نصف النهار مبدأ و امتداد آن در سوی دیگر کره، زمین را به دو نیمکره مساوی شرقی و غربی تقسیم کرده است. **نصف النهار مبدأ، صفر درجه و نصف النهارهای دیگر از ۰ تا ۱۸۰ درجه غربی و ۱۸۰ درجه شرقی درجه بندی شده‌اند.**

۱۴- علت درجه بندی نصف النهارها به ۱۸۰ درجه شرقی و یا غربی چیست؟

زیرا محیط زمین ۳۶۰ درجه است

۱۵- منظور از مختصات جغرافیایی یک نقطه چیست؟ هر نقطه از کره زمین روی یک مدار و یک نصف النهار مشخص قرار دارد که به آنها «مختصات جغرافیایی» آن نقطه می‌گویند.

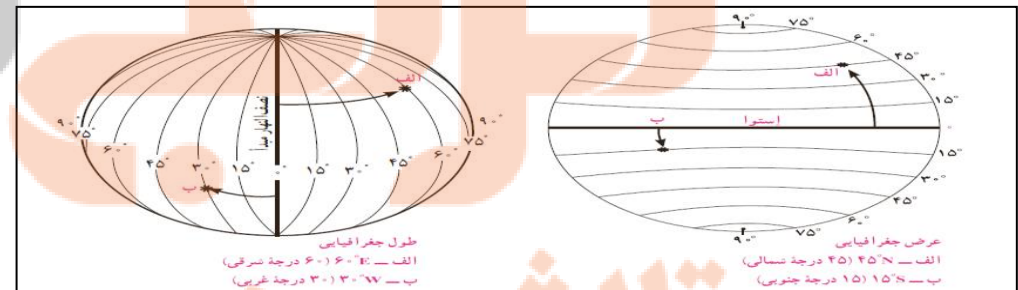
۱۶- چگونه طول و عرض جغرافیایی یک مکان را به دست می‌آوریم؟ ما با داشتن شبکه مدارها و نصف النهارها می‌توانیم طول و عرض جغرافیایی هر مکان یا مختصات جغرافیایی آن را به دست بیاوریم.

۱۷- طول جغرافیایی را تعریف کنید...

طول جغرافیایی هر مکان عبارت است از فاصله آن مکان با نصف النهار مبدأ بر حسب درجه. (شکل صفحه ۶ کتاب درسی)

۱۸- عرض جغرافیایی را تعریف کنید.

عرض جغرافیایی هر مکان عبارت است از فاصله آن مکان با مدار استوا بر حسب درجه. (شکل صفحه ۶ کتاب درسی)

۱۹- علائم اختصاری که برای نوشتن طول و عرض جغرافیایی استفاده می‌شود را نام ببرید.

شمالی: **N** - جنوبی: **S** - شرقی: **E** - غربی: **W**

۲۰- ابزارهای اولیه که مردم در تعیین مکان و مسیر استفاده میکردند را نام ببرید. استفاده از ستارگان و اسطرلاب، تهیه نقشه های اولیه و سپس استفاده از قطب نما

۲۱- چه عواملی در دهه های اخیر منجر به استفاده از ماهواره برای تعیین موقعیت های مکانی گردید؟ تلاش برای مسیریابی و تعیین مکان با روشهای دقیق که در هر شرایطی بتوان با کمک آن عملیات ناوبری را انجام داد.

۲۲- ناوبری ماهواره‌ای چیست؟ روشی جدید است که در آن از چندین ماهواره برای ارائه موقعیت و جهت جغرافیایی و مسیر حرکت استفاده میشود.

۲۳- مبنای کار ناوبری ماهواره ای چیست؟ **هواچ رادیویی** است که بین ماهواره و گیرنده های مفتلف، رد و بدل میشود.

درس ۲ (حرکات زمین)

۱- منظور از حرکت وضعی زمین چیست و چه نتایجی دارد؟ (مهم)

زمین در هر ۲۴ ساعت یکبار به دور محور خود می‌چرخد، که به آن حرکت وضعی می‌گویند.

نتایج:

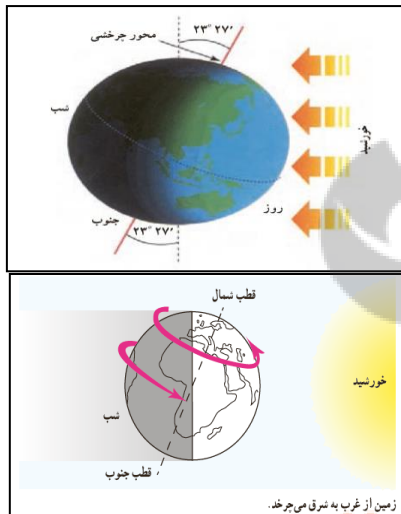
۱- پیدایش شب و روز: اختلاف ساعت بین نواحی مفتلف

۲- چرا نور خورشید در زمان معین، فقط نیمی از زمین را روشن می‌کند؟ چون زمین به صورت دایره است.

۳- اگر زمین به دور خود نمی‌چرخید چه اتفاقی می‌افتاد؟ همواره قسمتی از کره زمین روز می‌شد و در قسمتی دیگر شب. که در این صورت زندگی در روی کره زمین امکان پذیر نبود.

۴- منظور از حرکت ظاهری آفتاب (خورشید) چیست؟

ما هر روز در آسمان، خورشید را می‌بینیم که از مشرق طلوع می‌کند. هنگام ظهر، خورشید تقریباً بالای سر ماست و هنگام عصر رفته رفته به سمت مغرب حرکت و در آن سمت غروب می‌کند. که این پدیده جایی یا حرکت خورشید در آسمان، حرکت ظاهری است. در واقع، خورشید جابه جا نمی‌شود بلکه زمین می‌چرخد و نقاط مفتلف کره زمین

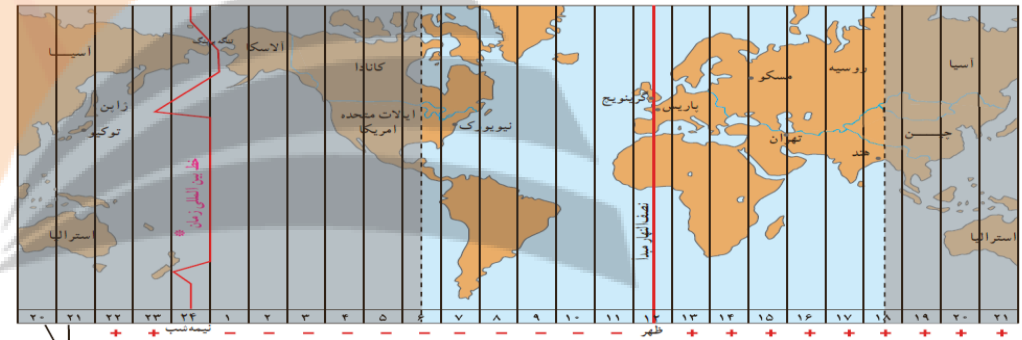
پی در پی در مقابل فورشید قرار میگیرند.

۵- ساعت واقعی و ساعت رسمی را باهم مقایسه کنید.

وقتی فورشید درست روی نصف النهار مبرا قرار می گیرد، در همه شهرهایی که روی این نصف النهار (از شمال اروپا تا جنوب آفریقا) قرار گرفته اند، هنگام ظهر است. در همین حال، مردم کشورهای که در شرق گرینویچ قرار دارند، فورشید را زودتر دیده اند و بنابراین، از ظهرشان گذشته است. به عکس، در کشورهای که در غرب نصف النهار گرینویچ قرار دارند، چند ساعت به ظهر مانده است که این ساعت واقعی است.

کره زمین برای آنکه یک دور یا 360° به دور خود بچرخد، ۲۴ ساعت وقت لازم دارد. پس اگر 360° محیط کره زمین را به ۲۴ قیاس تقسیم کنیم، هر یک از قایمها ۱۵ درجه پهنا دارد هر منطقه زمانی یک قیاس است و یک ساعت را به خود اختصاص می دهد. بنابراین، همه نصف النهارهایی که داخل یک قیاس قرار گرفته اند، به طور توافقی ساعت یکسانی دارند.

این همان ساعت رسمی است.

۶- مبنای ساعت واقعی چیست؟ موقعیت فورشید در آسمان

۷- چرا در زندگی روزانه نمی توان از ساعت واقعی استفاده کرد؟

در زندگی روزانه نمی توان از ساعت واقعی استفاده کرد. زیرا در تعیین قرارهای ملاقات، زمان باز و بسته شدن اداره ها و مغازه ها و برنامه حرکت قطرها و هواپیماها مشکلات زیادی به وجود می آید.

۸- زمان رسمی چگونه به وجود آمد؟ در قرن ۱۹، کشورها در یک اجلاس بین المللی، توافق کردند که به جای ساعت واقعی از ساعت رسمی استفاده کنند و به این ترتیب، زمان رسمی به وجود آمد.

۹- ساعت رسمی را چگونه محاسبه می کنند؟ کره زمین برای اینکه یک دور یا 360° درجه به دور خود بچرخد ۲۴ ساعت وقت لازم دارد. پس اگر 360° درجه محیط کره زمین را به ۲۴ قیاس تقسیم کنیم هر یک از قیاس ها ۱۵ درجه پهنا دارد. هر منطقه زمانی یک قیاس است و یک ساعت را به خود اختصاص می دهد. همه نصف النهارهایی که

داخل یک قیاس قرار گرفته اند، به طور توافقی ساعت یکسانی دارند.

نکته: هر قیاس ۱۵ درجه است و یک نصف النهار مرکزی دارد.

نکته: در برخی کشورهای وسیع، مانند چین، چند ساعت رسمی وجود دارد.

۱۰- حرکت انتقالی زمین را توضیح دهید.

یک دور پرش کامل زمین به گرد فورشید، یکسال طول می کشد که به آن حرکت انتقالی می گویند.

نکته: مدار زمین، بیضی شکل است و زمین با سرعت میانگین 30° کیلومتر در ثانیه، یک دور به گرد خورشید را می پیماید.

۱۱- سال شمسی (سال واقعی) را توضیح دهید. مدت زمان واقعی یک دور کامل گردش زمین به گرد فورشید، 365 روز و 6 ساعت است که به آن سال شمسی (واقعی) می گویند.

۱۲- سال کبیسه را توضیح دهید.

سال 365 روزه، سال رسمی است که 6 ساعت از سال فورشیدی کوتاهتر است. برای جبران کسری این 6 ساعت، هر 4 سال یک روز به سال رسمی اضافه می شود سال 366 روزه را سال کبیسه می نامند.

۱۳- چرا زاویه تابش آفتاب در طول سال تغییر می کند و در طی یکسال زمین در موقعیت های مختلفی در برابر خورشید قرار می گیرد؟ چون محور قطب ها بر سطح مدار گردش انتقالی زمین، مایل است.

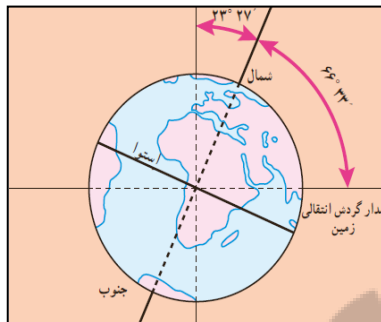
۱۴- مایل بودن محور قطب ها بر سطح مدار گردش انتقالی چه نتایج دارد؟ (مهم)

۱: زاویه تابش آفتاب در طول سال تغییر میکند.

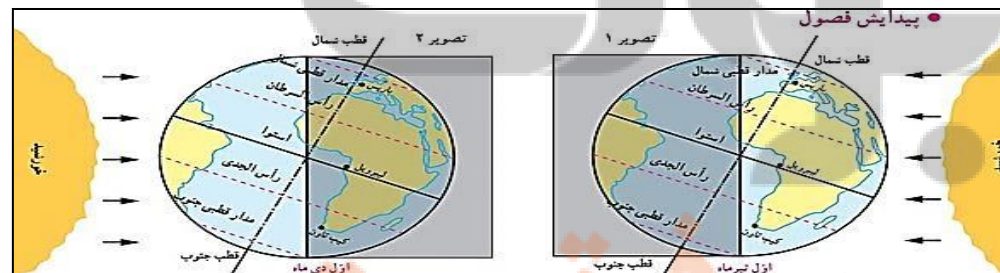
۲: درازی شب و روز نامساوی میشود.

۳: فصلهای متلف به وجود می آید.

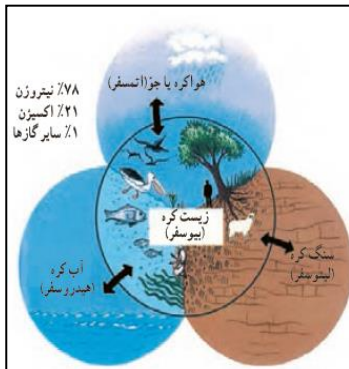
۴: برعکس بودن فصل ها در نیمکره شمالی و جنوبی

۱۵- شکل های زیر را تفسیر کنید. (انقلاب تابستانی و زمستانی) (مهم)

درس ۳ (چهره زمین)

۱- سیاره زمین از چند محیط تشکیل شده است؟ آن‌ها را بیان کنید.
 ۱: **بخش فیزیکی** کره زمین یا پوسته آن که حالت جامد دارد واز سنگ و خاک تشکیل شده **سنگ کره (لیتوسفر)** نامیده می‌شود.

۲: **آب کره (هیدروسفر)** شامل اقیانوس‌ها و دریاها، دریاچه‌ها، رودها و بقیه آب‌های سطحی، آب‌های زیرزمینی، یخچال‌ها و نزولات بوی می‌شود.

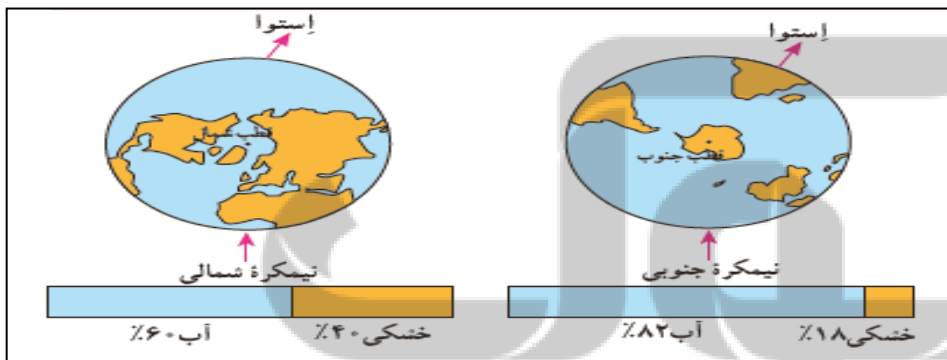
۳: **هواکره (اتمسفر)** نیز شامل گازهایی است که دور تا دور کره زمین را فرا گرفته‌اند.

۴: این سه محیط با هم سیاره زمین را برای زندگی انسان و دیگر موجودات زنده یعنی **زیست کره (بیوسفر)** مناسب می‌سازند.

نکته: وسعت خشکی‌های زمین نسبت به آب‌ها کم است.

۲- چه مقدار از سطح زمین را آب‌ها و چه مقدار از آن را خشکی‌ها فرا گرفته‌اند؟
 حدوداً ۷۱ درصد را آب‌ها و ۲۹ درصد بقیه را خشکی‌ها فرا گرفته‌اند.

۳- دو نیمکره شمالی و جنوبی از نظر وسعت آب‌ها و خشکی‌ها چه تفاوتی دارند؟
 نیمکره شمالی را نیمکره خشکی‌ها می‌گویند زیرا بیشتر خشکی‌ها در این نیمکره قرار دارند. و نیمکره جنوبی را نیمکره آب‌ها می‌گویند زیرا ۸۲ درصد آن را آبها فرا گرفته‌اند.

۴- پنج مجموعه بزرگ خشکی‌ها را نام ببرید.

آسیا-آمریکا-آفریقا-قطب جنوب - اروپا - استرالیا و اقیانوسیه

۵- منظور از ناهمواری چیست؟ چند مورد نام ببرید.

تصویر ۱:

در اول تیرماه در نیمکره شمالی منطقه وسیع‌تری از کره زمین در معرض نور فورشید قرار می‌گیرد. در نتیجه، طول روزها از شب‌ها بیشتر است. در اول تیرماه، فورشید در نیمکره شمالی به مدار رأس السرطان به طور عمودی می‌تابد. در این هنگام که طولانی‌ترین روز در این نیمکره است و به آن **انقلاب تابستانی** می‌گویند، فصل تابستان آغاز می‌شود. در همین زمان، نیمکره جنوبی فصل زمستان را سپری می‌کند.

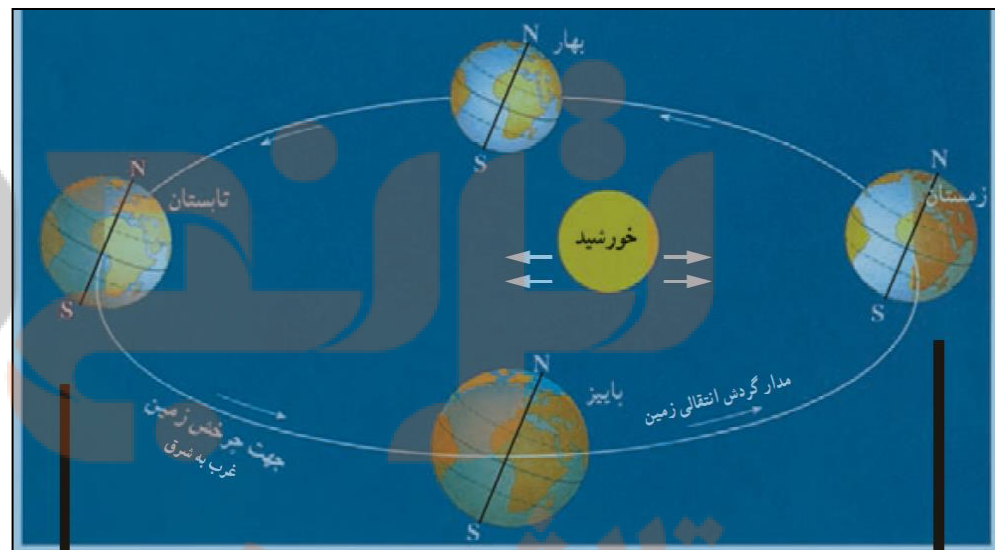
تصویر ۲:

در اول دیماه، در نیمکره شمالی بخش کم وسعت‌تری از کره زمین تابش فورشید را دریافت می‌کند و روزها کوتاه‌تر از شب‌هاست. در اول دیماه، فورشید به مدار رأس الهری در نیمکره جنوبی عمودی می‌تابد. در نتیجه، در نیمکره شمالی اول دی کوتاه‌ترین روز سال است که به آن **انقلاب زمستانی** می‌گویند. در این روز فصل زمستان آغاز می‌شود. در حالیکه در همین زمان، در نیمکره جنوبی فصل تابستان آغاز شده است.

۱۶- اعتدالین در چه مواقعی از سال اتفاق می‌افتد؟ در دو موقع از سال یعنی **بهار** و **اول پاییز**، درازی روز و شب برابر می‌شود؛ یعنی مسیری که منطقه روشن زمین می‌پیماید با مسیر منطقه تاریک برابر است. به این دو زمان، اعتدالین (اعتدال بهاری و اعتدال پاییزی) می‌گویند.

۱۷- مهم‌ترین نتیجه حرکت انتقالی زمین چیست؟ **پرید آمدن فصل‌ها**.

نکته: در مناطق مجاور استوا مسیر پیموده شده **دو منطقه تاریک و روشن همواره یکسان است** و در نتیجه **طول روز و شب همواره یکسان است**. (با توجه به شکل صفحه ۱۳ کتاب درسی)

به پستی و بلندی‌های سطح زمین ناهمواری می‌گویند. فلات‌ها، کوه‌ها، تپه‌ها، دشت‌ها، جلگه‌ها

۶- جلگه‌های پهناور جهان در چه مناطقی تشکیل شده‌اند؟ درکنار دریاها و یا در امتداد رودهای بزرگ

۷- فلات‌ها چگونه سرزمین‌هایی هستند؟ (تعریف فلات)

فلاتها سرزمینهایی نسبتاً هموار اما مرتفع اند که از اطراف به سرزمینهای کم ارتفاع و پست منتهی می‌شوند. این فلاتها، کوههای بسیار بلند با قله‌های نوک تیز را در برگرفته اند.

نکته: **فلات تپه** بلندترین فلات جهان است.

۸- ناهمواری‌های جوان و ناهمواری‌های قدیمی و فرسوده را باهم مقایسه کنید.

کوههای بسیار مرتفع جزء ناهمواریهای جوان هستند. دامنه این کوهها شیب تندی دارند و دره‌های بین آنها تنگ و به شکل **V** است. به عکس، در کوههای کم ارتفاع با گذشت زمان و فرسایش، قله‌ها به شکل گنبدی در آمده‌اند و شیب دامنه‌ها ملایم است. این کوهها دره‌های باز و آبرفتی به شکل **U** دارند.

۹- عوامل پیدایش و تغییر شکل ناهمواری‌ها به چند دسته تقسیم می‌شود؟*

۱: عوامل طبیعی

۲: عوامل انسانی

۱۰- عوامل طبیعی پیدایش و تغییر ناهواری‌ها به چند دسته تقسیم می‌شوند؟* عوامل درونی ۲: عوامل بیرونی

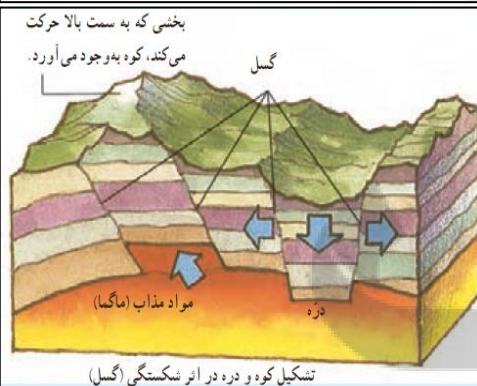
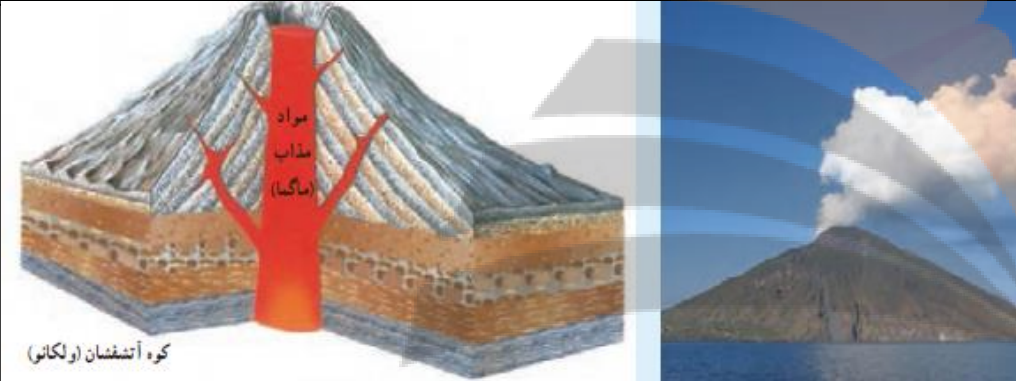
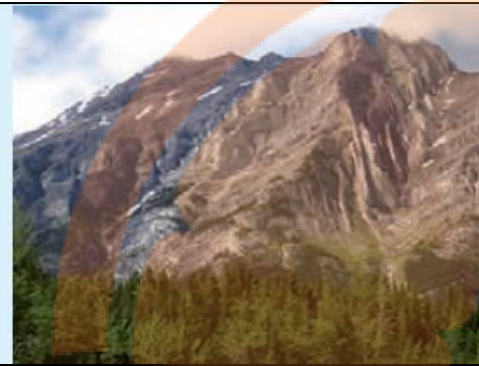
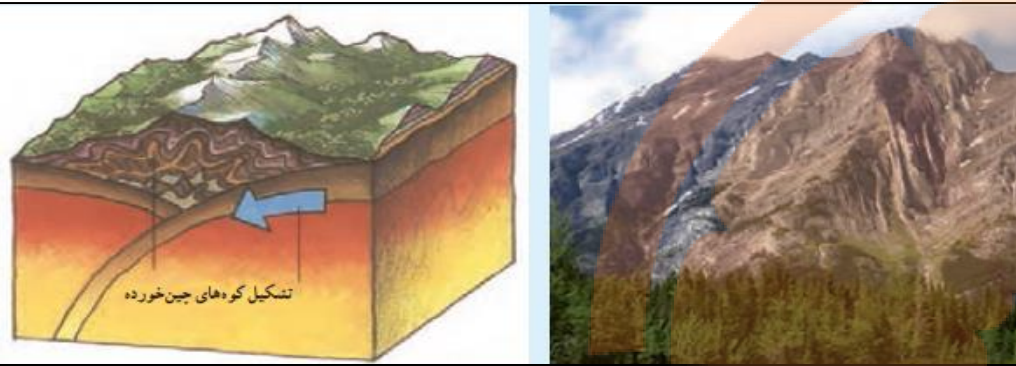
۱۱- حرکت ورقه (قطععات) پوسته زمین به چند صورت در ایجاد کوهستان‌ها نقش دارند؟*

این ورقه‌ها (پوسته و گوشته فوقانی) بخش‌هایی از قاره‌ها تا کف اقیانوس‌ها را در بر می‌گیرند. ورقه‌ها روی بخش خمیری شکل گوشته یا نرم‌کره به آرامی حرکت میکنند، از هم دور یا به هم نزدیک می‌شوند، به هم برخورد می‌کنند یا در امتداد هم می‌لغزند. البته ورقه‌ها بسیار کند حرکت می‌کنند و در هر سال فقط چند سانتیمتر جابه‌جا می‌شوند. اما این جابه‌جایی و حرکت طی میلیون‌ها سال، تغییرات زیادی در ناهمواریها به وجود می‌آورد.

۱۲- نتایج حرکت ورقه‌های زمین چه نتایجی دارد؟* ۱: زمین‌فروزرگی‌ها ۲: ایپاد رشته کوه ۳: ایپاد شکسته‌ها (گسل‌ها)

۳: ایپاد کوه‌های آتشفشانی.

۱۳- چند مورد از عوامل بیرونی تغییر شکل ناهمواری‌ها را نام ببرید.*

۱: هوازدگی * ۲: فرسایش آبی * ۳: فرسایش بادی * ۴: فرسایش یخبالی.

نکته: **فعالیت‌های انسان** نقش مهمی در تغییر شکل ناهمواری‌های زمین دارد.

۱۴- انسان‌ها با چه هدفی چهره ناهمواری‌ها را تغییر می‌دهند؟

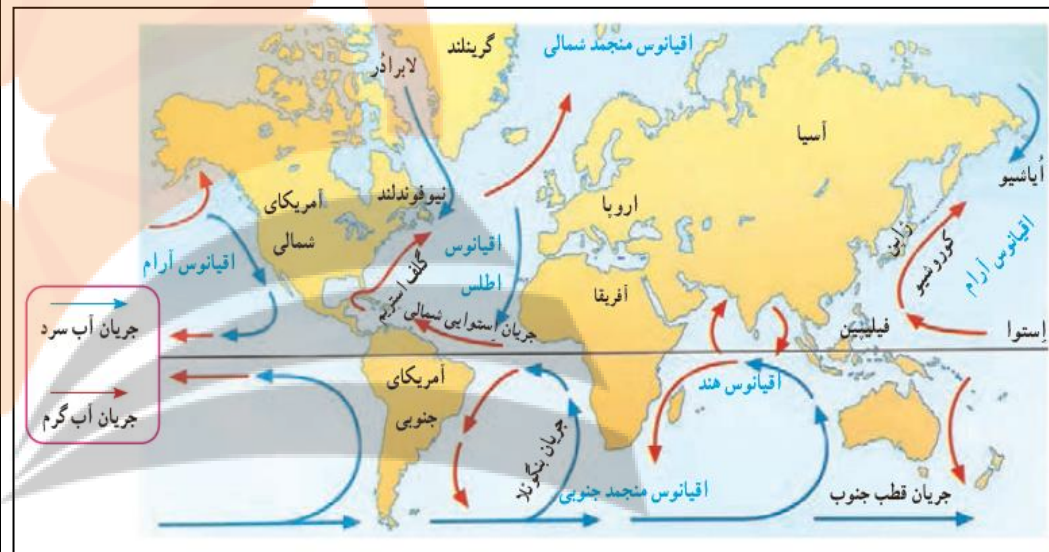
انسان‌ها برای رفع نیازهای خود و بهره‌برداری از محیط طبیعی

۱- آب کره (هیدروسفر) چه منابعی را شامل می شود؟

آب کره (هیدروسفر) همه آب های زمین یعنی اقیانوسها، دریاها، دریاچه ها و رودها و ... را شامل می شود.

۲- پنج مجموعه بزرگ آب ها را نام ببرید.

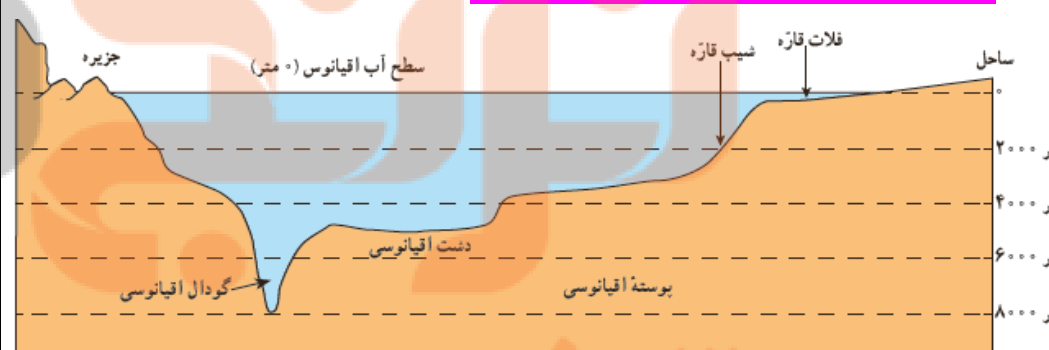
* اقیانوس آرام * اقیانوس اطلس * اقیانوس هند * اقیانوس منجمد شمالی * اقیانوس منجمد جنوب

۳- مطالعه و کاوش های علمی در اقیانوس ها و بستر آنها با چه مشکلاتی رو به رو است؟

* فشار زیاد آب * تاریکی * دمای کم در اعماق آب

نکته: پوسته زمین در کف اقیانوس ها و دریاها امتداد دارد.

نکته: کف اقیانوس ها و دریاها همانند سطح خشکی ها ناهمواری های فراوان دارد.

۴- منظور از فلات قاره چیست؟ در جاهایی که اقیانوس ها با خشکی تماس دارند، اغلب ناهیه ای کم عمق با

ژرفایی کمتر از ۲۰۰ متر دیده می شود که به آن **فلات قاره (ایوان خشکی)** می گویند.

۵- فلات قاره از چه نظرهایی اهمیت دارند؟

از نظر وجود منابع سرشار نفت و گاز و ماهیگیری اهمیت زیادی دارند.

۶- شیب قاره به کدام بخش از ناهمواری های کف اقیانوسی گفته می شود؟ بعد از فلات قاره ناگهان شیب

زیاد می شود و تا عمق ۲۰۰۰ تا ۵۰۰۰ متری ادامه می یابد؛ به این بخش شیب قاره می گویند.

۷- حرکت آب دریا به چه صورت هایی دیده می شود؟ موج - جزر و مد - جریان های دریایی

۸- جریان های دریایی گرم و سرد بر آب و هوای چه مناطقی تأثیر دارند؟

مناطقی که از مابورت آن عبور می کنند.

۹- یکی از مناطق مهم صید ماهی در جهان را نام ببرید.

محل تلاقی آب های گرم و سرد از مهم ترین مناطق صید ماهی جهان است. مانند: نیوفونلند در آمریکا و شرق ژاپن.

۱۰- اقیانوس ها از چه جهت هایی برای انسان ها اهمیت دارند؟

۱- اقیانوسها یکی از منابع مهم تأمین غذا برای انسان هستند. ۲- امکان حمل و نقل کم هزینه تر میلیونها تن بار را با

کشتیها ۳- اقیانوسها غیر مستقیم منبع تأمین آب شیرین هستند.

۱۱- امروزه چه خطراتی اقیانوس ها و محیط زیست آن را تهدید می کنند؟ (۳ مورد)

۱- اسالیانه پندر میلیون تن زباله های سمی کارخانه ها، پلاستیک و مواد تجزیه نشدنی به اقیانوسها ریخته می شود.

۲- برفی کشورها از شیوه دفن زباله های اتمی در اعماق اقیانوسها استفاده می کنند.

۳- صید بی رویه و انبوه ماهی ها، بدون آنکه فرصت تولید مثل برای آنها فراهم شود، نیز به بوم سازگان

(اکوسیستم) آنها به شدت لطمه می زند.

۴- برفی کشورهای پیشرفته با دسترسی به فناوریهای جدید مانند کشتیهای مجهز به رادار یا نصب دائمی تورها در آب،

به طور مداوم صید ماهی از اعماق آب و همه نقاط اقیانوسها را افزایش می دهند.

۵- افزایش دمای آب ها در نتیجه رها سازی فاضلاب های و فائنگی.

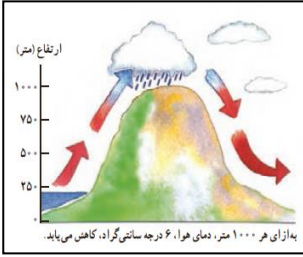
۱۲- ساختار و ترکیبات هوا کره را بیان کنید.

هوا کره لایه ای از گاز است که از سطح زمین تا ارتفاع ۳۰۰۰ کیلومتری اطراف سیاره زمین را در بر گرفته است.

هوا کره مخلوطی از گازهای مختلف نیتروژن ۷۸٪، اکسیژن ۲۱٪، و سایر گازها مانند دی اکسید کربن و بخار آب

است.

۱۳- پایین ترین لایه هوا کره چه نام دارد؟ چه اتفاقاتی در آن صورت می گیرد؟

۱۹- ارتفاعات چه تأثیری در آب و هوا دارند؟

ارتفاعات می‌توانند از نفوذ توده‌های مرطوب به نواحی آن سوی فود جلوگیری کنند؛ مانند رشته کوه های هیمالیا در شمال هند یا البرز در ایران. ارتفاعات همچنین جهت وزش بارها را تغییر می‌دهند.

نکته: هوامانند همه گازها سنگینی دارد و بر همه چیز فشار وارد می‌کند.

نکته: فشار هوا را با **دستگاه های فشارسنج** اندازه گیری می‌کنند.

نکته: فشار هوا در یک مکان **متغییر** است و زیاد و کم می‌شود.

۲۰- باد چگونه به وجود می‌آید؟ هوا همیشه از جایی که فشار بیشتری دارد به سمت جایی که فشار کمتری وجود دارد پیران می‌یابد و به این ترتیب، باد به وجود می‌آید.

۲۱- یکی از عوامل مهم جریان عموی هوا و تغییرات آب و هوایی در مناطق مختلف را نام ببرید. **پراکنندگی کانون‌های فشار (مناطق فشار زیاد و مناطق فشار کم)**

۲۲- به نظر دانشمندان یکی از علل مهم افزایش دمای کره زمین چیست؟ بیان کنید

یکی از علل مهم افزایش دما، زیاده شدن تدرار فودروها و افزایش فعالیت‌های صنعتی است که از سوخت‌های فسیلی استفاده می‌کنند و موجب آلودگی هوا و ورود گازهای گلخانه ای به هواکره می‌شوند.

۲۳- دلایل توجه ویژه به انرژی هسته ای در کشور ما چیست؟ کاربردهای پزشکی، کمک به کاهش آلودگی

۲۴- گرم شدن کره زمین چه پیامدهای ناخوشایندی می‌تواند داشته باشد؟ ذوب شدن یخ‌های قطبی - بالا آمدن آب دریا - به زیر آب رفتن نواحی ساحلی و جزیره ها - افزایش و طولانی شدن دوره های خشکسالی در نواحی گرم و خشک - افزایش سیلاب

درس ۵ (پراکنندگی زیست بوم‌های جهان)

۱- زیست بوم (بیوم) چیست؟ زیست بوم یک نامیهی وسیع جغرافیایی است که در آن، انواع فاسی از گیاهان و جانوران زندگی می‌کنند نامیهی مشخصی را به وجود می‌آورد.

نکته: هر زیست بوم از چند بوم سازگان (اکوسیستم) تشکیل شده است.

۲- وجود هر زیست بوم در یک ناحیه به چه عواملی بستگی دارد؟ (تنوع زیست بوم ها به چه عواملی بستگی دارد؟)

۱: آب و هوا؛ ۲: شکل ناهمواری ها؛ ۳: میزان ارتفاع زمین؛ ۴: هنس خاک.

نکته: در میان همه عوامل تأثیر گذار بر زیست بومها آب و هوا مهم‌ترین و بیشترین تأثیر را دارد.

نکته: از میان عناصر آب و هوایی، دو عنصر «دما» و «پارش» بر نوع و میزان پوشش گیاهی اثر می‌گذارد.

پاینتترین لایه، که نزدیک به سطح زمین است، **تروپوسفر** نام دارد. تشکیل ابرها و بسیاری از تغییرات آب و هوایی در این لایه صورت می‌گیرد.

۱۴- درهریک از مناطق زیر چه نوع آب و هوایی حاکم است؟

بنگل های کنگو در آفریقا؛ گرم و مرطوب * صحرای آفریقا؛ گرم و خشک * سواحل شمالی آفریقا؛ مدیترانه ای

۱۵- عوامل موثر بر آب و هوای جهان را نام ببرید.

۱: عرض جغرافیایی و زاویه تابش خورشید * ۲: دوری و نزدیکی به دریا * ۳: ارتفاع از سطح زمین * ۴: فشار هوا و پیران باد

۱۶- از عوامل موثر بر آب و هوای جهان، عرض جغرافیایی و تغییر زاویه تابش خورشید را توضیح دهید.

سرزمین های نزدیک استوا اشعه عمودی خورشید را دریافت می‌کنند. اما هرچه از استوا به طرف قطبها پیش می‌رویم، تابش خورشید مایل تر می‌شود. در نتیجه، گرمای کمتری به زمین می‌رسد.

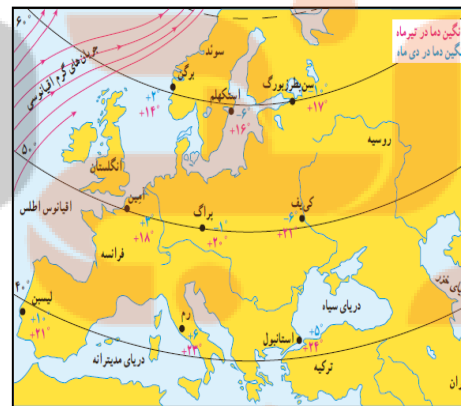
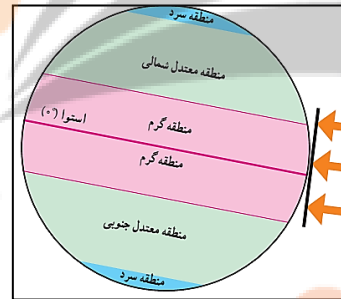
نکته: هرچه از مدار استوا (صفر درجه) به سمت عرض های جغرافیایی بالاتر حرکت کنیم، دمای هوا کاهش می‌یابد و **در نواحی مجاور قطبها کمترین میانگین دمای سالانه** دیده می‌شود.

۱۷- به طور کلی از یکسان نتابیدن خورشید به سطح زمین، چند منطقه ی آب و هوایی پدید آمده است؟

۱: منطقه گرم در دو طرف استوا تا مدارهای رأس السرطان و رأس البری

۲: منطقه معتدل شمالی و جنوبی

۳: منطقه سرد در مجاورت قطبها

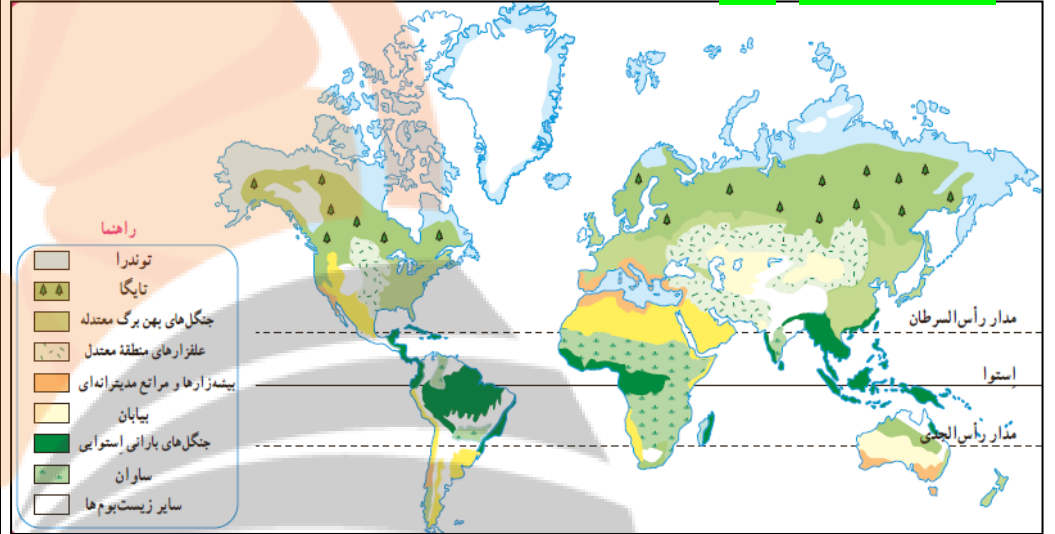
۱۸- دوری و نزدیکی به اقیانوس ها و دریاها چه تأثیری بر آب و هوا دارد؟

خشکی‌ها زودتر از آبها گرم می‌شوند و سریع تر گرمای فود را از دست می‌دهند. آبها بیشتر از خشکیها گرما را در فود ذخیره می‌کنند. به همین سبب، اقیانوس‌ها و دریاها موجب اعتدال دمای نواحی مجاور فود در زمستان و تابستان می‌شوند و گرما و سرمای مناطق را کاهش می‌دهند.

۳- دما و بارش چه تأثیری در رویش و پوشش گیاهی دارد؟

دما عامل مهمی در رویش گیاهان است و در مناطقی که دمای هوا بسیار پایین است، گیاهان نمی‌توانند برویند. میزان بارش نیز تأثیر زیادی بر میزان پوشش گیاهی یک منطقه دارد. اگر بارش نراشته باشیم گیاهان نمی‌رویند.

نکته: طول مدت فصل خشک و تبخیر نیز در پوشش گیاهی تأثیر دارند.

۵- ناحیه ی تایگا چه ویژگی هایی دارد؟

۶ ماه از سال میانگین دما کمتر از صفر درجه است؛ بارندگی بین ۲۵۰ تا ۵۰۰ میلی متر و زمین همیشه مرطوب است. ۳۰ تا ۴۰ درصد تایگا به داشتن جنگل های مخروطیان و سوزنی برگ معروف است. در ارتفاعات این ناحیه مانند کاج و سرو همیشه سبزند و برگ ریزان ندارند. ۵۰٪ تقریباً تمام جنگل های کشور کانادا از نوع تایگاست.

زیست بوم تایگا از گسترده ترین زیست بوم‌هاست و در جنوب توندرا و در قاره‌های آسیا، اروپا و آمریکای شمالی گسترش یافته است.

نکته: جنگل‌های تایگا بخش عمده‌ای از چوب نرم پراپی تولید کاغذ را تأمین می‌کنند.

۶- جنگل های بارانی استوایی در کجا گسترده شده است؟

این زیست بوم در مجاورت خط استوا در چند قاره گسترده شده است.

۷- زیست بوم جنگل های استوایی چه ویژگی هایی دارد؟ در این منطقه هوا همیشه گرم، رطوبت حدود ۸۰ درصد و میزان بارندگی سالیانه ۲۵۰۰ میلی متر است. ۲۰٪ جنگل های بارانی استوایی چند طبقه اند. در زیر درختان بلندتر، درختان کوتاه تر و علف ها، که رشد سریعی دارند وجود دارند. ۳۰٪ بیشترین تنوع زیستی جهان را دارد.

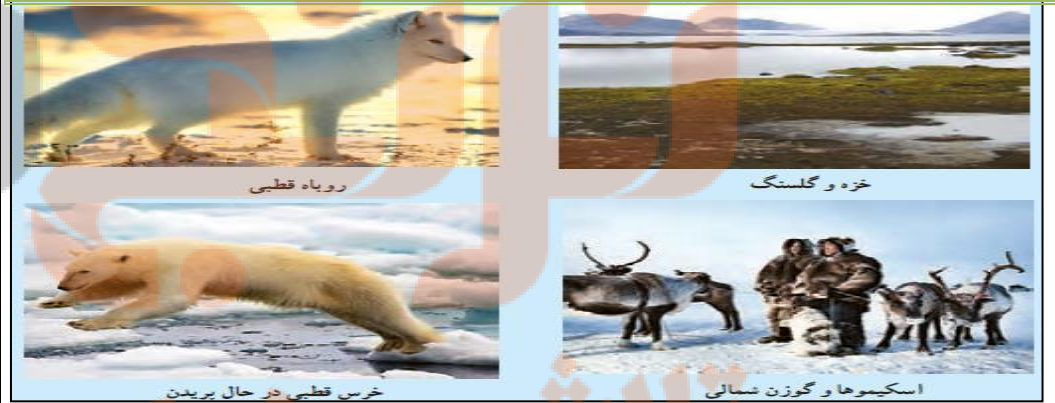
۸- از نمونه گیاهان ناحیه ی جنگل های بارانی استوایی چند مورد نام ببرید؟ درختان شاه پسند (مانگرو) - نارگیل - قهوه سورانی - جوآ - پامپو.

۴- ناحیه ی توندرا چه ویژگی هایی دارد؟

زمستان های طولانی و سرمای شدید ۳۴ درجه زیر صفر؛ تابستان های کوتاه و میانگین دما حداکثر ۱۲ درجه سانتی گراد. ۳۰٪ زمین های توندرا پوشیده از یخ و برف است. ۴۰٪ در توندرا فقط گیاهانی چون فز و کلسنگ می روید. ۵۰٪ بزرگ بته ترین جانور توندرا فرس قطبی است.

توندرا ناحیه‌ای در نزدیکی قطب شمال و حاشیه اقیانوس منجمد شمالی است.

۹- ساوان چگونه ناحیه ای است؟ ساوان منطقه‌ی علفزارها با درختان تک و منفرد است که در مهورت جنگل های استوایی واقع شده است.

نکته: بیشترین وسعت ساوان در **قاره‌ی آفریقا** است.

۱۰- ناحیه ی ساوان چه ویژگی هایی دارد؟ آب و هوای آن در تمام طول سال گرم است. ۲: در آن دو فصل خشک و مرطوب وجود دارد. ۳: از نظر تنوع جانوری بسیار غنی است. ۴: در ساوان علفخواران تنومند چون کورگر، فیل، زرافه و کرکدن فراوانند و گوشت خواران درنده چون شیر از این گیاه خواران تغذیه می کنند.

۱۱- بیابان به کجا گفته می شود؟ به سرزمین های فشرده که میزان بارندگی سالیانه‌ی آنها کمتر از ۵۰ میلی متر باشد، بیابان گفته می شود.

۱۲- بخش عمده ای از بیابان های گرم و خشک جهان در کجا واقع شده اند؟ در مهورت مدار رأس السرطان و رأس البری واقع شده اند، مانند صحرای آفریقا، ربع القالی در عربستان و لوت در ایران.

۱۳- بیابان های سرد جهان چگونه اند؟ مثال بزنید؟ در این گونه بیابان ها بارش ناپیمز و حتی در حد صفر است مانند بیابان گبی که اطراف آن را کوه فرا گرفته است.

۱۴- بیابان ها از نظر پوشش گیاهی چگونه هستند؟ بیابان ها از نظر پوشش گیاهی فقیرند و فقط درختان یا بوته های خاردار، که در مقابل فشرده هوا و تغییر مقاوم اند یا آب را در خود ذخیره می کنند می توانند در آنها زندگی کنند.

درختان بانوباب

شیر ساوان

حمل و نقل با شتر، بیابان

روبه صحرای بزرگ آفریقا (Sahara)

درس ۶ (زیست بوهها در خطرند)

۱- تنوع زیستی چه زمانی در معرض خطر قرار می گیرد؟

زمانی در معرض خطر قرار می گیرد که زیستگاه طبیعی گیاهان و جانوران تفریب شود. با تفریب پوشش گیاهی در یک منطقه غذا کم می شود و شرایط محیطی نامناسب گونه های جانوری را نیز از بین می برد.

نکته: در دو بیست سال اخیر، میزان تغییرات زیست بوم های جهان از تغییراتی که در تمام عمرشان بر سیاره زمین داشته اند، **بیشتر** بوده است.

۳- مهم ترین عواملی که باعث تخریب زیستگاه ها می شوند را بنویسید؟ ایلیار و گسترش شهرها و روستاها، ساختن پل، چاره، ساختمان ها و سدها. ۲: فعالیت های صنعتی و تولید انبوه کالاها در کارخانه ها. ۳: مصرف کرایبی و تولید انبوه زباله. ۴: شکار و تجارت اعضای بدن حیوانات.

گورخر و فیل در علفزارهای ساوان

کلبه ای در منطقه ساوان، کنیا

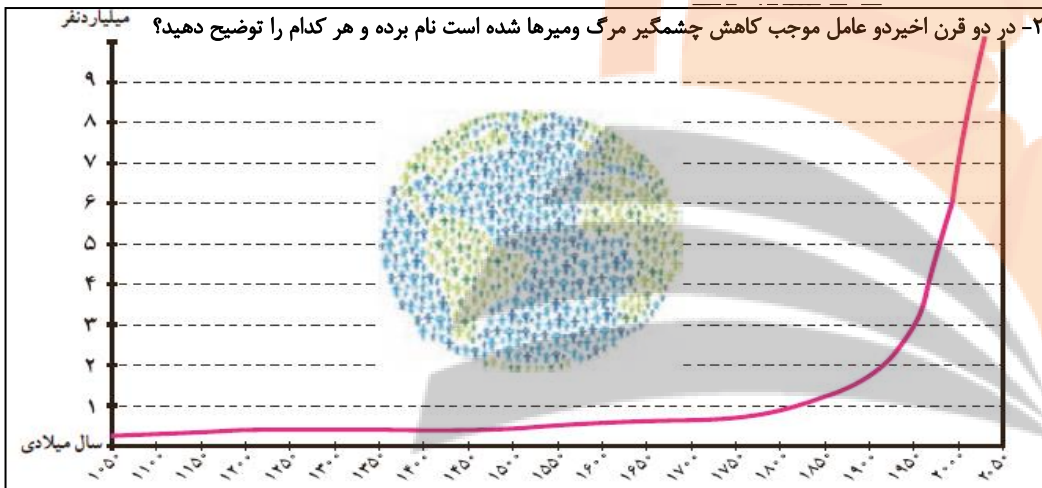
نکته: **درختان بانوباب** از گونه های مشهور ساوان است.

های وحش از گونه های جانوری و گیاهی در معرض خطر مراقبت کنند تا نسل آنها منقرض نشود.

درس ۷ (جمعیت جهان)

۱- علت اصلی رشد فوق العاده جمعیت در سال های اخیر چیست؟

اگرچه میزان مرگ و میرها و به ویژه مرگ و میر کودکان، در گذشته بسیاری از مردم بر اثر بیماری های واکسیناسیون و عفونی از بین می رفتند. ۳: اگر سنگی و قهوه، ۴: جنگ.

۱: **بهبود بهداشت:** با پیشرفت در پزشکی و تولید واکسن ها و آنتی بیوتیک ها و کنترل بیماری های واکسیناسیون و با و سل و ... مرگ و میرها کاهش یافت.

۲: **بهبود تغذیه:** با پیشرفت و گسترش کشاورزی صنعتی، تولید مواد غذایی افزایش یافت و با پیشرفت وسایل حمل و نقل، انتقال غذا به نواحی دورتر امکان پذیر شد.

۳- رشد طبیعی جمعیت در یک مکان در یک دوره زمانی به دو عامل بستگی دارد آنها را بنویسید؟

اهمیتان موالید (تولدها) - میزان مرگ و میرها.

جمعیت ثابت می ماند	→	میر و مرگ = موالید
جمعیت افزایش می یابد	→	میر و مرگ < موالید
جمعیت کاهش می یابد	→	میر و مرگ > موالید

نکته: تفاوت میان میزان موالید و میزان مرگ و میر، **رشد طبیعی** جمعیت را نشان می دهد.

احداث بزرگراه در جنگل های بارانی استوایی

قطع درختان

۴- اهمیت و ارزش جنگل های بارانی استوایی چیست؟

این جنگل ها از پیچیده ترین زیست بوم های جهان است. ۱: غنی ترین تنوع گیاهی و جانوری را دارد. ۲: جنگل های

استوایی را «ریه های زمین» نامیده اند. ۳: برفی از دانشمندان معتقدند که این جنگل ها حدود ۵۰ درصد اکسیژن سیاره ی زمین و ۵۰ درصد رطوبت جو را تولید می کنند و به همین دلیل بر آب و هوای کل سیاره ی زمین اثر می گذارند. ۴: دری اکسید کربن گازی است که در اثر فعالیت های انسان و استفاده از سوخت های فسیلی وارد جو می شود. این جنگل های انبوه قابلیت جذب دری اکسید کربن و تبدیل آن به اکسیژن را دارند.

۵- جنگل های بارانی استوایی خاستگاه اولیه کدام درختان میوه جهان می باشد؟

بسیاری از درختان میوه جهان مانند موز، نارگیل و انبه بوده است. امروزه از این جنگل ها انواع محصولات غذایی، دارویی و مواد اولیه ی صنعتی به دست می آید.

۶- کدام محصولات غذایی، دارویی و مواد اولیه صنعتی از جنگل های بارانی استوایی به دست می آید؟

قهوه، کاکائو، انواع روغن ها، لوازم آرایشی و عطرها، کائوچو، لاستیک و فمیر دندان از آن جمله اند.

نکته: تخریب جنگل های استوایی در برخی از کشورها مانند **برزیل** و **اندونزی** بسیار گسترش یافته است.

۷- در پنجاه سال اخیر چه عواملی موجب تخریب یا جنگل زدایی در منطقه ی جنگل های بارانی استوایی شده است؟

کشاورزی و دامداری و تجارت الوار و استخراج معادن طلا و بوکسیت (آلومینیم).

۸- جنگل زدایی یعنی چه؟ یعنی از بین بردن کامل جنگل ها در یک ناحیه. برای این کار جنگل ها را می سوزانند، درخت ها را با اره های برقی قطع می کنند و با بولدوزر زمین ها را از درختان فالی می کنند.

۹- برای حفظ گونه های جانوری چه باید کرد؟ استفاده فرمندان. ۲: همکاری بین المللی.

۱۰- نکات مهم استفاده صحیح و خردمندانه از منابع طبیعی چیست (۳ مورد)؟

۱: باید بین استفاده اقتصادی از جنگل ها و فرصت بازسازی آنها تعادل به وجود بیاید. ۲: کشاورزی و دامپروری با روش های علمی و جدید، را که کمترین آسیب را به محیط زیست می رسانند به کشاورزان این منطقه آموزش بدهند. ۳: با ایجاد پارک

نکته: رشد جمعیت در همه کشورهای یکسان نیست.

محاسبه رشد طبیعی جمعیت

رشد طبیعی جمعیت: از تفاوت میزان موالید و مرگ و میر حاصل می شود.

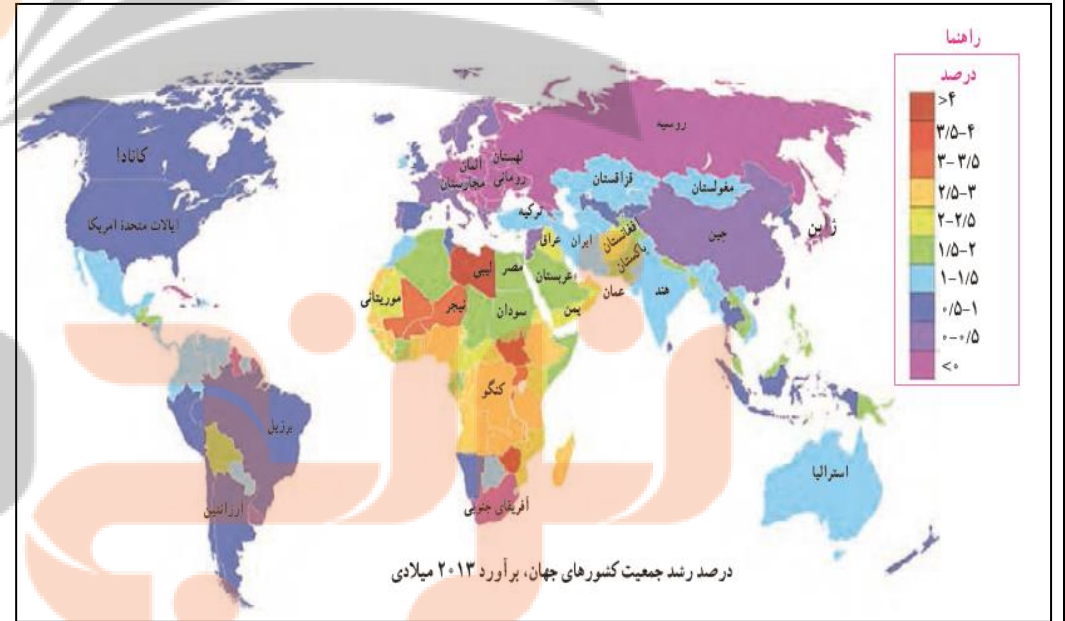
$$۱۰۰ \times (\text{میزان مرگ و میر} - \text{میزان موالید}) = \text{رشد طبیعی جمعیت}$$

$$\frac{۲۱}{۱۰۰۰} \times \frac{۱۰۰}{۱} = \frac{۲۱}{۱}$$

در مثال بالا، میزان رشد طبیعی جمعیت در ناحیه فرضی ۲۱ در هزار یا ۲/۱ درصد است.

۴- رشد منفی جمعیت چیست؟ اگر درصد رشد جمعیت به کمتر از صفر برسد، به آن رشد منفی می گویند. در این حالت میزان موالید کمتر از مرگ و میرها می شود.

۵- در قاره آسیا و اروپا چه کشورهایی رشد جمعیت آن ها منفی است؟ قاره آسیا: کشورهای ژاپن و روسیه - قاره اروپا: کشورهای آلمان، مابارستان، لهستان و رومانی.

۶- چرا آینده کشورهایی که با رشد منفی جمعیت مواجه هستند نگران کننده است؟

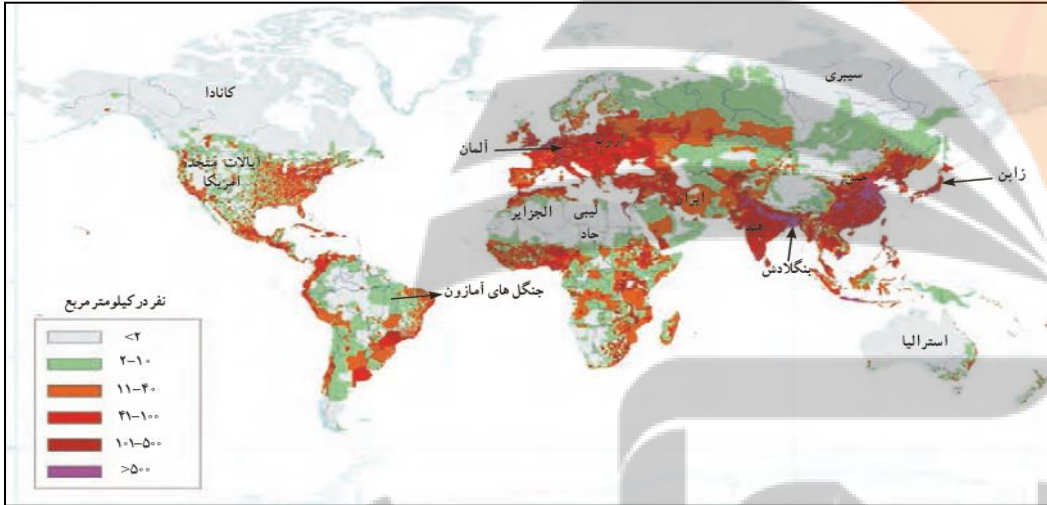
در کشورهای دارای رشد منفی جمعیت: جمعیت سالفروهره و از کار افتاده افزایش می یابد چون زاد و ولد کم است. جامعه از نیروی جوان برای تمهیل و علم آموزی و کار و پیشرفت محروم می شود. جمعیت کشور کاهش می یابد.

۷- چه موقع رشد جمعیت و افزایش جمعیت جوان یک نعمت بزرگ و مایه پیشرفت خواهد بود؟
پنانه در یک کشور برای آموزش صحیح و کار و تأمین شغل جوانان برنامه ریزی مناسب و سرمایه گذاری صورت بگیرد، رشد جمعیت و افزایش جمعیت جوان یک نعمت بزرگ و مایه پیشرفت خواهد بود.

۸- از جمله برنامه های دولت ها برای تشویق به فرزندآوری چیست؟
اعطای جایزه و کمک های مالی به خانواده هایی که صاحب فرزند می شوند، واگذاری مسکن، معافیت از پرداخت مالیات و افزایش مرخصی تمهیلی و کاری مادران است.

نکته: جمعیت در کره زمین به طور نامساوی و ناموزون پراکنده شده است.

۹- به طور کلی چه عواملی باعث جذب و دفع جمعیت در یک ناحیه می شود؟ عوامل طبیعی و انسانی.

۱۰- عوامل طبیعی و عوامل انسانی جذب جمعیت چیست؟

عوامل طبیعی: آب و هوا و پوشش گیاهی - ناهمواری - آب و خاک - معادن و ذغال.
عوامل انسانی: سیاسی و اداری - اقتصادی - امکانات و تسهیلات - فرهنگی.

۱۱- نواحی جذب جمعیت را نام ببرید. نواحی معتدل با باران کافی - نواحی دارای آب و هوای موسمی - دشت ها و جلگه های آبرفتی و حاصلخیز - نواحی دارای منابع آب کافی - شهرهای بزرگ و پایتخت ها - نواحی صنعتی - مکان های گردشگری و زیارتی - مکان های دارای امکانات مناسب.

۱۲- نواحی دفع جمعیت را نام ببرید. نواحی گرم و خشک و مرتفع - مکان هایی که آب کافی و خاک حاصلخیز ندارند -

مکان‌های که امکانات و تسهیلات ندارند - نوامی‌ای که با جنگ و آشوب روبرو هستند.

نکته: علاوه بر رشد طبیعی جمعیت، عامل دیگری که موجب افزایش جمعیت یک مکان می‌شود، **مهاجرت** است.

۱۳- مهاجرت چیست؟ یعنی رفتن مردم از جایی به جای دیگر به منظور کار یا زندگی.

۱۴- مهاجرت داخلی و مهاجرت خارجی را تعریف کنید؟

مهاجرت داخلی: گاهی مهاجرت در داخل مرزهای یک کشور صورت می‌گیرد که به آن مهاجرت داخلی می‌گویند.

مانند: مهاجرت روستاییان به شهرها یا مهاجرت کارگران فصلی در داخل یک کشور.

مهاجرت خارجی: گاهی مهاجرت از یک کشور به کشور دیگر صورت می‌گیرد که به آن مهاجرت خارجی یا بین‌المللی

می‌گویند. مانند: مهاجرت افغانستانی‌ها به ایران، مهاجرت ایرانیان به آمریکا.

۱۵- مهاجرت اختیاری و اجباری را توضیح دهید؟

مهاجرت اختیاری: افراد با میل و تصمیم خود برای دستیابی به زندگی بهتر به جای دیگری مهاجرت می‌کنند.

مهاجرت اجباری: افراد بدون میل خود و به دلیل عواملی چون قحطی، خشکسالی و دیگر حوادث طبیعی و یا جنگ‌ها و درگیری

های سیاسی میهمان به ترک محل زندگی خود می‌شوند. مانند: مهاجرت اجباری مردم فلسطین از سرزمین‌های اشغالی یا

مهاجرت گروهی از افغان‌ها یا عراقی‌ها به کشورهای همسایه به دلیل شرایط جنگ و اشغال نظامی کشورهاشان.

مهاجرت اجباری گروهی از مردم عراق از یک بخش به بخش دیگر کشور
به دلیل حمله گروه تروریستی (وحشت‌افکن) داعش به پشتیبانی آمریکا
و هم‌پیمانانش
یکی از بزرگ‌ترین مهاجرت‌های پناهندگان در سال ۱۹۹۴ میلادی در آفریقا رخ داد که
طی آن در مدت چهار روز بیش از ۴۰۰ هزار نفر از مردم رواندا به دلیل جنگ‌های داخلی
و عدم واکنش به موقع و مناسب سازمان ملل کنش‌شان را ترک کردند و به کشورهای
همسایه پناهنده شدند.

نکته: در صد سال اخیر، یکی از تغییرات مهم در الگوی سکونت جمعیت، **گسترش شهرنشینی** بوده است.

۱۶- چه عاملی باعث شده است تا رشد سریع شهرنشینی رخ دهد؟

مهاجرت گسترده مردم از روستاها به شهرها به دنبال کسب درآمد بیشتر و امکانات بهتر زندگی.

۱۷- اغلب شهرهای بزرگ جهان در اثر رشد شتابان شهرنشینی با چه مشکلاتی روبه‌رو هستند؟

ترافیک سنگین - آلودگی هوا - زائنه نشینی در نومه شهرها - افزایش افراد بی‌خانمان (کارتن خواب‌ها).

شدآمد ترافیک سنگین در شهرهای بزرگ

آلودگی هوا

زائنه نشینی، پدیده‌ای گسترده در اطراف غالب شهرهای بزرگ جهان

بی‌خانمان

درس ۸ (بسی عدالتی و نابرابری در جهان)

نکته: امروزه سطح خشکی‌های زمین میان کشورها تقسیم شده است و حدود ۲۰۰ کشور در دنیا وجود دارد که با مرزهایی از یکدیگر جدا شده‌اند.

نکته: یکی از موضوعات مهم جهان که طی چند دهه اخیر توجه صاحب نظران را به خود جلب کرده **نابرابری جهانی** یا **بین‌المللی** است.

۱- نابرابری جهانی به چه معناست؟ به این معنی که از نظر ثروت و درآمد، کیفیت زندگی مردم و دسترسی به مسکن مناسب، آموزش، بهداشت، اشتغال، گذران اوقات فراغت، و نظایر آن تفاوت‌های زیادی بین کشورها دیده می‌شود.

۲- به طور کلی علل و عوامل نابرابری در جهان به چند دسته تقسیم می‌شود؟ عوامل خارجی - عوامل داخلی.

۳- علل و عوامل خارجی نا برابری در جهان کدامند؟
 ۱: مستعمره کردن کشورها در گذشته. ۲: اشتغال نظامی کشورها. ۳: ذلت و نفوذ در امور داخلی به شیوه های مکتف. ۴: جلوگیری از استقلال سیاسی و اقتصادی آنها.

۴- علل و عوامل داخلی نابرابری در جهان چیست؟
 ۱: وابستگی حکومت ها به بیگانگان. ۲: فرهنگ ها و عادت های غلط. ۳: استبداد. ۴: غفلت از استعدادهای و فرهنگ خود. ۵: نداشتن ایمان و پشتکار و اراده برای تغییر وضع. ۶: نبودن وحدت و مشارکت بین مردم. ۷: کم اهمیت انگاشتن کار و تلاش.

۵- یکی از عوامل مهمی که در سنجش نابرابری کشورها با یکدیگر مورد توجه قرار گرفته چیست؟
 عامل اقتصادی و عناصری چون میزان تولید، درآمد، اشتغال و مانند آنهاست.

۶- عواملی که بر زندگی افراد یک جامعه اثر می گذارند و می توانند کیفیت زندگی را خوب یا بد کنند کدامند؟
 عواملی مانند هویت، عزت، امنیت، آزادی، اساس شاری و رضایت از زندگی.

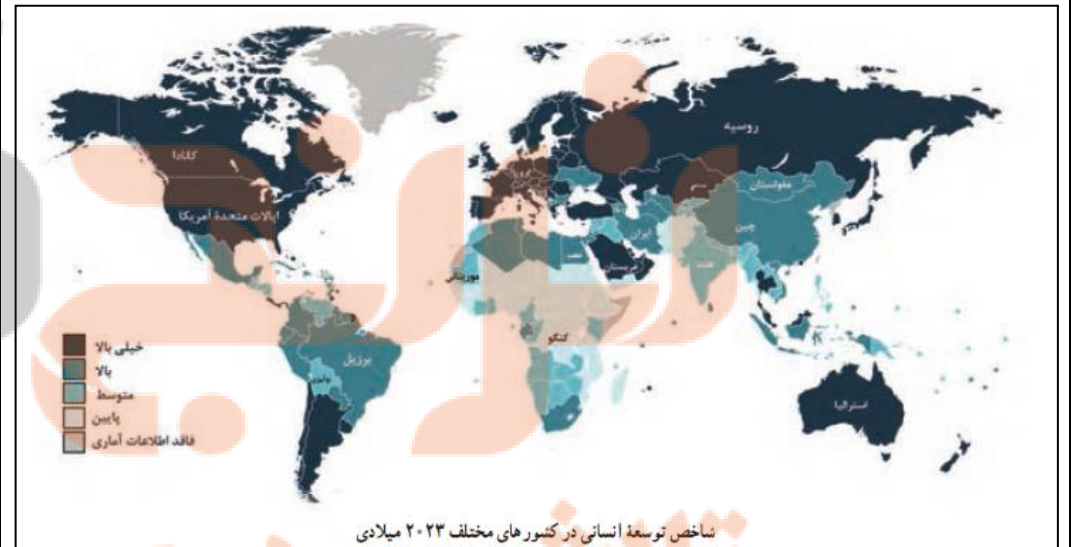
۷- شاخص توسعه ی انسانی با توجه به چه عواملی تعریف می شود؟

این شاخص برای پی بردن به وضعیت و کیفیت زندگی در کشورها و مقایسه آنها با یکدیگر با توجه به سه عامل اقتصادی، بهداشتی و فرهنگی تعریف می شود.

۸- ملاک های توسعه ی انسانی کدامند؟
 ۱: درآمد و رفاه. ۲: امید به زندگی یا متوسط طول عمر. ۳: سواد و آموزش.

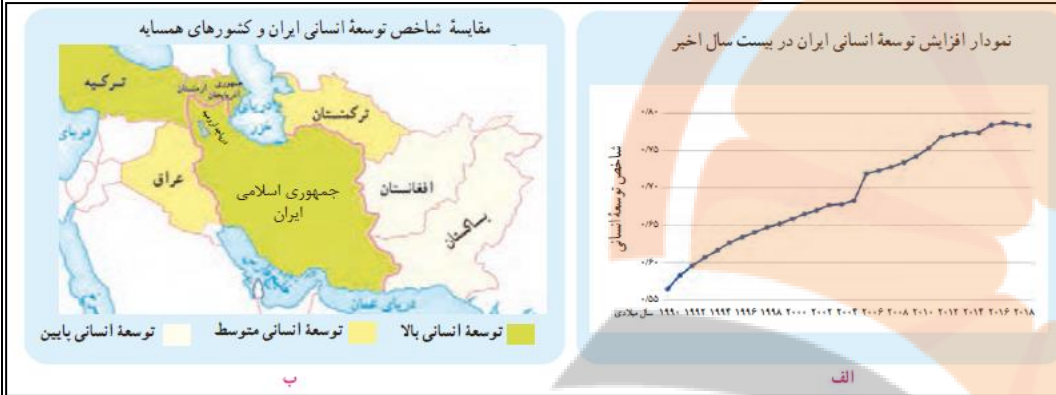
نکته: در سال ۲۰۱۴ میلادی، میزان شاخص توسعه انسانی در ایران ۷۲۶۹ بوده است و با این رقم، کشور ما در گروه کشورهای با توسعه انسانی بالا قرار می گیرد.

۹- از نظر شاخص توسعه ی انسانی، کشورها به چهار گروه تقسیم شده اند آنها را نام ببرید؟ (نقشه صفحه ۱ کتاب درسی) توسعه ی انسانی خیلی بالا - توسعه ی انسانی بالا - توسعه ی انسانی متوسط - توسعه ی انسانی پایین.

۱۰- عامل میزان درآمد و رفاه چه جنبه های دارد و به چه معناست؟

این عامل جنبه ی اقتصادی دارد و به معنای سطح مطلوب زندگی و رفاه اجتماعی است. منظور از آن، این است که اعضای یک جامعه به چه میزان از درآمد کافی و شغل مناسب و قدرت خرید برخوردار دارند و به کالاهای و خدمات مورد نیاز چون

مسکن، پوشاک، غذا، آموزش، تفریح و فراغت و وسایل زندگی مناسب دسترس دارند.

نکته: تخمین زده می شود که مالکیت ۸۰ درصد درآمد جهان در دست ۲۰ درصد ساکنان آن است.

۱۱- ساکنان کدام کشورها از رفاه و سطح زندگی خوبی برخوردارند و در کدام کشورها مردم با فقر و کمبود امکانات زندگی مواجه اند؟

اکثر ساکنان کشورهای با درآمد بالا در کشورهای آمریکای شمالی و اروپای غربی از رفاه و سطح زندگی خوبی برخوردارند در حالی که در برخی کشورهای قاره آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین بخشی از مردم با فقر و کمبود امکانات زندگی مواجه اند.

نکته: کشورهایی در جهان وجود دارند که تعداد زیادی از مردم آنها در فقر مطلق زندگی می کنند.

جنبش ها و اعتراضات متعدد در آمریکا در اعتراض به بی عدالتی های گسترده در این کشور

اختلاف طبقاتی

نکته: **زیاده خواهی بی رحمانه برخی افراد یا کشورها** در عین فقر و جان سپردن سالانه میلیون ها انسان از گرسنگی در جهان، یکی از نشانه های بی عدالتی گسترده در جهان است.

۱۲- الف: کدام کشورها رشد اقتصادی سریعی داشته اند و توانسته اند جایگاه مهمی در اقتصاد جهانی به دست آورند؟ ب: چگونه به این جایگاه رسیدند؟

الف: ژاپن، چین و برخی کشورهای آسیای جنوب شرقی چون سنگاپور، هنگ کنگ، کره ی جنوبی و مالزی. ب: با توسعه صنایع و صدور کالا به سایر نواحی جهان.

۱۳- کدام کشورها و به چه دلیل رشد اقتصادی مطلوبی ندارند؟

عراق و سوریه به دلیل بهران های سیاسی یا جنگ، مانند سوریه و عراق.

۱۴- میزان ثروت مادی و رشد اقتصادی کشورها را با معیارهایی اندازه گیری می کنند؟

۲: تولید ناخالص داخلی، ۲: درآمد سرانه.

۱۵- امید به زندگی یا متوسط طول عمر در یک کشور یعنی چه؟ یعنی تعداد سال هایی که انتظار می رود کودکی که در

آن کشور به دنیا آمده است، عمر کند و زنده بماند.

۱۶- میزان طول عمر یا امید به زندگی در یک جامعه نشان دهنده ی چیست؟

نشان دهنده ی وضعیت سلامت و بهداشت در آن جامعه است.

۱۷- در چه کشورهایی متوسط طول عمر بیشتر است؟

در کشورهایی که مردم در محیط پاک و بدون آلودگی زندگی می کنند، به غذای کافی و آب سالم دسترسی دارند و در صورت بیماری یا روبه رو شدن با حوادث، از امکانات در مانی و مراقبت های پزشکی پیشرفته برخوردارند، متوسط طول عمر بیشتر است.

افزایش امید به زندگی در آفریقا

گردآوری آب آشامیدنی غیر بهداشتی، هند

ایران، تولید کننده تجهیزات پزشکی پیشرفته

کادر درمانی متخصص، دلسوز و پرتلاش کشورمان با در اختیار داشتن تجهیزات مناسب، توانستند فعالیت های بسیار خوبی را در مقابل بیماری کرونا انجام دهند.

۱۸- در چه کشورهایی امید به زندگی یا متوسط طول عمر پایین است؟

در کشورهایی که مردم دسترسی کافی به غذا یا آب آشامیدنی سالم ندارند و با کمبود پزشک و دارو و امکانات درمانی مواجه اند و همچنین در کشورهایی که جنگ های داخلی و خارجی، کمرنگی و سوء تغذیه وجود دارد، امید به زندگی یا متوسط طول عمر پایین است.

۱۹- برای پی بردن به وضع آموزش در کشورها چه معیارهایی را در نظر می گیرند؟

امیزان با سواری یا تعداد بزرگسالان با سواری، درصد ثبت نام کل کودکانی که در سن تحصیل اند، ۳: میانگین سال های تحصیل در یک کشور، ۴: میزان با سواری و تفصیل دختران، ۵: تعداد معلم به ازای دانش آموز.

۲۰- منظور از میانگین سال های تحصیل چیست؟

متوسط تعداد سال هایی است که دانش آموزان یک کشور در مدرسه حضور پیدا کرده و تحصیل کرده اند.

مقایسه امید به زندگی یا متوسط طول عمر در چند کشور انتخابی (۲۰۲۲ میلادی)

نام کشور	سال
ژاپن	۸۴/۹۱
نروژ	۸۲/۷۹
ایالات متحده آمریکا	۷۹/۰۵
آرژانتین	۷۷/۰۳
چین	۷۷/۳۰
ایران	۷۷/۱۳
مالزی	۷۶/۵۱
پاکستان	۶۷/۶۴
افغانستان	۶۵/۶۳
موزامبیک	۶۱/۷۱
نیجریه	۵۵/۴۴
سیرالئون	۵۵/۵۵

مقایسه میانگین سال های تحصیل در چند کشور انتخابی (۲۰۲۱ میلادی)

نام کشور	سال
آلمان	۱۴/۱
نروژ	۱۳
کره جنوبی	۱۲/۵
مالزی	۱۰/۶
آرژانتین	۱۱/۱
ایران	۱۰/۴
ترکیه	۸/۶
چین	۷/۶
پاکستان	۴/۵
رواندا	۴/۴
افغانستان	۳
سیرالئون	۴/۶

فهرست مطالب

ایرانی متحد و یکپارچه

درس ۹:

اوضاع اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی ایران در عصر صفوی

درس ۱۰:

درس ۱۱:.....تلاش برای حفظ استقلال و اتحاد سیاسی ایران

در جست‌وجوی پیشرفت و رهایی از سلطهٔ خارجی

درس ۱۲:

نهضت مشروطه

درس ۱۳:

ایران در دوران حکومت پهلوی

درس ۱۴:

انقلاب اسلامی ایران

درس ۱۵:

ایران در دوران پس از پیروزی انقلاب اسلامی

درس ۱۶:

تلاش برای
استقلال
و پیشرفت

درس ۹: (ایرانی متحد و یکپارچه)

۱- اوضاع سیاسی ایران هنگام تأسیس حکومت صفویه چگونه بود؟ اهنکام به قدرت رسیدن صفویان، کشور ما حکومت واهر و قهر، تمدنی نداشت و دچار تفرقه و تیزی شده بود. ۲۰ سالکمان بخش‌های مقتلف ایران با هم درگیر جنگ بودند. امنیت و آرامش شهرها و روستاها از بین رفته بود.

۲- همزمان با حکومت صفویان کدام حکومت‌های همسایه در فکر گسترش قلمرو خود بودند؟

اهامپراتوری عثمانی در غرب ایران، ازبک‌ها در شمال شرق ایران.

۳- شیخ صفی که بود؟

شیخ صفی از صوفیان معروف زمان خود بود که پیروان و هواداران زیادی داشت و فاتحانش در اردبیل مورد توجه مردم و حاکمان مملی بود.

۴- مهم ترین طرفداران خانقاه شیخ صفی چه کسانی بودند؟ و به چه نامی شهرت داشتند؟

مهم ترین طرفداران خانقاه شیخ صفی ایل‌های ترک بودند که به قزلباش شهرت داشتند.

نکته: در ابتدای قرن ۱۰ قی یکی از نوادگان شیخ صفی به نام اسماعیل به قدرت رسید.

۵- شاه اسماعیل صفوی چگونه خود را شاه ایران خواند؟ اسماعیل صفوی به کمک نیروی نظامی قزلباش‌ها، نفست برقی حکومت‌های مملی در شمال غربی را شکست داد و پس از تسلط یافتن بر تبریز، خود را شاه ایران خواند.

۶- اقدامات شاه اسماعیل صفوی (پس از تاج‌گذاری) را بنویسید؟

اه رسمی کردن مذهب شیعه. ۲۰ از میان برداشتن حاکمان مناطق مقتلف. ۳۰ شکست ازبک‌ها در فراسان. ۴۰ مسلط شدن بر سراسر ایران.

۷- چگونه قلمرو حکومت صفوی به حدود قلمرو دوره ساسانیان رسید؟

در نتیجه موفقیت‌های سیاسی و نظامی شاه اسماعیل، حکومت کشور ما یکپارچه و نیرومند شد به طوری که قلمرو آن به حدود قلمرو دوره ساسانیان رسید.

نکته: حکومت صفوی همه‌ی اقوام ایرانی را زیر حاکمیت خود گرفت و موجب هم بستگی و اتحاد بیشتر ایرانیان شد.

۸- چرا سلطان عثمانی در زمان شاه اسماعیل به ایران حمله کرد؟

پون از شکل‌گیری سلسله قهر، تمدن و شیعه مذهب صفویه ناشتند بود.

۹- به سؤالات زیر که در مورد جنگ چالدران است پاسخ دهید.

۱: جنگ چالدران میان چه دولتهایی رخ داد؟ ایران و عثمانی

۲: علت شکست ایران در این جنگ چه بود؟

شاه اسماعیل و سربازانش شباغت زیادی نشان دادند اما سپاه عثمانی به کمک سلاح‌های آتشین مانند توپ و تفنگ که سپاه ایران از آنها بی بهره بود پیروز شد.

۳: کدام شهر به اشغال عثمانی‌ها درآمد؟ تبریز

۱۰- پس از شاه اسماعیل چه کسی به حکومت رسید؟ و چه کرد؟

پسرش تهماسب به حکومت رسید. تهماسب با سرو سامان دادن به اوضاع داخلی و دفع عمل‌های ازبکان و دولت عثمانی، موفق شد حکومت صفوی را تثبیت و تکمیل.

۱۱- چرا شاه تهماسب پایتخت خود را از تبریز به قزوین انتقال داد؟

زیرا تبریز همواره در معرض هجوم سپاه عثمانی بود.

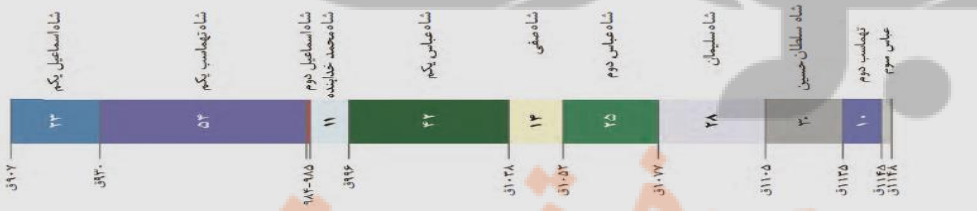
نکته: شاه تهماسب حکومت صفوی را تثبیت و تحکیم کرد و شاه عباس اول حکومت صفوی را به اوج قدرت رساند.

۱۲- شاه عباس اول پس از به قدرت رسیدن چه کرد؟

او ازبک‌ها و عثمانیان را شکست داد و تا پشت مرزهای ایران عقب راند. همچنین پایتخت را از قزوین به اصفهان در مرکز ایران منتقل کرد و برای آبارانی آن بسیار کوشید.

ایران در زمان صفویان (شاه عباس)

نکته: پس از شاه عباس اول **چهار پادشاه** دیگر بر تخت شاهی تکیه زدند که بعضی از آنها توانایی و لیاقت اداره کشور را نداشتند.

۱۳- چه عواملی موجب شد سلسله ی صفوی پس از شاه عباس اول از داشتن پادشاهی لایق و توانمند محروم بماند؟
۱: سیاست کشتن و کور کردن شاهزادگان، ۲: باز داشتن آنها از حکومت ولایت ها، ۳: باز داشتن آنها از آموختن شیوه ی کشورداری.

۱۴- چرا پس از شاه عباس اول امور حکومت مختل شد و هرج و مرج کشور را فرا گرفت؟ در نتیجه ی ضعف و بی لیاقتی شاهان، مقام های کشوری و لشکری دچار افتلاف و درگیری شدند و از انجام دادن مسئولیت های مهم خود بازماندند.

۱۵- چرا شاه سلطان حسین صفوی تسلیم محمود افغان شد؟ در شرایط نابسامانی کشور، گروهی از افغان ها در قندهار سر به شورش برداشتند و پس از پیروزی بر ماکم آن ولایت به سوی اصفهان حرکت کردند. سلطان حسین صفوی که نمی توانست با این گروه شورش کوپک مقابله کند، پس از چند ماه ماصصره، به ناپار تسلیم شد و به این ترتیب مملو افغان سردرسته ی شورشیان بر پایتخت و قسمت هایی از ایران مسلط شد.

۱۶- کدام شهرها به ترتیب پایتخت صفویان بودند؟ تبریز * قزوین * اصفهان.

۱۷- در رأس حکومت صفوی چه کسانی قرار داشتند (به ترتیب)؟

شاه * وزیر بزرگ (اعتماد الدوله) * فرماندهان نظامی.

نکته: در رأس حکومت صفوی **شاه** قرار داشت.

نکته: بعد از شاه **وزیر بزرگ** قرار داشت که به او **اعتماد الدوله** می گفتند.

۱۸- وزیر بزرگ چه وظیفه ای داشت؟

او مسئول امور اداری و مالی کشور بود اما در مقابل شاه قدرت و اختیار پنداری نداشت.

۱۹- فرماندهان نظامی چه مسئولیتی داشتند؟ علاوه بر فرماندهی سپاه، معمولاً ماکم ولایت های مهم نیز بودند.

نکته: تا زمان شاه عباس اول، سران ایل های قزلباش ماکم ولایت های مقتل ایران بودند.

۲۰- شاه عباس اول برای تقویت حکومت مرکزی چه کرد؟

برای تقویت حکومت مرکزی و جلوگیری از نافرمانی از نافرمانی و بی نظمی سران ایل های قزلباش، حکومت ولایت ها را از آنان گرفت و به افرادی غیر از قزلباش ها سپرد. همچنین در کنار سپاه قزلباش، سپاه جدیدی از افراد غیر قزلباش تشکیل داد و با کمک گرفتن از اروپاییان، این سپاه را به تفنگ و توپ مجهز کرد.

نکته: هم زمان با به قدرت رسیدن **سلسله صفوی، کشورهای اروپایی، قرون وسطی یا عصر تاریکی** را پشت سر گذاشته وارد **قرون جدید** شده بودند.

۲۱- قرون جدید به چه دورانی گفته می شود؟

قرن های شانزدهم تا نوزدهم میلادی را در تاریخ اروپا قرون جدید می نامند.

نکته: اروپاییان با توسعه ی **صنعت کشتی سازی** و **وسایل دریانوردی** توانستند راه های دریایی و سرزمین های جدید را کشف کنند.

۲۲- پیش گامان استعمار در اروپا چه کشورهایی بودند؟ پرتغال * اسپانیا * انگلستان * فرانسه.

۲۳- در آستانه تأسیس سلسله صفوی پرتغالی ها چه کردند؟ و چرا شاه اسماعیل نتوانست در مقابل آنها کاری از پیش ببرد؟ پرتغالی ها جزایر و سواحل جنوبی ایران را تصرف کرده و تجارت فلیج فارس و دریای عمان را در اختیار گرفته بودند. شاه اسماعیل صفوی به دلیل نداشتن کشتی جنگی نتوانست در برابر پرتغالی ها کاری از پیش ببرد.

۲۴- شاه عباس اول چگونه توانست پرتغالی ها را از ایران بیرون براند؟ شاه عباس اول از رقابت انگلیسی ها و پرتغالی ها استفاده کرد و به کمک کشتی های جنگی انگلستان، پرتغالی ها را از سواحل و جزایر ایران بیرون راند.

۲۵- چرا اروپاییان در دوره صفویه با ایران روابط سیاسی و بازرگانی برقرار کردند؟

در آن زمان اروپاییان شرکت های بزرگ تجاری تأسیس کرده بودند و می خواستند که روابط تجاری خود را با دیگر کشورها گسترش دهد.

شاه عباس اول صفوی

نمونه ای از سلاح های دوره صفویه

درس ۱۰: (اوضاع اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی ایران در عصر صفوی)

۱- چرا در دوران صفویه شرایط مناسبی برای رونق زندگی اجتماعی و اقتصادی پدید آمد؟

اوپور حکومت مرکزی نیرومند، برقراری نظم و امنیت در سراسر کشور.

۲- بیشترین ساکنان ایران در دوره صفوی به ترتیب چه کسانی بودند؟ و به چه کارهایی اشتغال داشتند؟ روستاییان و کوهنشینان به ترتیب بیشترین ساکنان ایران را تشکیل می دادند. همچون گذشته، دامداری و صنایع دستی و کشاورزی.

۳- به عقیده ی جهانگردان اروپایی وضع زندگی دهقانان ایرانی در مقایسه با اروپایی چگونه بود؟

به مراتب بهتر از وضع دهقانان در مناطق حاصلخیز اروپا بوده است.

نکته: یکی از منابع عمده درآمد حکومت صفوی، **مالیاتی** بود که از کشاورزان و دامداران می گرفتند.

نکته: در **دوره صفوی** شهر و شهرنشینی در ایران رونق گرفت و شهرهای بزرگ و آبادی به وجود آمد.

۴- بیشتر شهرنشینان در دوره صفوی چه کسانی بودند؟

شهرنشینان بیشتر مقام های حکومتی، نظامیان، رومانئون، بازرگانان، پیشه‌وران و صنعتگران بودند.

نکته: در دوره صفوی نه تنها **کشاورزی و دامداری** بلکه **صنایع ایران** نیز شکوفا و پر رونق بودند.

۵- کدام محصولات ایران در دوره صفوی به کشورهای همسایه و برخی کشورهای اروپایی صادر می شد؟
شکلبار، پارچه های مضملی، ابریشمی و حریر و نیز قالی های نفیس.

بازار قیصریه مربوط به دوره صفوی - اصفهان

نکته: صنعت بافندگی یکی از صنایع پر رونق ایران در دوره صفوی بود که با صنعت نساجی اروپا رقابت می کرد.

۶- در دوره شاه عباس اول، کارگاه های بافندگی در چه شهرهایی وجود داشت و مالک بیشتر آن چه کسی بود؟
اصفهان، کاشان، یزد، مشهد استرآباد (گرگان)، کیلان - شاه و اعضای خانان او مالک بیشتر این کارگاهها بودند.

۷- صنعتگران ایرانی در چه صنایعی پیشرفت کرده بودند؟

در صنایع کاشی، پینی، پریم، چواهر، رنگ، صابون و بینک افزارهای سنتی از قبیل شمشیر و کمان.

پایه فانوس برنجی

اسطرلاب افلاک نما

کوزه سفالی لعابدار

۸- در عصر صفوی به چه دلایلی تجارت داخلی و خارجی پر رونق بود؟

ایکپارچه بودن سرزمین ایران. ۲: وجود نظم و امنیت در سراسر کشور. ۳: ایثار راه ها و کاروانسراها.

۹- سه منبع عمده درآمد حکومت صفوی را ذکر کنید؟ مالیات ۲: عوارض ۳: تجارت و صادرات بعضی از کالاها.

نکته: در دوره صفوی بازارهای بزرگی در شهرها ساخته شد که یکی از باشکوهترین آنها، **بازار قیصریه اصفهان** در شمال میدان نقش جهان است.

۱۰- شاهان صفوی برای گسترش تجارت خارجی چه کاری انجام دادند؟

به شرکت های تباری اروپایی اجازه دادند که در ایران فعالیت کنند.

نکته: در دوره صفوی **صادرات ابریشم** پر سودترین کالای صادراتی بود، که در انحصار **شاه عباس** قرار داشت.

۱۱- در عصر صفوی معماران و مهندسان شهر سازی ایرانی چه آثاری راساختند؟ معماران و مهندسان شهرساز ایرانی

مسجدها، کاخ ها، پل و کاروانسراهای عظیم و باشکوهی ساختند و در تزیین آنها انواع هنرها را بکار بردند.

کاخ جهلستون در قزوین

مدرسه چهارباغ در اصفهان

۱۲- صفویان برای رشد علم و گسترش آموزش چه اقداماتی انجام دادند؟

پادشاهان، مقام های کشوری و لشکری و مدرسه ها و کتابخانه های عظیمی به ویژه در پایتخت های صفوی ساختند و اموال و املاک بسیاری را وقف آنها کردند. در آن زمان به علوم و معارف رینی مانند تفسیر، فقه و حدیث بسیار توجه می شد.

۱۳- از جمله فیلسوفان نامدار و عالمان بزرگ روزگار صفوی چه کسانی بودند؟

میرداماد و ملاصدرا از جمله فیلسوفان نامدار و شیخ بهایی و علامه محمد باقر مجلسی از عالمان بزرگ آن روزگار بودند.

۱۴- چرا در دوره صفوی شعر و ادب فارسی پر رونق نبود؟ به سبب کم توجهی پادشاهان به شاعران.

نکته: علم تاریخ در **دوره صفوی** مورد توجه قرار داشت.

۱۵- رشته های هنری دوره ی صفوی کدامند؟ نقاشی ، فوشنویسی ، کتاب آرایی و فاقم کاری.

نکته: در زمان **حکومت صفوی** جشن ها و آیین ها اهمیت ویژه ای داشتند و باشکوه و عظمت برگزار می شدند.

۱۶- در دوره ی صفوی مردم چه جشن هایی را گرمی می داشتند؟

علاوه بر نوروز و دیگر جشن های باستانی ، اعیاد اسلامی مانند قربان ، فطر و غیره را نیز گرمی می داشتند.

۱۷- در دوره صفوی آیین سوگواری امام حسین (ع) به چه شیوه هایی برگزار می شد؟

ه شیوه ی روضه خوانی، نومه سرایی، مرثیه خوانی، سینه زنی و تعزیه برگزار می شد.

۱۸- برپایی جشن ها و آیین ها در دوره صفوی چه تأثیری داشت؟ افزایش همدری و هم بستگی مردم.

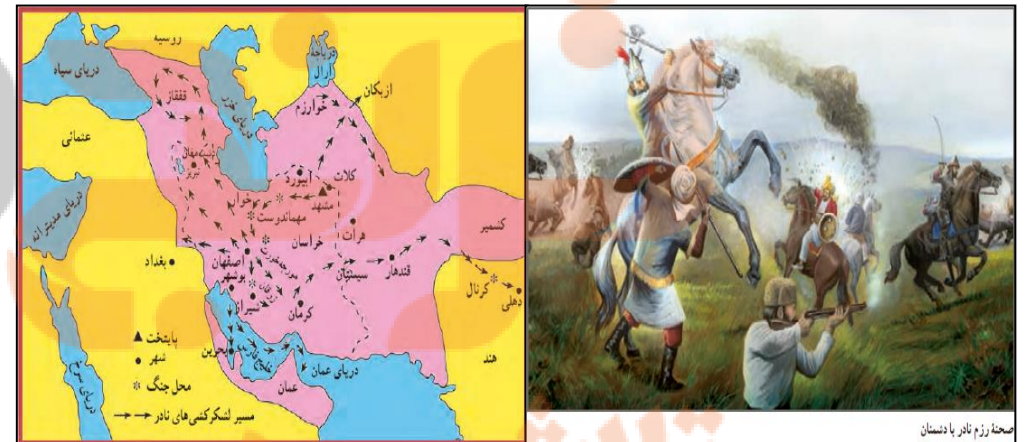
درس ۱۱: تلاش برای حفظ استقلال و اتحاد سیاسی ایران

۱- با تسلط افغان ها و قتل شاه سلطان حسین ، ایران گرفتار چه بحران هایی شد؟ ایران گرفتار تفرقه و تفرقه شد. افغان ها توان حکومت بر سراسر ایران را نداشتند. به همین دلیل در کوشه و کشور مرعیان سر بر آوردند . روسیه و عثمانی نیز با استفاده از آشفتگی اوضاع، قسمت هایی از شمال و غرب ایران را اشغال کردند.

۲- نادر که بود و چگونه سلسله ی افشاریه را پایه گذاری کرد؟ نادر سرداری از ایل افشار بود با سپاهیان او نفست افغان ها را سرکوب و تارومار کرد و سپس نیروهای روسیه و عثمانی را از ایران بیرون راند . نادر پس از این پیروزی ها ، فاندان صفوی را کنار زد و بر تخت شاهی نشست . بدین ترتیب سلسله افشاریه پایه گذاری شد.

۳- بیشتر دوره ی پادشاهی نادر چگونه گذشت؟

بیشتر دوره ی دوازده ساله ی پادشاهی نادر به نبرد با بیگانگان و فرو نشاندن شورش های داخلی گذشت

صحنه نبرد نادر با دشمنان

۴- چرا نادر به هندوستان لشکر کشید؟ نادر شاه در تعقیب گروهی از افغان های شورشی که به هندوستان گریخته بودند ، به ان کشور لشکر کشید . او تا دهلی پیش رفت و با غنیمت های بسیار به کشور بازگشت.

۵- چرا نادر شاه کوشید ایران را یکپارچه و قدرتمند کند؟ تا بتواند از استقلال و تمامیت سرزمین خود در برابر دشمنان دفاع کند. وی از موقعیت مساس فلیج فارس و اهمیت نیروی دریایی آگاه بود. از این رو برای تأسیس نیروی دریایی ایران در فلیج فارس کارهایی انجام داد اما این کارها با مرگ او متوقف شد.

۶- چرا نادر در اواخر عمر به رفتارهای خشونت آمیز و بی رحمانه روی آورد؟

نافرمانی ها و شورش های پیپی در سال های پایانی حکومت نادر ، تأثیر رومی و روانی نا مطلوبی بر او گذاشت. او نسبت به اطرافیان و سرداران خود بدگمان شد.

۷- پس از قتل نادر اوضاع ایران چگونه شد؟ ایران بار دیگر به صحنه جنگ حاکمان مملی و سران ایل ها تبدیل شد.

نکته: کریم خان به جای عنوان پادشاه، لقب **وکیل الرعایا** یعنی **نماینده مردم** را برای خود برگزید.

۸- شیوه ی حکومتی کریم خان زند چگونه بود؟ او به رفاه عمومی مردم توجه می کرد ، به صلح ، آسایش و آرامش عمومی اهمیت می داد و می کوشید از بروز نا امنی و شورش های داخلی جلوگیری کند.

۹- اوضاع کشور در دوران کریم خان زند چگونه بود؟

در این دوران ثبات و آرامش نسبی در سراسر کشور به وجود آمد و در نتیجه اوضاع اجتماعی و اقتصادی بهتر شد.

۱۰- بناهای مهم دوره زندیه را نام ببرید ؟ بازار وکیل - مسجد وکیل - حمام وکیل - ارگ کریم خان.

کریم خان زند؛ وکیل الرعایا

شهر و ایران در زمان زندیه

نکته: **ایل قاجار** یکی از ایل های **ترک تبار** ایران بود.

۱۱- آقا محمد خان که بود و چه کرد؟ پسر رئیس ایل قاجار بود، پس از مرگ کریم خان تلاش برای رسیدن به حکومت را آغاز کرد. او پس از مدتی مینک و کریمز **لطفعلی خان، آخرین فرمانروای زندیه** را شکست داد و به قتل رساند. همچنین مردم کرمان را به دلیل پناه دادن به لطفعلی خان، بی رحمانه مجازات کرد.

۱۲- آقا محمد خان چگونه صاحب حکومت مرکزی نسبتاً نیرومندی شد؟ آقا محمد خان با لشکرکشی های پیاپی بر سراسر ایران مسلط شد و حکومت قاجار را بنیان گذاشت. و **تهران را به پایتختی خود انتخاب کرد.** نکته: بنیان گذار ایل قاجار **آقا محمد خان** بود.

۱۳- شیوه ی به قدرت رسیدن سلسله های افشاریه و زندیه و قاجاریه چه شباهتی به هم دارند؟
 - هر سه باهنگ به قدرت رسیدند.
 - هر سه حکومت های کم دوامی بودند.
 - هر سه ساقط ایللیاتی داشتند.
 - هر سه زمانی به قدرت رسیدند که ناآرامی ایبار شده بود.
 - هر سه تقریباً سیطره ی یک قبیله بر کل کشور بود.
 - افشار، زند و قاجار هر سه باعث باعث یکپارچگی کشور و ایبار حکومت نیرومند در کشور شدند.

۱۴- آقا محمد خان چگونه شخصی بود و سرانجامش چه شد. آقا محمد خان مردی تندخو و بی رحم بود و سرانجام به دست فرزندانش کشته شد.

آقا محمد خان

فتحعلی شاه

نکته: بعد از آقا محمد خان برادرزاده او **فتحعلی شاه** به قدرت رسید.

۱۵- دوره ی حکومت فتحعلی شاه همزمان با آغاز نفوذ و دخالت کدام کشورها در ایران بود؟

روسیه - انگلستان - فرانسه .

۱۶- چرا در فاصله ی سقوط صفویه تا روی کار آمدن قاجاریه اوضاع کشورهای اروپایی تغییر کرده بود؟ یکی از دلایل عمده ی این تغییر، **انقلاب صنعتی** بود که از انگلستان آغاز شد و در دیگر کشورهای اروپایی گسترش یافت.

۱۷- انقلاب صنعتی چه نتایجی به دنبال داشت؟

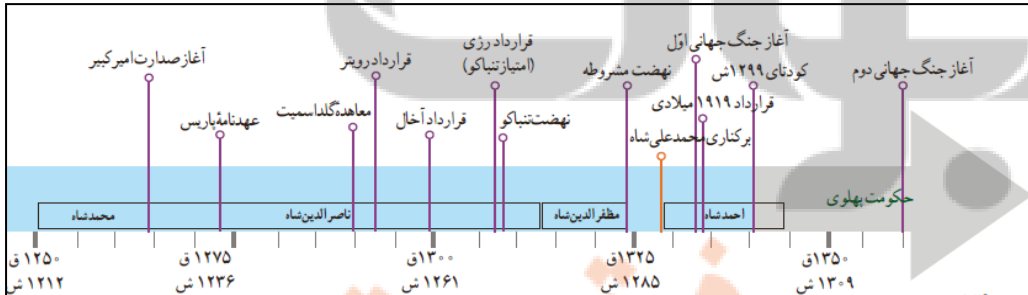
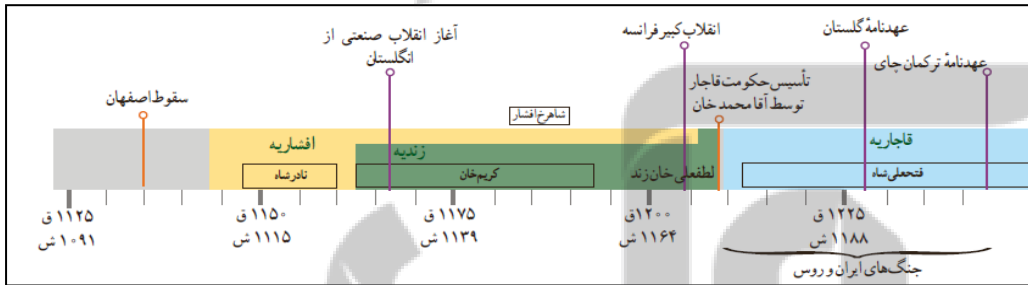
در نتیجه ی این انقلاب، نیروی ماشین و ابزارهای صنعتی جای نیروی انسان و ابزارهای دستی را در تولید گرفت. از این رو سرعت و میزان تولید افزایش یافت. انقلاب صنعتی موجب شکوفایی اقتصادی و افزایش قدرت نظامی و سیاسی کشورهای اروپایی شد و توجه آنها را به سوی کشورهایی که مواد اولیه یا بازار مصرف مناسبی داشتند، جلب کرد. نکته: روسیه تا پیش از فرمانروایی **پتر کبیر** کشوری ضعیف و عقب مانده بود.

۱۸- یکی از اهداف استعماری دولت روسیه چه بود؟ رسیدن به آب های آزاد و گرم خلیج فارس و اقیانوس هند.

۱۹- جنگ بین ایران و روسیه در زمان فتحعلی شاه را توضیح دهید؟ در زمان فتحعلی شاه روسیه با ارتش مجهز به سلاح های مدرن و آشنا با فنون جنگی تازه به قلمرو ایران، قفقاز حمله کرد. سپاه ایران که از جنگاوران ایل های مقتصد تشکیل شده بود با سلاح های ابتدایی به مقابله با نیروهای متجاوز روس پرداخت. سرانجام پس از ده سال جنگ نابرابر، با وجود دلوری نیروهای ایرانی، روسیه پیروز شد.

۲۰- عهدنامه ی گلستان بین چه دولت هایی بسته شد و موارد آن چه بود؟

بین ایران و روسیه - به موجب این عهدنامه، ایالت های کرمان، ایالت های گیلستان و داغستان و شهرهای باکو و گنجه از حاکمیت ایران خارج شد و تمت حاکمیت روسیه قرار گرفتند.

عهدنامه گلستان و ترکمانچای: بین ایران و روسیه بسته شد.

۲۱- پس از انعقاد عهدنامه ی گلستان مردم ایران چه کردند؟

مردم ای ران که از عهدنامه ی گلستان نافشونر بودند ، با فتوای علما برای آزاد کردن سرزمین های اشغالی بسیج شدند . سپاه ایران که از یتکاوران ایل ها و نیروهای داوطلب مردمی تشکیل شده بود به سرعت مناطق اشغال شده را آزاد کرد . روسیه با تمام قوا و تجهیزات خود وارد جنگ شد و ایران را شکست داد .

۲۲- عهدنامه ترکمانچای بین چه دولت هایی بسته شد و موارد آن چه بود؟

بین ایران و روسیه: سرزمین های ایرانی شمال رود ارس به تصرف روسیه درآمد- ایران از داشتن کشتی یتکی در دریای مازندران محروم گردید- ایران مجبور به پرداخت غرامت شد .

نکته: در اوایل دوره قاجاریه مهم ترین مستعمره انگلستان هندوستان بود.

۲۳- یکی از هدف های اصلی انگلستان از برقراری ارتباط با حکومت قاجار چه بود ؟

این بود که نزارد کشورهای رقیب از طریق ایران به هندوستان دسترسی پیدا کنند.

۲۴- در عهد نامه های دوره فتحعلی شاه بین ایران و انگلستان طرفین چه تعهداتی نسبت به هم

داشتند؟ حکومت قاجار تعهد کرد که به هیچ کشوری اجازه ندهد از خاک ایران به هندوستان لشکرکشی کند . در عوض انگلیسی ها نیز متعهد شدند که در صورت حمله ی کشورهای دیگر به ایران به حکومت قاجار کمک های مالی و نظامی کنند.

۲۵- انگلستان در دوران محمدشاه و ناصرالدین شاه چه کرد؟ با لشکرکشی به فلیج فارس و حمله به جزایر و بنادر

ایران ، حکومت قاجار را مجبور کرد که به جرایم افغانستان از ایران رضایت دهد.

۲۶- انگلیسی ها ناصرالدین شاه را وادار به انجام چه کاری کردند؟

وادار کردند که با جرایم قسمت شرقی سیستان و بلوچستان از ایران موافقت کند . علاوه بر اینها تعدادی از جزایر ایرانی فلیج فارس را اشغال و به پایگاه نظامی خود تبدیل کردند.

۲۷- هدف دولت انگلستان از جدا کردن افغانستان و بخش شرقی سیستان و بلوچستان از ایران چه بود ؟

پهن هند مستعمره انگلیس بود و از طریق افغانستان می خواست به هند راه پیدا کند.

درس ۱۲: (در جستجوی پیشرفت و رهایی از سلطه خارجی)

۱- شکست های نظامی و سیاسی از روسیه و انگلستان در دوره قاجار چه نتیجه ای داشت؟

ایرانیان را متوجه پیشرفت های علمی و صنعتی کشورهای اروپایی کرد.

نکته: ولیعهد فتحعلی شاه و فرمانده سپاه ایران در جنگ با روسیه عباس میرزا بود.

۲- چرا عباس میرزا به فکر نوسازی و اصلاح کشور افتاد؟ زیرا او در جریان جنگ متوجه پیشرفت های علمی، صنعتی و

نظامی روسیه و دیگر کشورهای اروپایی شد. او پی برد که با وجود تعداد زیاد سپاهیان ایران و دلوری و فدالگری آنها ، روس ها به دلیل برفورداری از دانش و تمهیزات پیشرفته ی نظامی پیروز شدند .

۳- عباس میرزا برای پیشرفت ایران چه کارهایی انجام داد؟ (اقدامات عباس میرزا)؟

- فرستادن افرادی به انگلستان برای فرآگیری علوم و فنون جدید
- برای آگاهی از اوضاع کشورهای اروپایی ، دستور داد کتاب هایی را درموضوع تاریخ آن کشور ها به فارسی ترجمه کنند .
نکته: پس از مرگ عباس میرزا فتحعلی شاه پسرش، محمد میرزا را به ولیعهدی برگزید.

نکته: میرزا تقی خان امیرکبیر یکی دیگر از کسانی بود که در دوره قاجار، کارهای جدی و مؤثری برای نوسازی و اصلاح امور ایران انجام داد.

نکته: ناصرالدین شاه در ابتدای سلطنتش امیرکبیر را به صدراعظمی منصوب کرد.

۴- در زمان صدراعظمی امیرکبیر حکومت قاجار با چه مشکلاتی روبه رو بود؟

مشکلات بزرگی از قبیل: شورش در ایالت ها ، ذالت های فاریبی ، بی نظمی و اختلال امور کشوری و لشکری و فالی بودن فزانه.

۵- الف) مهم ترین اقدام امیرکبیر را توضیح دهید . تأسیس مدرسه دارالفنون

ب) انگیزه و اهداف امیرکبیر از اقدامات اصلاحی چه بود؟

برای نوسازی و کارآمدی تشکیلات حکومتی و مبارزه با مفاسد اداری و اقتصادی. او در سیاست فاریبی توجه ویژه ای به حفظ استقلال کشور داشت و درصدد قطع نفوذ و ذالت های روسیه و انگلستان در ایران بود.

نکته: یکی از مهم ترین اقدامات امیرکبیر تأسیس مدرسه دارالفنون بود.

۶- چرا امیرکبیر مدرسه دارالفنون را تأسیس کرد؟ تا تعداد بیشتری از ایرانیان علوم و فنون جدید را در داخل کشور بیاموزند. برای حفظ استقلال کشور تا پای بیگانگان به راحتی به کشور باز نشود.

امیرکبیر

ناصرالدین شاه قاجار

نکته: ناصرالدین شاه تحت تأثیر برخی توطئه چینی ها، دستور قتل امیرکبیر را داد دستور قتل امیرکبیر را داد دستور قتل امیرکبیر را داد

۷- یکی از نتایج آشنایی ایرانیان با تمدن اروپایی در دوره قاجاریه چه بود؟ ایبار مدرسه های بربر بود.
نکته: افرادی که پیشگام تأسیس مدرسه هایی بر اساس روشهای جدید تعلیم و تربیت عمومی، در ایران شدند از جمله میرزا حسن رشیدی بود.

۸- چند مورد از امتیازات اقتصادی مهمی که ناصرالدین شاه به بیگانگان واگذار کرد را بنویسید.
تأسیس بانک - استقراض معادن نفت - بهره‌برداری از جنگل و شیلات.

۹- نفوذ اقتصادی روسیه و انگلستان در دوره قاجار را توضیح دهید؟

در دوره ناصرالدین شاه روسیه و انگلستان به امتیازهای اقتصادی مهمی در ایران دست یافتند. صنعت و بازرگانی کشور ما با واگذاری این امتیازها آسیب های فراوانی دید. شرکت های بازرگانی فارسی در بیشتر شهرهای ایران شعبه هایی تأسیس کردند و به خرید و فروش مشغول شدند این شرکت ها معمولاً کالاهای اروپایی را برون پرداخت حقوق کم‌رکی و یا با حقوق کم‌رکی بسیار نامیزی وارد کشور میکردند تولیدکنندگان و بازرگانان ایرانی چون نمیتوانستند با این شرکتها رقابت کنند، روز به روز ضعیفتر و دچار ورشکستگی شدند.

۱۰- چرا مردم مسلمان ایران با واگذاری برخی امتیازها به روسیه و انگلستان مخالفت کردند؟

چون می‌دانستند که واگذاری امتیازهای اقتصادی به روسیه و انگلستان موجب تسلط هر چه بیشتر بیگانگان بر منابع ثروت و بازار کشورشان می‌شود.

۱۱- یکی از گسترده‌ترین جنبش‌های اجتماعی که در اعتراض به واگذاری امتیازهای اقتصادی به بیگانگان شکل گرفت چه نام داشت؟ نهضت تنباکو

۱۲- دلیل اصلی شکل‌گیری نهضت تنباکو چه بود؟ اعتراض به واگذاری امتیازهای اقتصادی به بیگانگان

۱۳- موفقیت نهضت تنباکو از نظر سیاسی و اجتماعی چه اهمیتی داشت؟

از نظر اجتماعی :

نهضت تنباکو نخستین حرکت جدی مردم ایران برای رهایی از نفوذ و سلطه خارجی و ایستادگی در برابر ستم داخلی بود.

از نظر سیاسی:

مس اعتماد به نفس و روحیه‌ی مقاومت و مبارزه را در مردم تقویت کرد. به حکومت فهماند که مردم بیدارند. مردم شهامت مضور در صحنه رو با تبعیت از مرجعی فارسی استعمارگران به نقش مراجع و نفوذ آینه در مردم حتی بیشتر از حاکمان پی بردند.

۱۴- امتیاز تالبوت (امتیاز انحصاری توتون و تنباکو) را توضیح دهید؟

در دوره ناصرالدین شاه، توتون و تنباکو از عمده ترین محصولات کشاورزی ایران بود. در آن زمان یک نفر انگلیسی قراردادی با ایران بست که براساس آن ایرانیان نمیتوانستند محصول توتون و تنباکوئی خود را به کسی غیر از او بفروشند.

۱۵- امتیاز تالبوت چگونه لغو شد؟ مردم، به ویژه روحانیون و بازرگانان با آگاهی از نتایج زیان بار اقتصادی این

قرارداد، در شهرهای مقتلف شروع به اعتراض کردند و فوهران لغو قرارداد شدند. ناصرالدین شاه به فواسته مخالفان

اعتنایی نکرد و آیت الله میرزا حسن شیرازی، مرجع تقلید شیعیان در سامرا، استفاده از توتون و تنباکو را مرام اعلام کرد. با اوج گرفتن نهضت، ناصرالدین شاه مجبور شد قرارداد را لغو کند.

درس ۱۳: نهضت مشروطه

۱- در دوره حکومت مظفردالدین شاه چه رویداد بزرگی در ایران رخ داد؟

انقلاب مشروطیت بود که به دنبال آن، نظام پادشاهی مشروطه جایگزین نظام پادشاهی استبدادی شد.

۲- شکل های مختلف نظام پادشاهی را تعریف کنید.

۱: نظام پادشاهی استبدادی: نظام پادشاهی استبدادی، حکومتی است که در آن، پادشاه از قدرت و اختیارات فراوانی برخوردار است و براساس میل و اراده خود حکومت می‌کند.

۲: نظام پادشاهی مشروطه: نظام پادشاهی مشروطه نوعی از حکومت است که در آن قدرت و اختیارات پادشاه بر اساس قانون مرسوم می‌شود و اداره کشور تنها در اختیار شاه نیست و نهادهایی مانند مجلس شورا و هیئت وزیران (دولت) در اداره کشور مشارکت و دخالت دارند.

۳- اوضاع ایران و جهان در آستانه نهضت مشروطه چگونه بود؟

از میانه دوران سلطنت ناصرالدین شاه، با افزایش نفوذ و دخالت انگلستان و روسیه در ایران، اوضاع سیاسی، اجتماعی و اقتصادی ایران رو به افول نهاد. این روند، در دوران پادشاهی مظفردالدین شاه، به سبب ضعف و ناتوانی او، فزونی یافت. در مقابل، مردم ایران که طعم تلخ استعمار را پشیده بودند و میدانستند که حکومت استبدادی کشورشان نیز قادر به مبارزه با استعمارگران نیست، با تکیه بر آموزه های دین اسلام و مذهب شیعه، به تدریج به تکیه‌ی اصلاح اوضاع کشور برآمدند. رهبری مردم در این تحولات را بیشتر علما بر عهده داشتند.

نکته: رهبری مردم در تحولات مشروطه را بیشتر علما بر عهده داشتند.

مظفردالدین شاه

نکته: کشورهای استعمارگر اروپایی پس از **انقلاب صنعتی** تلاش می کردند تا تمامی جهان را در چنگ خود بگیرند و از منافع اقتصادی آنها بهره مند شوند.

۴- یکی از برنامه های کشورهای استعمارگر اروپایی برای به چنگ گرفتن کشورها و استفاده از منافع آنها چه بود؟ تضعیف حکومت های مستقل در سراسر جهان و در نهایت تبدیل آن کشورها به مستعمرات کشورهای قدرتمند پون انگلستان بود.

۵- کشورهای استعمارگر اروپایی برای تضعیف مقاومت مردمی حکومت های مستقل چه کاری انجام دادند؟ ایجاد فرقه های جبر و دامن زدن به اختلافات مذهبی و اجتماعی

نکته: از اواسط **دوران قاجار** برخی شروع به تمجید از ویژگی های تمدن غربی و حکومت های مشروطه کردند.

۶- چه عواملی انگیزه و اراده مردم در مبارزه با استبداد و سلطه خارجی را افزایش داد؟

۱: موفقیت نهضت تنباکو. ۲: قتل ناصرالدین شاه. ۳: شخصیت ناتوان مظفردالدین شاه. ۴: هزینه های سنگین مسافرت های شاه و وضعیت بد اقتصادی مردم. ۵: توهین به مقدسات دینی مردم.

۷- رهبری مبارزات مردمی علیه استبداد را چه کسانی برعهده گرفتند؟

دو نفر از روحانیون مشهور تهران، آیت الله سید محمد طباطبایی و آیت الله سید عبدالله بهبهانی

آیت الله بهبهانی

آیت الله طباطبایی

۸- وقوع کدام حادثه روند پیروزی انقلاب مشروطه را سرعت بخشید؟

ماجرای چوب و فلک کردن بازرگانان توسط حاکم تهران

۹- علت به چوب بسته شدن بازرگانان چه بود؟ با چه بهانه ای صورت گرفت؟ چه تأثیری در مبارزات مردم

داشت؟ یکی دیگر از عواملی که جریان مشروطه را سرعت بخشید، ماجرای فلک شدن برخی از تهر بود. در آن زمان، قیمت

برخی کلاه های اساسی مانند نان و قند بالا رفت. برخی از مردم به همراه تعدادی از تاجران قند به این گرانی اعتراض کردند. حاکم تهران به جای آنکه به شکایت آنان رسیدگی کند، به آنها توهین کرد و تاجران را فلک کرد. در نتیجه اعتراضات ادامه یافت و عده ای از علما با تصحیح (بست نشینی) در عرصه حضرت عبدالعظیم از مردم حمایت کردند.

۱۰- مهم ترین خواسته مردم در بست نشینی حرم عبدالعظیم چه بود؟

تأسیس عدالتخانه در تمام شهرها و عمل به **قانون اسلام** به شکل دقیق بود

۱۱- چرا گروهی از مردم و علما تصمیم گرفتند که به قم مهاجرت کنند؟ مهم ترین خواسته آن ها چه بود؟

در پی تشکیل نشدن عدالت خانه و شدید شدن اعتراضات، شهر حالت نیمه تعطیل به خود گرفت و آیت الله طباطبایی و بهبهانی که پیشرفت کار را بدون **همراهی آیت الله شیخ فضل الله** ناممکن می دیدند، از او خواستند تا به جمع معترضان بپیوندند. **شیخ فضل الله** نوری که بزرگترین عالم تهران بود، با آنان همراه شد و در پی او، اکثر روحانیون تهران به معترضان ملحق شدند. در نهایت، جمعی چند هزار نفره، برای به دست آوردن مطالبات خود، راهی قم شدند و با ارسال نامه به عالمان دیگر شهرها و مراجع در عراق، بسیاری از ایشان را با خود همراه کردند.

۱۲- چه کسانی و یا چه گروه های در سفارت انگلستان تحصن کردند؟

تاجران - کاسبان - طلبه ها - عموم مردم

نکته: بسیاری از مردم برای اولین بار در **سفارت انگلستان** با واژه **مشروطه** آشنا شدند.

۱۳- انگلیسی ها و غربگرایان به تحصن کنندگان سفارت انگلستان چه چیزی القا کردند؟

به آنان القا کردند که باید همچون انگلستان، مشروطه و مجلس شورا بخواهند.

۱۴- چه عواملی موجب صدور فرمان تشکیل مجلس شورا شد؟

شورش هم زمان مردم در برخی از ولایت ها - تعطیلی بازارها و مساجد در تهران

۱۵- فرمان مشروطیت به وسیله چه کسی و در چه تاریخی صادر شد؟ و نتیجه آن چه بود؟ **مظفردالدین شاه** در **مرداد**

۱۲۸۵ش فرمان مشروطه را صادر کرد. پس از آن، عده ای از سیاستمداران مشروطه خواه به سرعت به تدوین قانون

اساسی را تدوین کردند.

نکته: در نهایت **مظفردالدین شاه** در **مرداد ۱۲۸۵**ش فرمان مشروطه را صادر کرد.

۱۶- مهم ترین حوادث و مشکلاتی که باعث شد تا اهداف اصلی جنبش مشروطه محقق نشود را بنویسید. ۱:

تدوین متمم قانون اساسی و شدت گرفتن اختلاف ها - ۲: تعطیلی مجلس - ۳: شهادت شیخ فضل الله نوری - ۴:

افزایش دخالت های خارجی - ۵: وقوع جنگ جهانی اول.

۱۷- چرا شیخ فضل الله نوری و جمع زیادی از علما خواستار افزودن برخی متمم ها به قانون اساسی شدند؟

چون تنظیم شتابان قانون اساسی توسط نمایندگان موجب بروز کاستی هایی در آن شده بود.

۱۸- شیخ فضل الله نوری و جمع زیادی از علما چه متممی به قانون اساسی اضافه کردند؟

با تلاش‌ها و مباحثات‌های پرتی **آیت‌الله شیخ فضل‌الله نوری**، بخش‌هایی در متمم قانون اساسی تصویب شد که بنابر آن، باید چند نفر از مجتهدان و فقیهان اسلام که با شرایط و زمان خود آشنا بودند، در مجلس شورا شرکت میکردند تا قانون‌های مصوب، مخالف قواعد اسلامی نباشد.

۱۹- دو مورد از عوامل موفقیت انقلاب مشروطیت را بیان کنید؟

۱: آموزه‌های دین اسلام و مذهب شیعه. ۲: حضور علما و روشنفکران در کنار سایر گروه‌ها. ۳: آشنایی ایرانیان با افکار و دستاوردهای تمدن جدید اروپا.
نکته: **مظفرالدین شاه** مدت کوتاهی پس از صدور فرمان مشروطه درگذشت و **محمدعلی شاه** جانشین او، پادشاهی مستبد بود.

۲۰- پس از مظفرالدین شاه چه کسی جانشین او شد؟ و چه کرد؟

محمد علی شاه جانشین او پادشاهی مستبد بود. او با پشتیبانی دولت روسیه و حمایت مستبدان داخلی، تصمیم گرفت حکومت نوپای مشروطه را نابود سازد.

۲۱- **محمدعلی شاه** با چه اقداماتی به مقابله با مشروطیت برخاست؟ **محمدعلی شاه**، پادشاهی مستبد بود. او با پشتیبانی دولت روسیه و حمایت مستبدان داخلی، تصمیم گرفت حکومت نوپای مشروطه را نابود سازد. پس از چند ماه اختلاف و درگیری، به دستور **محمدعلی شاه** مجلس به توبه بسته شد و منحل گردید.

۲۲- مقاومت اصلی در برابر محمدعلی شاه در کجا و به رهبری چه کسانی شکل گرفت؟ نتیجه آن چه شد؟

مقاومت اصلی از سوی تبریز و به **سرمداری ستارخان و باقرخان** و **با حمایت مراجع نجف** شکل گرفت. در این زمان، طرفداران مشروطه در کیلان و اصفهان، در پی انتشار فبر مقاومت مردم تبریز، راهی تهران شدند و آن را تصرف کردند. پس از فتح تهران و تشکیل مجلس فوق‌العاده، شاه برکنار شد و **پسر نوهانش، احمد شاه** جانشین او شد.

ستارخان و باقرخان در میان گروهی از مجاهدان مشروطه‌خواه

۲۳- مردم کدام مناطق علیه استبداد محمدعلی شاه دست به قیام زدند؟

مجاهدان مشروطه فوآه در تبریز، به رهبری ستارخان و باقرخان - طرفداران مشروطه در کیلان و اصفهان

نکته: مقاومت اصلی از سوی تبریز و به سرمداری **ستارخان** و **باقرخان** و **با حمایت مراجع نجف** شکل گرفت.

۲۴- فاتحان تهران (مشروطه خواهان) پس از فتح تهران چه تصمیمی گرفتند؟

آنها پس از فتح تهران، **محمدعلی شاه را برکنار کردند** و **پسر نوهانش، احمد میرزا** را به جانشینی او برگزیدند.

۲۵- شهادت شیخ فضل‌الله نوری نشانه چیست؟ نشانه ای از انصراف در مسیر مشروطه بود که از مدت‌ها قبل، شروع شده بود

نکته: **آیت‌الله شیخ فضل‌الله نوری** که در آغاز پشتیبان مشروطه بود به انتقاد از آن پرداخت.

۲۶- چرا شیخ فضل‌الله نوری به مخالفت با مشروطه برخاست؟

شیخ فضل‌الله نوری با مشروطه منطبق بر ارزش‌های غربی مخالف بود و طرفدار مشروطه شرعی بر پایه ارزش‌های اسلامی بود.

۲۷- موانع و مشکلات داخلی و خارجی انقلاب مشروطه را نام ببرید.

مشکلات داخلی:

۱: مخالفت و دشمنی مستبدان داخلی. ۲: اختلاف و دو دستگی میان رهبران مشروطه.

مشکلات خارجی:

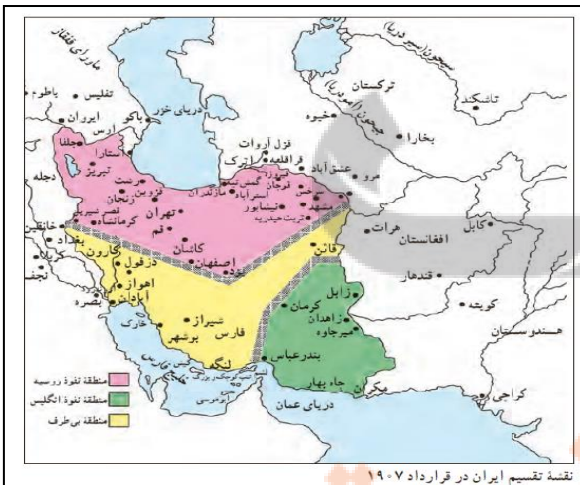
۱: افزایش دخالت‌های خارجی. ۲: وقوع جنگ جهانی اول.

۲۸- ۱: قرارداد ۱۹۰۷ بین چه کشورهایی بسته شد؟ ۲: روسیه و انگلستان در قرارداد ۱۹۰۷ چه تصمیمی

در باره ایران گرفتند؟ ۳: هدف انگلستان و روسیه از امضای قرارداد ۱۹۰۷ چه بود؟ ۴: قرارداد ۱۹۰۷ چه

نتایجی برای ایران داشت؟

۱: انگلستان و روسیه. ۲: تصمیم گرفتند ایران را بین خود تقسیم کنند. ۳: کنار گذاشتن اختلافات خود برای مقابله با قدرت روز افزون آلمان و متدانش. ۴: روسیه با خیالی آسوده در امور داخلی ایران مداخله می‌کرد. و اجازه نمی‌داد که دولت و مجلس اوضاع آشفته‌ی کشور را سر و سامان دهند. علاوه بر این، نیروهای روسیه وارد خاک ایران شدند. آنها در تبریز تعدادی از مشروطه

نقشه تقسیم ایران در قرارداد ۱۹۰۷

فواهان را کشته و در مشهد نیز حرم امام رضا(ع) را به کلوله بستند.

نکته: همزمان با وقوع انقلاب مشروطیت در ایران، **آلمان و متحدانش، یعنی ایتالیا، اتریش و مجارستان**، به یک قدرت بزرگ اروپایی تبدیل شده و در صدد دست اندازی بر مستعمرات دیگر کشورها بودند.

نکته: جنگ جهانی اول در سال ۱۹۱۴م / ۱۲۹۳ش آغاز شد و پس از ۴سال با پیروزی متفقین به پایان رسید.

۲۹- جنگ جهانی اول در چه سالی و بین چه کشورهایی روی داد؟

جنگ جهانی اول در سال ۱۹۱۴م / ۱۲۹۳ش آغاز شد. در یک سوی این جنگ، کشورهای **آلمان، ایتالیا، اتریش و مجارستان و عثمانی** قرار داشتند که به **متفقین** معروف بودند و در سوی دیگر آن، **انگلستان، روسیه و فرانسه** بودند که به **متفقین** مشهور شدند؛ در اواخر جنگ، **آمریکا** نیز به متفقین پیوست.

۳۰- سرانجام و نتیجه جنگ جهانی اول چه بود؟ بیان کنید.

جنگ جهانی اول پس از چهار سال با **پیروزی متفقین** به پایان رسید. بر اثر این جنگ، میلیون‌ها نفر کشته، زخمی و آواره شدند و فسادات و ویرانی‌های زیادی به بار آمد.

۳۱- مردم تنگستان به فرماندهی چه کسی به مقابله با اشغالگران پرداختند؟ رئیسعلی دلواری

۳۲- جنگ جهانی اول چه نتایجی برای ایران داشت؟

اهم‌بوی بی ثباتی و آشفتگی بیشتر اوضاع ایران شد. دولت مرکزی به نهایت ضعف رسید و تسلط خود را بر امور کشور از دست داد؛ نافرمانی و سرپیچی از فرمان دولت مرکزی گسترش یافت و امنیت و آسایش مردم از بین رفت؛ ایرانیان دچار مصیبت‌های بزرگی مانند قحطی، فقر، کرسنگی و شیوع بیماری‌های واگیردار شدند. ۵۰ چند میلیون نفر جان خود را از دست دادند.

۳۳- آثار و پیامدهای سیاسی اجتماعی جنگ جهانی اول در ایران را بنویسید.

۱: **سیاسی:** نقض ماکمیت ملی ایران - روشن شدن ضعف پادشاهان قاجاریه - شکل‌گیری نارضایتی مردم از حکومت.

۲: **اجتماعی:** تقسیم جامعه به دو طبقه فقیر و غنی - از بین رفتن امنیت و آرامش.

درس ۱۴: (ایران در دوران حکومت پهلوی)

۱- چرا در اواخر جنگ جهانی اول حکومت روسیه نیروهایش را از ایران بیرون برد؟ زیرا بر اثر وقوع انقلاب عظیم حکومت روسیه سرنگون شد و پس از آن نام این کشور به اتحاد جماهیر شوروی تغییر یافت.

نکته: در اواخر جنگ جهانی اول حکومت روسیه سرنگون شد و پس از آن نام این کشور به اتحاد جماهیر شوروی تغییر یافت.

۲- قرارداد ۱۹۱۹ بین کدام کشورها منعقد شد و مفاد آن چه بود؟

این قرارداد بین **ایران و انگلستان** بسته شد. براساس این قرارداد اداره امور نظامی و مالی ایران در اختیار کارشناسان (مستشاران) نظامی و مالی انگلستان قرار می‌گرفت.

نکته: قرارداد ۱۹۱۹ در زمان نخست‌وزیری وثوق‌الدوله بسته شد.

۳- چه کسانی با قرارداد ۱۹۱۹ به مخالفت برخاستند؟ آیت الله مدرس و شیخ محمد خیابانی.

۴- به نظر شما دلیل مخالفت گسترده با قرارداد ۱۹۱۹ چه بود؟

چون ایران رسماً به صورت تحت‌الحمایه انگلستان می‌شد و تقریباً به صورت مستعمره انگلستان درمی‌آمد و همین‌چنین جلوگیری از سلطه همه جانبه انگلستان بر ایران.

۵- علت کودتای ۱۲۹۹ چه بود؟

انگلستان پس از ناکامی در اجرای قرارداد ۱۹۱۹، در صدد برآمد که از طریق کودتا اهداف خود را در ایران پیگیری کند.

۶- چه عواملی به رضاخان در دستیابی به قدرت کمک کرد؟

حمایت انگلیسی‌ها از رضاخان - نارضایتی مردم از اوضاع کشور (ناامنی) - بی‌کفایتی احمدشاه - رهبران و اشراف سیاسی غرب که در مجلس چهارم و پنجم قدرت گرفته بودند. - اوضاع بد اقتصادی.

۷- کودتای ۱۲۹۹ چگونه انجام شد؟ توضیح دهید؟ انگلیسی‌ها یکی از فرماندهان نیروی قزاق به نام رضاخان را برگزیدند. **سوم اسفند ۱۲۹۹ نیروهای تحت فرمان رضاخان مراکز مهم پایتخت را اشغال و کودتا کردند. و احمدشاه مجبور شد سیدضیاء را به نفست وزیری و رضاخان را به فرماندهی کل قوا منصوب کند. رضاخان دارای روحیه استبدادی بود و این ویژگی، به او برای به ثمر نشاندن اهداف انگلیسی‌ها کمک می‌کرد.**

نکته: کودتای ۱۲۹۹ توسط انگلیسی مقدمه ای برای تغییر حکومت در ایران بود.

۸- چگونه حکومت از احمدشاه به رضاخان واگذار (قاجاریه به پهلوی) شد؟ رضاخان در آن زمان برای جلب نظر مردم، خود را فردی مذهبی و پایبند به احکام و ارزش‌های دینی نشان می‌داد. به همین دلیل، در مراسم و مجالس مذهبی حضور می‌یافت و با علما دیدار و مشورت می‌کرد. او با استفاده از موقعیت خود به عنوان وزیر جنگ و نفست وزیر، طرف داران خود را وارد مجلس شورای ملی کرد. در سال ۱۳۰۰ش مجلس شورای ملی با وجود مخالفت چندی تعدادی از نمایندگان، مانند آیت الله مدرس، احمدشاه قاجار را از قدرت برکنار کرد و حکومت موقت را به رضاخان سپرد.

سپس، **مجلس مؤسسان** به طور رسمی حکومت را به رضاخان و خانواده او واگذار کرد.

نکته: رضاخان از ابتدای حکومت به استبداد و دیکتاتوری روی آورد.

۹- شیوه حکومت و اقدامات رضا شاه را بنویسید.

شیوه حکومت: استبداد - سرکوب آزادی فواهان.

اقدامات: نوسازی ایران - تضعیف ارزش‌ها اسلامی و تفریب فرهنگ ایرانی.

۱۰- شیوه ی حکومت رضاخان چگونه بود؟

در دوران حکومت او، هیئت وزیران و نمایندگان مجلس شورای ملی اختیار و استقلال پندانی نداشتند و تابع دستورات شاه بودند. حکومت رضاشاه به اشراف و روزنامه‌های مستقل اجازه‌ی فعالیت نمی‌داد و با زور و خشونت، فضای فقان، ترس

احمدشاه، رضاخان و تعدادی از مقام‌های حکومتی

و سرکوب را بر جامعه حاکم کرد. در همین شرایطی، مخالفان سرنوشتی جز تبعید، زندان، شکنجه و اعدام نداشتند.

نکته: سید حسن مدرس یکی از مخالفان سرسخت شیوه حکومت رضا شاه بود که به دست مأموران حکومت به شهادت رسید.

۱۱- بهانه رضا خان برای سرکوبی نهضت جنگل چه بود؟ رضایان به بهانه برقراری امنیت، برخی از قیام های آزادی خواهانه و استقلال طلبانه، مانند **نهضت جنگل**، به رهبری میرزا کوچک خان جنگل، برآ با فشونت زیار، سرکوب کرد.

۱۲- برخی از اقدامات رضاشاه برای نوسازی ایران را در دوره حکومتش بیان کنید؟

۱: ایجاد ارتش منظم ۲: امراض فط آهن سراسری - **نخستین دانشگاه ایران (دانشگاه تهران) بنیان نهاده شد.**

نکته: به وجود آوردن ارتش منظم در ایران از جمله برنامه های اساسی انگلیسی ها و اهداف استعماری آنها بود.

نکته: رضا خان به بهانه ی پیشرفت و نوسازی فرهنگی و اجتماعی کارهایی انجام داد که نتیجه آن تضعیف ارزش های دینی و رواج فرهنگ غیر ایرانی بود.

۱۳- اقدامات رضاشاه برای تضعیف ارزش های اسلامی و تخریب فرهنگ ایرانی چه بود؟

مجبور کردن مردم به این بود که لباس یکسانی به تن کنند و کلاه لبه داری (مشهور به کلاه پهلوی) بر سر بگذارند. پس از آن مبرویت هایی برای برکناری مراسم مذهبی از جمله عزاداری امام حسین (ع) به وجود آمد و زمزمه ی برداشتن کلاهها ب مطرح شد.

۱۴- قیام خونین مردم مشهد در مسجد گوهرشاد را شرح دهید؟

مردم مشهد در اعتراض به کارهای رضاشاه قیام کردند و در مسجد گوهرشاد گردهم آمدند. نیروهای نظامی برای سرکوب این قیام، مردم را در کنار مرع حضرت امام (رضاع) به کلوله بستند و عده ای را شعیید و مبروح کردند.

نکته: حکومت رضا شاه که بسیار شیفته ی ظاهر فرهنگ اروپایی بود اندکی پس از سرکوب قیام گوهرشاد دستور داد حجاب را با زور و خشونت از سر زنان و دختران ایرانی بردارند.

۱۵- جنگ جهانی دوم چگونه آغاز شد؟ با بمبله ناکلهانی آلمان به لهستان جنگ جهانی دوم آغاز شد.

۱۶- دولت های محور و متفقین در جنگ جهانی دوم شامل کدام کشورها بودند؟

کشورهای ایتالیا و ژاپن به آلمان پیوستند و دولت های محور را تشکیل دادند. در جبهه مقابل، انگلستان، فرانسه، شوروی و آمریکا قرار داشتند که متفقین خوانده می شدند.

۱۷- در جنگ جهانی دوم دولت ایران چه موضعی گرفت؟ **دولت ایران اعلام بی طرفی** کرد اما در شهریور ۱۳۲۰، متفقین حضور شماری از کارشناسان آلمانی را در ایران بهانه قرار دادند و کشور ما را به اشغال خود در آوردند.

۱۸- هدف اصلی نیروهای متفقین از اشغال ایران چه بود؟

هدف اصلی آنها از این اقدام، **استفاده از موقعیت و منابع و امکانات ایران به سود فویش بود**

نکته: پس از رضاشاه پسرش محمدرضا، شاه ایران شد.

۱۹- سرانجام جنگ جهانی دوم چه شد؟ متفقین با شکست دادن آلمان و بمباران اتمی ژاپن پیروز شدند.

۲۰- متفقین پس از اشغال ایران چه کردند؟

رضاشاه را مجبور کردند که به نفع پسرش، مومر رضا از قدرت کناره گیری کند و سپس او را از کشور تبعید کردند.

۲۱- آثار زینبار (پیامدهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی) جنگ جهانی دوم برای ایران چه بود؟

۱: سیاسی: اشغال ایران - تغییر هرم سیاسی از رضا شاه به مومر رضا شاه ۲: اقتصادی: فقر و مشکلات معیشتی - کمبود و گرانی مواد غذایی ۳: اجتماعی: نا امنی - هرج و مرج - مردم زیادی جان خود را از دست دادند.

۲۲- ایران در نخستین سال های سلطنت محمد رضا شاه از لحاظ سیاسی چه وضعیتی داشت؟

مومر رضا این امکان را نداشت که همچون پدرش با استبداد و دیکتاتوری حکومت کند. بنابراین برای نمایندگن مجلس شورای ملی و هیئت وزیران فرصتی به وجود آمد که در اداره ی امور کشور نقش موثری داشته باشند. همچنین احزاب سیاسی و مطبوعات دوباره فعالیت خود را آغاز کردند.

نکته: یکی از رویدادهای مهم تاریخ معاصر ایران، ملی شدن صنعت نفت است.

۲۳- رهبری نهضت ملی شدن صنعت نفت ایران را چه کسانی بر عهده گرفتند؟

آیت الله کاشانی و دکتر محمد مصدق.

نکته: امتیاز بهره برداری از منابع نفت ایران در زمان مظفرالدین شاه به انگلیسی ها واگذار شد.

نکته: مجلس شورای ملی با مشاهده ی اتحاد و یکدلی مردم، قانون ملی شدن صنعت نفت را در اسفند ۱۳۲۹ تصویب کرد.

نکته: پس از تصویب قانون ملی شدن نفت، دکتر محمد مصدق نخست وزیر شد تا آن قانون را اجرا کند و دست بیگانگان را از این ثروت ملی کوتاه کند.

۲۴- چرا انگلیس نتوانست از ملی شدن صنعت نفت جلوگیری کند؟

به دلیل وحدت ملت و همدلی رهبران نهضت.

۲۵- چه عواملی موجب شکست نهضت ملی ایران شد؟ پس از مدتی، میان رهبران و گروه های سیاسی پشتیبان

نهضت ملی شدن نفت اختلاف بروز کرد (بین آیت الله کاشانی و مصدق). رهبران نهضت اسیر یاه طلیی و خود فواهی سیاسی اطرافیان خود شدند و نتوانستند از گسترش اختلافات درونی جلوگیری کنند. در نتیجه اتار و همدلی به تفرقه و دشمنی تبدیل شد.

۲۶- کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ با پشتیبانی کدام دولت ها صورت گرفت؟ **انگلستان و آمریکا.**

۲۷- کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ را توضیح دهید؟ (دولت مصدق چگونه سرنگون شد)؟

طبق برنامه ای که دو کشور انگلستان و آمریکا طراحی کردند، در روز ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ وامرهایی از ارتش به فرماندهی سرلشکر فضل الله زاهدی به خیابان ها ریفتند و با اشغال مراکز مهم پایتخت، دولت دکتر مصدق را سرنگون کردند.

نکته: پس از موفقیت کودتای ۲۸ مرداد، منابع نفت ایران دوباره در اختیار بیگانگان قرار گرفت و نفوذ و سلطه

آمریکا بر کشور ما به تدریج افزایش یافت.

۲۸- محمد رضا شاه پس از کودتای ۲۸ مرداد چه سیاستی را در پیش گرفت؟ ممد رضا شاه به شاهی مستبد و ستمگر تبدیل شد که اصول قانون اساسی را آشکارا نادیده می گرفت. او همچنین با تأسیس سازمان اطلاعات و امنیت کشور (ساواک) به سرکوب شدید مخالفان پرداخت و دوباره فضای ترس و فقان بر ایران ماکم شد.

۲۹- چه شباهت ها و تفاوت هایی در اهداف نهضت تنباکو و نهضت ملی شدن نفت وجود داشت؟ شباهت: ادر هر دو روحانیون و روشنفکران نقش داشتند. ۲: هر دو در مورد مباحث اقتصادی بودند. ۳: هر دو پشتوانه مردمی داشتند. ۴: هر دو انگلستان و پیور داشت. ۵: هر دو استعمار ستیزی بود.

تفاوت: ۱: تنباکو در زمان قاجاریه بود ولی نفت در دوره پهلوی. ۲: در تنباکو صرفاً روحانیت و نهضت ملی روحانی مذهبی بود. ۳: نفت به موفقیت نرسید ولی تنباکو به موفقیت رسید. ۴: در تنباکو دربار نیز وارد ماجرا شد ولی نفت به این صورت نبود و طبقه خاصی از مردم وارد ماجرا شدند. ۵: در تنباکو اتفاقات ملموس تر است. ۶: تنباکو زمان قاجار بود و لی نفت در دوره پهلوی. ۷: تنباکو لغو یک قرارداد بود ولی نفت فقط یک منبع انرژی برای کشور.

۳۰- مهم ترین دلیل موفقیت کودتای ۲۸ مرداد چه بود؟

شکاف و اختلاف میان رهبران و گروه های سیاسی پشتیبان نهضت ملی شدن نفت. (بین آیت الله کاشانی و مصدق).

درس ۱۵: (انقلاب اسلامی)

نکته: پس از کودتای ۲۸ مرداد بازگشت محمدرضا شاه به سلطنت فصل جدیدی از نفوذ و سلطه آمریکا بر ایران آغاز شد.

۱- هدف آمریکا از ایجاد تغییرات در امور اجتماعی و اقتصادی ایران چه بود؟ جلوگیری از وقوع قیام های مردمی و فقط حکومت پهلوی.

۲- چند مورد از تغییراتی که در امور مختلف اجتماعی و اقتصادی کشور ایجاد شد را نام ببرید.

۱: تصویب نامه انجمن های ایالتی و ولایتی. ۲: اصول شش گانه. ۳: قیام افراد ۳۴۲. ۳: مخالفت امام خمینی با لایحه کاپیتولاسیون.

۳- اساسی ترین تغییرات در تصویب نامه انجمن های ایالتی و ولایتی چه بود؟

۱: لغو شرط مسلمان بودن برای انتصاب کنگران و انتصاب شونرگان. ۲: شرط سوگند به قرآن یاد کردن انتصاب شونرگان به سوگند به کتاب آسمانی تبدیل شد.

۴- به چه دلیل علما با تصویب نامه ای انجمن های ایالتی و ولایتی مخالفت کردند؟

تغییرات قانون انجمن های ایالتی و ولایتی در ظاهر برای مشارکت مردم در فعالیت های اجتماعی انجام گرفت اما در واقع

حرف او تضعیف هویت اسلامی جامعه ایران بود. به همین دلیل علما با این تغییر قانون مخالفت کردند.

نکته: برجسته ترین مخالفان تصویب نامه انجمن های ایالتی و ولایتی، عالمی شجاع به نام سید روح الله خمینی که در قم اقامت داشت.

۵- چرا امام خمینی با تصویب نامه انجمن های ایالتی و ولایتی مخالفت کرد؟ نتیجه ان چه شد؟

امام خمینی می دانست که حرف حکومت از این تغییرات، مخالفت با اسلام و تخریب ارزش های اسلامی است سرانجام در نتیجه مخالفت چری امام و سایر علما دولت مجبور شد تصویب نامه را لغو کند.

۶- هدف شاه از برگزاری همه پرسی اصول شش گانه (انقلاب سفید) چه بود؟ ممد رضا شاه پیروی از سیاست های آمریکا را برای حفظ حکومت خود ضروری می دانست. به همین دلیل مدت کوتاهی پس از لغو تصویب نامه ای انجمن های ایالتی و ولایتی، اعلام کرد که اصول شش گانه را با عنوان انقلاب سفید به همه پرس (رفراندم) فوادر گذاشت.

۷- چه کسانی به مخالفت با اصول شش گانه شاه پرداختند؟ چرا؟

امام خمینی و سایر علمای مبارز مخالفت کردند. زیرا از اهداف و پیامدهای واقعی این اصول آگاه بودند و یقین داشتند که اجرای این اصول، موجب افزایش سلطه آمریکا بر ایران و وابستگی بیشتر سیاسی و اقتصادی کشور ما به بیگانگان می شود.

نکته: در برخی از شهر ها مانند تهران و قم مردم تظاهرات کردند و مخالفت خود را با اصول شش گانه و همه پرسی نشان دادند.

نکته: همه پرسی اصول شش گانه با وجود اعتراض های مردمی، در پهنم ۱۳۴۱ برگزار شد و حکومت پهلوی اعلام کرد که پیشتر مردم با آن موافق اند.

۸- امام خمینی در محرم سال ۱۳۴۲، چه توصیه ای به مداحان و سخنرانان مذهبی کرد؟

یادآوری کرد که سکوت در برابر حکومت ستمگر، کمک به دشمنان اسلام است و از آنان فواست که فطر اسرائیل را به مردم کوشند کنند.

نکته: امام خمینی در عصر عاشورا (۱۳ خرداد ۱۳۴۲) در مدرسه فیضیه قم سخنرانی تاریخی کرد.

۹- سخنان امام خمینی در عصر عاشورای سال ۱۳۴۲ در باره چه مسائلی بود؟ رژیم با امام چگونه برخورد کرد؟ شاه را به دلیل ستمگری، همکاری با اسرائیل و وابستگی به آمریکا به شدت ملامت کرد. دو روز بعد مأموران رژیم شبانه به خانه ی امام ریفتند و ایشان را دستگیر و پس از انتقال به تهران در یکی از پارکان های نظامی زندانی کردند.

۱۰- شدیدترین اعتراض ها به دستگیری امام خمینی، در کدام شهرهای کشور صورت گرفت؟

قم - تهران - ورامین

۱۱- قیام ۱۵ خرداد ۴۲ چگونه شکل گرفت؟

دستگیری امام خمینی، موجب فشم و اعتراض گسترده ی مردم مسلمان ایران در شهرهای مختلف شد. رژیم که از حرکت سریع مردم به وحشت افتاده بود به مأموران خود دستور داد که تظاهر کنندگان را به گلوله بندند و قیام را سرکوب کنند.

۱۲- قیام ۱۵ خرداد ۴۲ چه اثراتی داشت؟

قیام ۱۵ خرداد اگر چه به زور اسلمه و با ششونت مأموران رژیم سرکوب شد، هر فشم و نفرت مردم انقلابی نسبت به شاه و عوامل حکومت افزود و انگیزه‌ی آنان را برای مبارزه تا سرنگونی حکومت پهلوی تقویت کرد.

۱۳- منظور از مصونیت قضایی یا حق کاپیتولاسیون چیست؟ و چه کسی با آن به مخالفت برخاست؟

بر اساس این مصونیت، اگر آمریکایی‌ها در ایران مرتکب جرمی می‌شدند، آژانگه‌های ایران حق رسیدگی به جرم آنها را نداشتند. امام خمینی با آن به مخالفت برخاست.

۱۴- امام خمینی در ۱۳ آبان ۱۳۴۲ به کجا تبعید شدند؟

حکومت پهلوی در یافتن که امام اهل سازش و سکوت نیست، بنابراین ایشان را به ترکیه تبعید کرد. هر دو یک سال بعد، تبعید که امام از ترکیه به عراق تغییر یافت و تا مهر ۱۳۵۷ در شهر نجف ساکن بود.

۱۵- امام خمینی در تبعید، به چه شکل‌هایی مبارزات خود را ادامه می‌دادند؟ امام به مناسبت‌های مختلف با صدور اعلامیه و فرستادن پیام به گروه‌های سیاسی، مردم را به مبارزه با شاه و اسرائیل دعوت می‌کرد.

۱۶- مبارزه‌ی ملت ایران پس از تبعید امام خمینی به چه صورت ادامه یافت؟

قشرهای مختلف مردم به ویژه روحانیون، فرهنگیان، دانشجویان و بازاریان پس از تبعید رهبر نهضت به مبارزه ادامه دادند. آنها به پیروی از امام، مبارزه را وظیفه‌ای دینی و شرعی می‌دانستند. علاوه بر ایران و پیروان امام خمینی، گروه‌های دیگری نیز با عقاید سیاسی متفاوت در مبارزه با حکومت پهلوی شرکت داشتند.

۱۷- نحوه‌ی مبارزه‌ی آیت‌الله مطهری و دکتر علی شریعتی و مرحوم آیت‌الله طالقانی به چه شکلی بود؟

آنان می‌کوشیدند با سفرانی، نوشتن کتاب و مقاله و برگزاری کلاس‌های تفسیر قرآن و نهج البلاغه در مساجد و مسینیه‌ها و دانشگاه‌ها، اسلام انقلابی را به جوانان معرفی کنند.

۱۸- در سال ۱۳۵۶ به چه دلایلی مردم از شاه و سیاست‌های او ناراضی بودند؟ علت آن را توضیح دهید؟

به دلیل مسائل و مشکلات مختلف فرهنگی، سیاسی و اقتصادی. زیرا:

۱: حکومت پهلوی به فرهنگ و ارزش‌های اسلامی توجهی نداشت و برنامه‌های رادیو و تلویزیون و سینما در جهت بی‌بندوباری و تفریب ارزش‌های اسلامی بود.

۲: حکومت پهلوی به بیگانگان وابسته بود و نفوذ و دخالت کشورهای خارجی به ویژه آمریکا در امور ایران، بر نارضایتی مردم افزوده بود.

۳: استبداد و سرکوب (رژیم پهلوی حقوق ملت و اصول قانون اساسی مشروطه را نادیده می‌گرفت و نمایندگان مجلس شورای ملی و هیئت وزیران در برابر شاه هیچ اختیاری نداشتند و کاملاً مطیع او بودند. روزنامه‌ها نیز آزادی نداشتند و نمی‌توانستند از شاه و مقام‌های حکومتی انتقاد کنند. ساواک و مأموران نظامی با انواع شکنجه‌ها، مخالفان را سرکوب می‌کردند.)

۴: بیف و میل و غارت ثروت و سرمایه‌های ملی کشور توسط فاندان پهلوی و مقام‌های حکومتی.

۱۹- دلایل سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی نارضایتی مردم از حکومت شاه را به تفکیک بنویسید.

دلایل سیاسی: وابستگی سیاسی حکومت پهلوی به بیگانگان و نفوذ و دخالت کشورهای خارجی به ویژه آمریکا- نمایندگان مجلس شورای ملی و هیئت وزیران در برابر شاه هیچ استقلال داشتند.

دلایل فرهنگی و اجتماعی: روزنامه‌ها نیز آزادی نداشتند و نمی‌توانستند از شاه و مقام‌های حکومتی انتقاد کنند. ساواک و مأموران نظامی با انواع شکنجه‌ها، مخالفان را سرکوب می‌کردند و عده زیادی به اعدام و زندان و تبعید مأموم شده بودند. توجه نداشتن به فرهنگ و ارزش‌های اسلامی - استبداد و سرکوب - نادیده گرفتن حقوق ملت و اصول قانون اساسی مشروطه.

اقتصادی: بیف و میل و غارت ثروت و سرمایه‌های ملی کشور توسط فاندان پهلوی. - از بین رفتن در آمد نفت.

۲۰- قیام ۱۹ دی ماه ۱۳۵۶ مردم قم را شرح دهید؟ مردم قم در ۱۹ دی ۱۳۵۶ در اعتراض به انتشار مقاله‌ی توهین آمیز، روزنامه اطلاعات، به تظاهرات پرداختند و مأموران حکومت این تظاهرات را به خاک و خون کشیدند.

۲۱- قیام ۲۹ بهمن ۱۳۵۶ مردم تبریز را توضیح دهید؟ مردم تبریز به مناسبت هفتم شهردی ۱۹ دی قم، در روز ۲۹ بهمن قیام کردند و تعداد زیادی از آنها شهید و زخمی شدند.

نکته: یکی از خونین‌ترین رویدادهای دوران انقلاب اسلامی در روز ۷ شهریور ۱۳۵۷ در تهران به وقوع پیوست.

۲۲- واقعه‌ی ۱۷ شهریور ۱۳۵۷ (جمعه‌ی سیاه) را توضیح دهید؟

در آن روز که به جمعه‌ی سیاه معروف شد، مأموران رژیم به طرز بی‌رحمانه‌ای تظاهرات مردم را در میدان ژاله (شهردی کتونی) به خاک و خون کشیدند و عده‌ی زیادی را شهید و زخمی کردند.

۲۳- عکس‌العمل شاه در برابر اعتراض و تظاهرات ملت در سال ۵۷ به چه صورت بود؟ از یک سو برای فریب ملت، پی در پی نفست وزیران خود را عوض می‌کرد و به مردم وعده می‌داد که پیام انقلاب آنان را شنیده است و به خواسته‌هایشان توجه فوادر کرد. از سوی دیگر، به مأموران خود دستور می‌داد که تظاهر کنندگان را سرکوب کنند.

۲۴- چرا امام خمینی عراق را ترک کرد و بعد از ترک عراق به کجا اقامت کرد؟

پس از آنکه قیام ملت علیه حکومت پهلوی گسترش یافت دولت عراق امام را وادار کرد که آن کشور را ترک کند. امام ناچار به فرانسه رفت و در ممله‌ی نوفل لوشاتو، در عومه‌ی شهر پاریس اقامت گزید.

نکته: در نتیجه‌ی مبارزه مردم ایران شاه در روز ۲۶ دی ۱۳۵۷ (مجبور به فرار از کشور شد.

نکته: رهبر انقلاب اسلامی ایران در روز ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ (به میهن بازگشت.

۲۵- انقلاب اسلامی ایران با چه شعاری به پیروزی رسید؟ و هدف آن چه بود؟

با شعار اصلی «استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی» به پیروزی رسید و هدف آن از بین بردن وابستگی کشور به بیگانگان و تأمین حقوق ملت در پارچوب قوانین و ارزش‌های اسلامی بود.

۲۶- سه عامل موثر در موفقیت انقلاب اسلامی ایران را بنویسید؟

ایمان به اسلام - وحدت ملت - رهبری قاطع امام خمینی.

درس ۱۶: (ایران در دوران پس از پیروزی)

۱- خواسته اصلی و اساسی ملت در جریان انقلاب اسلامی چه بود؟

تفق شعار «استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی».

نکته: مردم ایران در روزهای ۱۰ و ۱۱ فروردین ۱۳۵۸ برای تعیین سرنوشت خود پای صندوق‌های رأی رفتند.

نکته: در همه پرسى برای تعیین نظام سیاسى ۹۸٫۲ درصد مردم به جمهوری اسلامی رأی مثبت دادند.

نکته: روز ۱۲ فروردین به عنوان روز **جمهوری اسلامی** نام گذاری شد.

نکته: پس از همه پرسى تعیین نظام سیاسى، مقدمات تدوین **قانون اساسی** جمهوری اسلامی فراهم آمد.

۲- نمودار روند تأسیس نظام جمهوری اسلامی را رسم کنید.

۳- امام خمینی برای تعیین نظام سیاسى چه کرد؟ به دولت موقت انقلاب مأموریت داد که ضمن اداره امور کشور، اقدامات لازم را برای تأسیس نظام سیاسى مدیر انجام دهد.

نکته: نهادهای انقلابی به فرمان **امام خمینی** و براساس ضرورت و نیازهای کشور به وجود آمدند.

۴- نهادهای انقلابی که به فرمان امام خمینی شکل گرفتند را نام برده و هدف از تشکیل آنها را بنویسید؟

۱: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و بسیج مستضعفان: دفاع از آرمان‌های انقلاب اسلامی و مرز و بوم کشور.

۲: جهاد سازندگی: به منظور عمران و آبادانی روستاها.

۳: نهضت سواد آموزی: برای کاهش بی سواری و گسترش سواد در کشور.

نکته: به دنبال پیروزی انقلاب اسلامی، رژیم وابسته پهلوی سقوط کرد و حکومت جمهوری اسلامی تأسیس شد.

۵- چرا دولت‌های سلطه‌گر و زورگو (آمریکا) فعالیت‌های گسترده‌ای را برای انحراف و نابودی نظام نوپای

اسلامی آغاز کردند؟ نظام جمهوری اسلامی ایران از همان ابتدای شکل‌گیری به حمایت از نوظهورهای آزادی بخش در

سراسر جهان برخاست. به همین دلیل جمهوری اسلامی روابط خود را با دولت اشغالگر قریس (اسرائیل) قطع کرد و از قیام

مردم فلسطین برای آزادی سرزمین خود پشتیبانی نمود.

۶- سه مورد از توطئه‌ها و دسیسه‌های دشمنان برای انحراف و نابودی انقلاب اسلامی ایران چه بود؟

ایجاد شورش و ناامنی - ترور شخصیت‌ها و مردم انقلابی - اقدامات نظامی (بنگ تمپلی).

۷- نقش گروه‌های ضد انقلاب داخلی را در ایجاد شورش و ناامنی در سال‌های نخست پیروزی انقلاب اسلامی شرح

دهید؟ گروه‌های ضد انقلاب داخلی با حمایت دشمنان خارجی انقلاب اسلامی در بخش‌هایی از کشور به ویژه در مناطق مرزی

به ایثار تا امنی و اغتشاش پرداختند. این گروه‌ها قصد داشتند با به راه انداختن بنگ داخلی، اقوام ایرانی را در مقابل هم قرار دهند. آنها حتی به اموال و دارایی‌های مردم نیز فسارت‌های فراوانی وارد کردند.

۸- چهار نفر از شخصیت‌های انقلابی که در سال‌های نخست پیروزی ترور شدند نام ببرید؟

استاد شهید مطهری - آیت الله دکتر بهشتی - ممدعلی رهایی - دکتر ممد جواد باهنر.

نکته: آیت الله سیدعلی خامنه‌ای بر اثر اقدام‌های تروریستی ضد انقلاب به شدت مجروح شدند.

۹- چگونه انقلاب اسلامی با وجود ترور گسترده شخصیت‌های نظام جمهوری اسلامی به مسیر خود ادامه داده

است؟ با داشتن ایمان و تلاش و عشق به انقلاب و استقلال خود.

۱۰- جنگ تحمیلی در چه تاریخی و توسط کدام کشور بر علیه ایران آغاز شد؟

در ۳ شهریور ۱۳۵۹، صدام، رئیس حکومت بعثی عراق، با فرمان ممل به فرمشهر بنگ علیه ایران را آغاز کرد.

نکته: جنگ تحمیلی سرانجام پس از ۸ سال پایداری ملت و ایثار رزمندگان به پایان رسید.

نکته: ۲ سال بعد از اعلام آتش بس، ایران و عراق برای تبادل اسرا به توافق رسیدند.

تعیین هیئت دولت	انتخاب اولین مجلس	انتخابات اولین دوره	تدوین قانون	همه پرسى تعیین
	شورای اسلامی	ریاست جمهوری	اساسی	نظام سیاسى

نکته: یکی دیگر از اقدامات دشمنان انقلاب اسلامی جهت فشار بیشتر بر مردم و جمهوری اسلامی ایران،

تصریم‌های اقتصادی علیه کشور ما بود.

۱۱- هدف دشمن در جنگ نرم چه بود؟ هدف تغییر ذهن و اراده مردم است تا آنها، چیزی را بخواهند که

دشمن می‌خواهد. به همین دلیل، اگر دشمن بر یک فرد یا افرادی غلبه کند، آن فرد یا افراد کشته نمی‌شوند،

بلکه تبدیل به یک نیروی جدید برای دشمن می‌شوند.

۱۲- راه پیروزی در نبرد نرم چیست؟ شناخت ارزش‌های انسانی، تقویت هویت اسلامی ایرانی، تفکر صحیح و

افزایش معنویت و پنداری در دل هاست.

نکته: امام خمینی سرانجام در شامگاه ۱۳ خرداد ۱۳۶۸ در تهران درگذشت.

۱۳- جمله معروف رهبر انقلاب آیت الله خامنه‌ای درباره انقلاب چه بود.

۱۴- آیت الله خامنه‌ای همواره بر چه چیزی تأکید داشتند؟

فظ و تراوم آرمان‌های انقلاب اسلامی و راه امام خمینی.

«این انقلاب در هیچ‌کجای جهان بی‌نام او شناخته شده نیست»

نکته: یک روز پس از ارتحال امام خمینی مجلس خبرگان رهبری، آیت الله خامنه‌ای را به رهبری انقلاب برگزیدند.

فهرست مطالب

فهرست مطالب

فرهنگ

درس ۱۷:

هویت

درس ۱۸:

ارزش ها و کارکردهای خانواده

درس ۱۹:

آرامش در خانواده

درس ۲۰:

نهاد حکومت

درس ۲۱:

حقوق و تکالیف شهروندی

درس ۲۲:

بهره‌وری چیست؟

درس ۲۳:

اقتصاد و بهره‌وری

درس ۲۴:

نکته: به طور کلی، فرهنگ جامعه شیوه زندگی آن جامعه است.

۱- تعاریف فرهنگ چیست؟

۱: فرهنگ را می‌توان شیوهی مشترک زندگی در یک جامعه دانست.

۲: فرهنگ را آگاهی و اندیشه‌ی مشترک اعضای یک جامعه نیز می‌گویند.

۲- رابطه‌ی جامعه و فرهنگ را بیان کنید؟ جامعه برون فرهنگ و وجود ندارد و فرهنگ هم برون جامعه به وجود نمی‌آید.

۳- فرهنگ چگونه پدیده‌ای است؟ فرهنگ پدیده‌ای آموختنی است؛ یعنی از طریق ژن به ارث نمی‌رسد بلکه از راه آموزش و تربیت از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود.

۴- چرا به فرهنگ آگاهی و اندیشه‌ی مشترک اعضای یک جامعه می‌گویند؟ به دلیل اینکه فرهنگ پدیده‌ای آموختنی است؛ یعنی از طریق ژن به ارث نمی‌رسد بلکه از راه آموزش و تربیت از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود.

نکته: فرهنگ در جریان (فرایند) اجتماعی شدن آموخته می‌شود.

۵- اجتماعی شدن یا جامعه پذیری چیست؟ اجتماعی شدن فرایندی طولانی مدت از تولد تا آخر عمر است که افراد از طریق آن، زندگی در جامعه را می‌آموزند و خود را با آن منطبق می‌کنند.

۶- چرا اجتماعی شدن فرایندی بسیار مهم در زندگی است؟

زیرا برون آن، افراد نمی‌توانند به زندگی در جامعه ادامه دهند. در یک جامعه، هر فرد عقاید و باورها، رسوم، قوانین و حتی پگونگی پاسخ دادن به غرایز را از دیگران می‌آموزد و به افراد دیگر یاد می‌دهد.

نکته: فرایند اجتماعی شدن، نخست در خانواده رخ می‌دهد.

نکته: اولین و مهم‌ترین کانون اجتماعی شدن فرد خانواده است.

۷- فرایند اجتماعی شدن نخست در کجا رخ می‌دهد؟ چگونه؟ (با ذکر مثال) در خانواده؛ پدر و مادر به کودک یاد می‌دهند که بطور صحیح کند، چگونه غذا بخورد و در نشست و برخاست چه آداب را رعایت کند، چگونه به مومنان سلام و تعارف کند، با پاهایش را جلوی افراد بزرگتر دراز نکند. همچنین یاد می‌گیرد چگونه عبادت و دعا کند و در مراسم مختلف، مثل جشن نوا یا عزاداری‌ها چگونه رفتار کند.

۸- کودک در خانواده چه چیزهایی را یاد می‌گیرد؟ ۱: پگونگی برطرف کردن نیازهایش. ۲: ابزار اساسات و هیجان‌ها.

۹- با بزرگ تر شدن فرد، علاوه بر خانواده، چه عوامل دیگری در فرایند اجتماعی شدن فرد مؤثر است؟

رسانه‌های جمعی، دوستان و گروه همسالان و برنامه‌های آموزشی و تربیتی مدرسه نیز پگونگی زندگی در جامعه و سازگاری با آن را به تدریج به او می‌آموزند. این فرایند بعدها با رفتن به دانشگاه، خدمت سربازی، محل کار و... ادامه پیدا می‌کند.

۱۰- در فرایند اجتماعی شدن، مهم‌ترین لایه‌های فرهنگ که به افراد آموخته می‌شوند چیست؟

نمازها، هنرها، ارزش‌ها و عقاید

نکته: جنبه‌های مختلف یک فرهنگ را می‌توان به لایه‌های پیاپی تشبیه کرد.

۱۱- لایه‌ها و جنبه‌های فرهنگ یک جامعه چگونه است؟ (با ذکر مثال) برخی از لایه‌های فرهنگ فیزیکی یا بیرونی (ظاهری) هستند مانند نمازها و هنرها و برخی عمیق‌تر هستند مانند ارزش‌ها و عقاید.

۱۲- نماد چیست؟ (با ذکر مثال) نماد، نشانه یا نماینده یک چیز دیگر است به طوری که با دیدن نماد، به یاد آن چیز می‌افتیم است مانند علامت «؟» نماد پرسش و علامت «!» نماد تعجب است.

۱۳- کاربرد نماد چیست؟ هر جامعه‌ای برای انتقال معانی مورد نظر خود از انواع معینی از نمادها استفاده می‌کند.

۱۴- هنجار چیست؟ هنجارها، رفتارهای معینی هستند که در یک گروه یا جامعه پذیرفته شده و متداول اند. به عبارت دیگر به قواعد و شیوه‌های مورد قبول یک جامعه برای انجام دادن کارهای مختلف، هنجار می‌گویند. برای مثال، ما وقتی به هم می‌رسیم سلام می‌کنیم، وقتی می‌خواهیم غذا بخوریم یا وارد جایی شویم به هم تعارف می‌کنیم.

۱۵- هنجارها شامل چه مواردی می‌شود؟ هنجارها در اقع همه‌ی عادت‌ها، آداب و رسوم اجتماعی، مناسک مذهبی، قواعد، قوانین و مقررات (قوانین ازدواج، قوانین خرید و فروش و...) را در بر می‌گیرد.

۱۶- مهم‌ترین دلایل پیروی از هنجارها را بیان کنید؟ ۱: اعتقاد به آنها. ۲: مذهب آبرو و احترام. ۳: ترس از مجازات.

۱۷- پیروی نکردن از هنجارها، چه عواقبی برای افراد دارد؟ اگر افراد از هنجارها یا شیوه‌های مورد قبول گروه یا جامعه پیروی نکنند، مجازات می‌شوند. این مجازات ممکن است به صورت سرزنش خود یا دیگران، پوزش، تمسخر، طرد کردن و مرسوم نمودن، متکلف شدن یا مجازات‌های رسمی و قانونی باشد.

۱۸- ارزش چیست؟ ارزش یعنی اینکه ما اموری را خوب، مطلوب و مثبت تلقی کنیم.

۱۹- رابطه‌ی ارزش‌ها و هنجارها را بنویسید؟ (با ذکر مثال؟)

ارزش‌ها به هنجارها جهت می‌دهند یعنی افراد بر مبنای ارزش‌هایی که به آنها معتقدند، رفتار و عمل می‌کنند. برای مثال، فردی که فقط محیط زیست برایش یک ارزش است تلاش می‌کند در عمل به حفظ محیط زیست کمک کند.

۲۰- منظور از ارزش‌های دینی، انسانی و اجتماعی چیست؟ (با ذکر مثال)

آن دسته از ارزش‌ها هستند که همه‌ی انسان‌ها یا اغلب افراد یک جامعه آن را خوب و مطلوب می‌دانند. مانند شجاعت، صداقت، کمک به دیگران، احترام به سالمندان و دفاع از وطن.

۲۱- یکی از عوامل مهمی که در شکل‌گیری ارزش‌ها مؤثر هستند چیست؟ با ذکر مثال توضیح دهید.

عقاید دینی؛ برای مثال صدقه دادن و انفاق برای فرد مسلمان یک ارزش است و این ارزش ناشی از

اعتقادی است که آن فرد به جلب شهنودی خداوند و اطاعت از او دارد.

۲۲- اعتقادات اسلامی برای مسلمانان چه نقشی دارد؟ اعتقادات اسلامی، ملاکی است که با آن هنجارها و ارزش‌ها را می‌سنجیم و هر کدام را که با این اصول اعتقادی سازگاری دارند می‌پذیریم.

درس ۱۸ (هویت)

نکته: افراد در موقعیت‌های گوناگون با پرسش از «کیستی» یا هویتشان مواجه می‌شوند.

نکته: موضوع هویت در واقع همان پاسخ به پرسش کیستی است.

۱- هویت چیست؟ و چه تفاوتی بین انسان و سایر موجودات زنده است؟

هویت عبارت است از احساس و آگاهی و شناخت از خود، آگاهی انسان از وجود و شفقت و ویژگی‌های خود از جمله تفاوت‌های او با سایر موجودات زنده است و فرآوند این امتیاز را به انسان عطا کرده است.

نکته: ما دارای هویت فردی و هویت اجتماعی هستیم.

۲- هویت فردی چند بخش دارد؟ دو بخش ویژگی‌های جسمانی و روانی.

۳- چه ویژگی‌هایی هویت جسمانی و هویت روانی را تشکیل می‌دهد؟

ویژگی‌هایی جسمانی: مانند جنسیت، قد و وزن، سن، گروه فونی و ... هویت جسمانی را تشکیل می‌دهد. این ویژگی‌ها

مربوط به بدن و خلقت طبیعی ما هستند. ویژگی‌های اخلاقی و روانی: همان ویژگی‌های غیر جسمانی هستند، مانند صورت، بوی بدن، زودرنج بودن، داشتن پشتکار و اراده، امیروار بودن، لجاجت بودن، به هنر علاقه داشتن و ...

۴- ویژگی‌های جسمانی چه تأثیراتی بر انسان دارد؟ (با ذکر مثال) ویژگی‌های جسمانی افراد بر فصوحیت روانی آنها اثر می‌گذارد. برای مثال: بیماری‌ها یا اختلالات جسمی تأثیرات نامطلوبی بر سلامت روانی انسان دارند.

۵- ویژگی‌های اخلاقی چه تأثیراتی بر انسان می‌گذارد (با ذکر مثال)؟

ویژگی‌های اخلاقی و روانی نیز می‌توانند بر جسم ما تأثیر بگذارند. برای مثال افراد فوس بین و امیدوار و پر تلاش نسبت به آدم‌های برپین و منفی‌باف یا تنبل سلامت جسمانی بیشتری دارند.

۶- هویت اجتماعی چیست؟ افراد با عضویت در گروه‌های مختلف اجتماعی هویت اجتماعی به دست

می‌آورند. ما با عضویت در خانواده، فرزند به حساب می‌آئیم، با عضویت در مدرسه دانش آموز هستیم و عضویت در جامعه ایران، ایرانی محسوب می‌شویم.

۷- هویت اجتماعی چگونه شکل می‌گیرد؟ هویت اجتماعی ما از طریق ارتباط با جامعه و نقشی که در هر گروه

بر عهده می‌گیریم شکل می‌گیرد.

۸- ابعاد مختلف هویت را بنویسید؟ ۱: ویژگی‌های اجتماعی. ۲: ویژگی‌های روانی و اخلاقی. ۳: ویژگی‌های جسمانی.

۹- با ذکر مثال تأثیر هویت اجتماعی بر هویت فردی را بیان کنید؟

هویت اجتماعی بر هویت فردی (جسمانی و روانی) تأثیر می‌گذارد. برای مثال: وقتی فردی در گروه دوستان و همسالان قرار می‌گیرد از سلیقه‌ها و علایق آنها تأثیر می‌پذیرد و به تدریج، همان علایق بخشی از هویت فردی او می‌شوند.

۱۰- تأثیر هویت افراد بر هویت جامعه چگونه است؟

هویت افراد بر هویت جامعه تأثیر می‌گذارد. برای مثال: وجود افراد سالم و پر تلاش و منظم به پیشرفت جامعه کمک می‌کند و وجود افراد پابند به افلاق موجب می‌شود که جامعه به سمت فضایل افلاقی پیش برود.

۱۱- آیا ویژگی‌های هویتی ما تغییر می‌کنند؟ با ذکر مثال توضیح دهید؟

برخی از ویژگی‌های هویتی تغییر نمی‌کنند و همیشه ثابت‌اند. برای مثال: ما نمی‌توانیم سن و تاریخ تولد یا مکان تولد خود را تغییر بدهیم. اما برخی از ویژگی‌های هویتی همواره در حال تغییرند. برای مثال: یک فرد فقیر ممکن است به فردی پردرآمد، و یک فرد بی‌سواد به آرمی‌با سواد و تحصیل‌کرده مبدل شود یا فردی که پندران به افلاق دینی پابند نیست با تلاش و کوشش به فردی با تقوا تبدیل گردد.

نکته: ما نسبت به ویژگی‌هایی که قابل تغییرند و می‌توانیم در انتخاب آنها نقش داشته باشیم، مسئول هستیم.

نکته: یکی از مراتب هویت اجتماعی هویت ملی است که به یک ملت مربوط می‌شود.

۱۲- منظور از ملت چیست؟ ملت جمعیتی است که در قلمرو یک سرزمین مشخص مستقر شده و دارای اشتراکات تاریخی، زبانی، مذهبی، اقتصادی و آرمان‌های مشترک است.

۱۳- عمده‌ترین عناصر هویت یک ملت را نام ببرید؟ فرهنگ، تاریخ (زمان)، سرزمین (مکان).

۱۴- مهم‌ترین ویژگی‌های مشترک جامعه‌ی ایرانی را که با آنها شناخته می‌شویم نام ببرید؟

۱: ما در سرزمین ایران زندگی می‌کنیم. ۲: ما مسلمانیم. ۳: ما تاریخ کهن و میراث فرهنگی غنی داریم. ۴: زبان مشترک ما فارسی است. ۵: انقلاب اسلامی نمایانگر آرمان‌های والای جامعه‌ی ماست.

نکته: سرزمین از مهم‌ترین عناصر شکل دهنده‌ی هویت ملی است.

نکته: در متون کهن از ایران باستان به «ایران شهر» و «ایران زمین» یاد شده است.

۱۵- چرا دین از ارکان مهم هویت ما ایرانیان است؟ فرهنگ ما بر اساس دین اسلام است و عقاید و ارزش‌ها و

قن نظام سیاسی و قوانین امروز از دین اسلام نشئت می‌گیرند. زندگی ما ایرانیان با دین اسلام عین شده است. دین اسلام همچنین موجب پیوند ما با جهان اسلام یعنی مسلمانانی است که در سایر نقاط جهان زندگی می‌کنند.

نکته: تاریخ و سرنوشت مشترک از دیگر عناصر مهم هویت ملی است.

۱۶- تاریخ ایران چه تأثیری بر فرهنگ ایرانیان گذاشت؟

ایران جایگاه تمدن‌های کهن باستانی بوده است که بیش از چند هزار سال قدمت دارد. پس از ورود اسلام به ایران

عقاید و ارزش‌های اسلامی، سبب دگرگونی بزرگی در فرهنگ ایرانیان شد.

۱۷- چرا زبان نقش مهمی در تکوین هویت ملی دارد؟

زیرا: **زبان مشترک است که میراث فرهنگی با آن آموخته می‌شود و انتقال می‌یابد.**

۱۸- زبان فارسی به عنوان یکی از ویژگی‌های مشترک جامعه ایرانی، چه نقشی در هویت ملی دارد؟ زبان فارسی ریشه در تمدن ایران باستان دارد اما در دوران پس از اسلام نیز تداوم یافت و به عنوان زبان آموزشی و اداری به کار رفت. دانشمندان و بزرگان دوره‌های اسلامی صدها اثر علمی و ادبی و هنری به این زبان پدید آورده اند. تا جایی که می‌توان زبان فارسی را زبان دوم جهان اسلام دانست. زبان فارسی همچنین همواره عامل وحدت اقوام ایرانی بوده است.

۱۹- انقلاب اسلامی چه تأثیری بر هویت ملی ایرانیان داشته است؟ در این انقلاب، مردم ایران به جای دنباله‌روی از فرهنگ بیگانگان به فرهنگ و هویت اسلامی خود بازگشتند و با بهره‌گیری از ارزش‌های دینی خود، فواید استقلال، آزادی و جامعه‌ی اسلامی شدند. امروزه آرمان‌های انقلاب اسلامی الهام بخش مسلمانان جهان قرار گرفته است.

۲۰- امت اسلامی چیست؟ جمعیت بزرگی است که میان آنها با مرزهای جغرافیایی و سیاسی، فاصله نمی‌افتد. افراد یک امت، با انبیا، اتقا، همدلی و همکاری، یک پیکره واحد را تشکیل می‌دهند.

نکته: یکی از اهداف پیامبر اسلام پس از بعثت، **تشکیل امت واحد اسلامی بود**

درس ۱۹) ارزش‌ها و کارکردهای

نکته: نقطه شروع بنیان خانواده، **ازدواج** است.

۱- ازدواج (نکاح) چیست؟ و هدف از نکاح چیست؟

ازدواج پیمانی الهی است که به موجب آن یک زن و مرد در زندگی با هم شریک و متمم می‌شوند و خانواده‌ای را تشکیل می‌دهند. **هدف نکاح تشکیل خانواده است؛** تمایل به تشکیل خانواده و داشتن فرزند در نهاد انسان گذاشته شده و تشکیل زندگی خانوادگی، امری طبیعی و فطری و بر اساس نظام خلقت است.

۲- حدیثی از پیامبر را درباره اهمیت تشکیل خانواده بنویسید؟

هیچ بنیادی در نزد خدا، پسندیده تر از بنیاد ازدواج و خانواده نیست. (وسائل الشیعه، جلد ۱۴)

نکته: **خانواده واحد بنیادین جامعه و کانون رشد و تعالی انسان است.**

۳- کارکردهای خانواده را نام ببرید؟ ۱: رشد کمالات انسانی. ۲: فرزندآوری و تهریر نسل. ۳: حمایت و مراقبت. ۴:

تربیت اعضای خانواده.

۴- زندگی مشترک چه فایده‌هایی دارد؟ تقویت معنویت و افلاق پسندیده زن و مرد، مانند صبر، گذشت، تلاش

برای کسب روزی حلال، تربیت خود و فرزندان، مدیریت نیازهای خانواده و همچنین ایجاد آرامش در محیط زندگی شود.

۵- اهمیت فرزند آوری در خانواده چیست؟ یکی از مهم‌ترین کارکردهای خانواده در طول تاریخ، فرزند آوری

بوده است. فرزند آوری علاوه بر تقویت بنیان خانواده موجب می‌شود که نسل انسان باقی بماند و تداوم پیدا کند. با تولد فرزندان، خانواده توسعه و استقامت می‌یابد. به دنیا آمدن فرزندان، موجب نشاط و سرزندگی اعضای خانواده و دلگرمی پدر و مادر می‌شود. تولد فرزند، برکت‌ها و فواید زیادی برای اعضای خانواده و فوایدشوندان برکت‌ها و فواید زیادی دارد.

نکته: اولین شرط بقای هر جامعه‌ای، **جمعیت** آن است.

۶- چرا اولین شرط بقای هر جامعه‌ای، جمعیت آن است؟ زیرا برون وجود جمعیت کافی در یک جامعه، فعالیت‌های

آن دچار اختلال می‌شود. در صورتی که جمعیت یک جامعه منقرض گردد، آن جامعه نابود می‌شود و از بین می‌رود.

نکته: نیاز به مهر و محبت یا **نیاز عاطفی** از نیازهای اساسی انسان است.

نکته: مهم‌ترین کانون حمایت و مراقبت عاطفی از افراد **خانواده** است.

۷- مهر و محبت والدین به یکدیگر و والدین به کودکان چه اثراتی دارد؟ مهر و محبت والدین به یکدیگر و والدین به

کودکان موجب **آرامش در کانون خانواده** می‌شود. کودکان از نشتین سال‌های زندگی خود در آغوش گرم پدر و مادر با مهربانی و محبت آشنا می‌شوند و با پرورش یافتن در دامان آنها، مهربانی و از خود گذشتگی و نیکوکاری را می‌آموزند.

۸- در چه دوره‌هایی انسان‌ها به مراقبت نیاز دارند؟ ۱: نوزادی. ۲: سالمندی. ۳: در شرایط مقتلف مانند بیماری یا حوادث.

۹- مراقبت از اعضای خانواده یکی از کارکردهای خانواده است در این باره توضیح دهید؟

کودک برای ادامه‌ی زندگی خود به مراقبت نیاز دارد. از سوی دیگر، انسان‌ها در دوره‌ی سالمندی نیز دچار ضعف و ناتوانی می‌شوند و برون مراقبت، قادر نیستند خود را به خوبی اداره کنند. علاوه بر دوره کودکی و سالمندی، در میانه‌ی این دو دوره نیز اعضای خانواده در شرایط مقتلف مانند بیماری یا حوادث به مراقبت از یکدیگر نیاز پیدا می‌کنند.

نکته: یکی از کارکردهای مهم خانواده، حمایت اقتصادی یا **رفع نیازهای مادی اعضای خانواده** است.

نکته: رفع نیازهای مادی و اقتصادی خانواده بر عهده‌ی **سرپرست خانواده** یعنی پدر است.

۱۰- یکی از کارکردهای مهم خانواده رفع نیازهای مادی اعضای خانواده است، آن را شرح دهید؟ اعضای

خانواده به خوراک و پوشاک، مسکن و وسایل زندگی نیاز دارند. رفع این نیازها بر عهده‌ی سرپرست خانواده یعنی پدر است. زنان نیز از روزگاران گذشته تاکنون، با فعالیت‌های خود در خانه یا خارج از آن، یاری رسان اقتصاد خانواده بوده اند.

۱۱- طبق فرموده‌ی امام سجاد(ع) نقش والدین در تربیت اعضای خانواده چیست؟

حق فرزند این است که بدانی خوبی و بری او به تو ارتباط دارد. در تربیت و ادب آموزی و فراشناسی او مسئولیت داری، باید او را در محبت و اطاعت از خدا کمک کنی و وسایل ایمان و پاکی او را فراهم سازی. (رساله حقوق امام سجاد(ع))

نکته: یکی از کارکردهای مهم و اساسی خانواده، **تربیت اعضای خانواده** است.

۱۲- والدین در تربیت اعضای خانواده چگونه مسئول هستند؟ خانواده یکی از مهم ترین بسترهای تربیت انسان است

و والدین وظیفه مهم تربیت اخلاقی، معنوی و دینی فرزندان را بر عهده دارند.

درس ۲۰ (آرامش در خانواده)

نکته: اگر خانواده بتواند وظایف خود را به خوبی انجام دهد، می توان از آن به عنوان خانواده‌ی متعادل یاد کرد.

۱- اگر خانواده‌ای نتواند وظایف خود را به خوبی انجام دهد، چه اثرات زاینباری دارد؟ (پار آسبب شده و در چنین حالتی، رابطه‌ی خانواده با دیگر نهاد‌های جامعه نیز دچار مشکل می‌شود و در نهایت آسیب به همه‌ی جامعه سرایت می‌کند.

نکته: اولین گام در راه تشکیل یک خانواده‌ی متعادل و سالم **دقت در انتخاب همسر** است.

نکته: یکی از عواملی که موجب سازگاری و آرامش در خانواده می‌شود انتخاب **صحیح همسر** است.

۲- **انتخاب صحیح همسر چه نتیجه‌ای دارد؟** موجب سازگاری و آرامش در خانواده می‌شود.

۳- اگر افراد در انتخاب همسر به معیارهای نادرستی تکیه کنند چه مشکلی ایجاد می‌شود؟

اگر افراد در انتخاب همسر به معیارهای نادرستی تکیه کنند، مثلاً فقط زیبایی ظاهری یا ثروت همسر خود را در نظر بگیرند، احتمال اینکه در زندگی خانوادگی با شکست روبه‌رو شوند افزایش می‌یابد.

۴- افراد برای داشتن زندگی خوب و سعادت به چه چیزهایی باید توجه کنند؟ افراد باید در انتخاب همسر به تناسب و همگونی خود با طرف مقابل توجه کنند. هر قدر افراد از نظر اعتقادات دینی، تفصیلات، اخلاق و روایات و وضعیت خانوادگی با همدیگر هماهنگی داشته باشند، زندگی‌شان با دوام تر است.

۵- از نظر دین اسلام مهم‌ترین عاملی که در همسرگزینی باید به آن توجه کرد چه نام دارد؟

ایمان و اعتقادات دینی افراد

۶- از دیدگاه اسلام برای انتخاب همسر به چه عواملی باید توجه کرد؟

از دیدگاه اسلام، مهم‌ترین عاملی که باید در همسرگزینی به آن توجه کرد، **ایمان و اعتقادات دینی افراد** است. اسلام همچنین بر **اصالت خانواده** تأکید کرده است، یعنی فردی که به عنوان همسر انتخاب می‌شود، در خانواده‌ای صالح و اهل ایمان و تقوا پرورش یافته باشد.

۷- یک همسر خوب چه کارهایی باید انجام دهد؟

یک همسر خوب، باید وظایف و مسئولیت‌های خود را به فوی شرافته و علاوه بر انجام دقیق آنها، شریک زندگی خود را نیز در انجام مسئولیت‌هایش، یاری کند

نکته: یکی از عواملی که موجب امنیت و ثبات خانواده و گرمی و نشاط آن می‌شود وجود **فرزندان** است.

۸- به نظر روانشناسان چند فرزندی چه پیامدهای مطلوب فردی و اجتماعی دارد؟

۱: تهره اجتماعی شدن و رشد اجتماعی کودکان افزایش می‌یابد.

۲: در این خانواده‌ها کودکان همبازی دارند و رقابت‌ها و بازی‌ها و دعوای کودکان و همچنین الگو برداری از رفتارهای فوهر و برادر شکل می‌گیرد و کودکان میبند همواره با افراد بزرگسال در ارتباط باشند.

۳: از لذت ارتباطات وسیع تر خانوادگی و حمایت و مصبت برادر و فوهر مبروم نمی‌شوند.

۴: فرزندان نیز از داشتن عمو و فاله و عمه برخوردار خواهند بود.

۹- پدر و مادر در برابر فرزندان چه تکلیفی دارند؟

پدر و مادر مکلف اند سرپرستی کودک را به عهده بگیرند و نیازهای مادی و معنوی او را رفع کنند.

نکته: فرزندی که پدر و مادر **از او راضی نباشند** از رحمت خدا دور می‌شود.

۱۰- اطاعت نکردن از والدین در چه زمانی جایز است؟ زمانی که به گناه و نافرمانی از خدا دستور دهند.

۱۱- دلیل اختلاف نظر و سلیقه بین فرزندان و والدین چیست؟ این اختلاف نظر یا ناسازگاری، به دلیل آشنا شدن فرزندان با محیط و گروه‌های مختلف در جامعه است که ممکن است دارای هنجارها و ارزش‌هایی متفاوت با خانواده باشند.

۱۲- چگونه می‌توان از بروز ناسازگاری‌های والدین و فرزندان جلوگیری کرد (کاهش داد)؟

مدیریت اختلاف نظر و سلیقه والدین باعث به رشد و کمال اعضای خانواده می‌شود. ایجاد رابطه صحیح و مناسب اعضای خانواده با یکدیگر.

۱۳- به منظور ایجاد یک ارتباط خوب با دیگر اعضای خانواده انجام چه کارهایی به ما کمک میکند؟

(صفحه ۱۳۴ کتاب درسی)

۱: هنگام ایجاد مشکل در خانواده، باور داشته باشیم که بسیاری از مشکل‌ها با ارتباط و گفت و گوی صحیح قابل حل شدن هستند. ۲: در هنگام صحبت مخصوصاً با پدر و مادر، تماماً احترام آنها را فقط کنیم. ۳: برای ارتباط صحیح با دیگران، پیام‌هایمان را به شکل کامل منتقل کنیم. ۴: هنگامی که عصبانی یا شدیداً ناراحت هستیم، صبر کنیم تا کمی آرام شویم، سپس با اعضای خانواده صحبت کنیم.

نکته: زندگی خانوادگی، یک دوره طولانی یعنی از **ازدواج تا پایان عمر** را در بر می‌گیرد.

۱۴- خانواده‌ها هنگام روبه‌رو شدن با مشکلات چه وظایفی دارند؟

در چنین مواقعی اعضای خانواده باید با توکل به خدا، صمیمیت و همکاری بین خود را بیشتر کنند و با در پیش گرفتن صبر و شکیبایی و دعوت یکدیگر به صبر، مشکلات و حوادث را مدیریت کنند و نگذارند که خانواده دچار بحران شود و آسیب ببیند.

۱۵- واژه «صله» و «ارحام» به چه معناست؟

واژه ی صله از وصل گرفته شده و به معنای **اتحاد و پیوستگی** است و آرام یعنی **خویشان و نزدیکان**.

۱۶- منظور از **صله ارحام چیست؟** این است که افرار به دیرار و بازید فویشاوندران فود بروندر و از مال یکدیگر فیر بگیرند. این دیر و بازیدها باید با مهر و مصبت توأم باشد. کمک مالی به فویشاوندران نیز جزء صله ارحام محسوب می شود.

۱۷- فواید صله ارحام برای خانواده‌ها چیست؟

۱: مهر و مصبت بین اقوام را زیار می‌کند. ۲: از مشکلات یکدیگر با فیر می‌شوند. ۳: افزایش طول عمر و افزایش روزی. ۴: پاکی اعمال و دفع بلا. ۵: از لفاظ عاطفی و روانی اثرات مثبت زیادی دارد.

درس ۲۱ (نهاد حکومت)

۱- نظر صاحب نظران دربارهٔ پیدایش حکومت را بیان کنید.

صاحب نظران معتقدند همان طور که زندگی اجتماعی یک **ضرورت** است و انسان‌ها نمی‌توانند به تنهایی زندگی کنند و نیازهای ماری و معنوی خود را برطرف کنند، داشتن حکومت نیز برای یک جامعه ضرورت است و هیچ جامعه‌ای نمی‌تواند بدون حکومت باقی بماند.

۲- چرا جامعه به حکومت نیاز دارد و نمی‌تواند بدون وجود حکومت باقی بماند؟

در زندگی اجتماعی نیازهای مشترکی وجود دارد و افراد برای تنظیم امور خود به قوانین و مقرراتی نیاز پیدا میکنند. آنها همچنین برای اجرای قوانین و مل افتلاغات، برقراری امنیت و نظم، ایبار هماهنگی میان فعالیت‌های مختلف جامعه و دفاع از هیوم دشمنان ناگزیرند حکومتی تشکیل دهند و اداره امور جامعه را به افرادی بسپارند. بنابراین بدون نهاد حکومت، جامعه دچار افتلال و هر بومرج می شود.

نکته: نهاد حکومت، مهم ترین ویژگی های ارزشی و فرهنگی یک کشور را نمایان می سازد.

۳- برخی از مهم ترین وظایف حکومت ها را بنویسید؟

۱: وضع قوانین و مقررات لازم در امور مختلف. ۲: اجرای قوانین. ۳: برقراری نظم و امنیت. ۴: رسیدگی به افتلاغات و شکایت‌ها. ۵: تعلیم و تربیت. ۶: حفظ میراث فرهنگی. ۷: سیاست گذاری فرهنگی. ۸: عمران و آبادی کشور.

۴- چرا اسلام وجود حکومت را برای جامعه ضروری میدانند؟ زیرا بسیاری از امکام الهی (مانند عدالت) نیز با تشکیل یک جامعه و حکومت الهی، مقف نمی‌گردند.

نکته: مبدأ قوانین و مقررات برای برپایی حکومت از دیدگاه اسلام، حکمت و اراده خداوند است.

نکته: عقل و وحی الهی، دو وسیله اصلی برای شناخت ارزش های الهی، قوانین و مقررات اجتماعی هستند.

۵- چند مورد از قوانین و ارزش های اجتماعی اسلام را بنویسید.

عدالت و ایبار شرایط مناسب برای رشد و تعالی مردم، آزادی انسان‌ها از همه بندها و مواع سعادت آنها، استقلال و نفی سلطه بیگانگان، ظلم نکردن، مسئولیت در قبال مظلومان، تأمین اجتماعی و تلاش برای عمران و آبادی زمین.

نکته: قانُون الهی ضامن عدالت است.

۶- مجریان قوانین عادلانه باید چه ویژگی داشته باشند؟

عدالت را بشناسند و به عدالت رفتار کنند

۷- از دیدگاه اسلام چه کسانی برای حکومت و اداره جامعه شایستگی دارند؟ فقط آن گروه از مردم شایستگی دارند که هم از این قوانین و ارزش های الهی آگاهی داشته باشند و هم از نظر تقوا و عدالت از دیگر مردم بالاتر باشند.

در رأس این گروه، پیامبران الهی و سپس یانشینان آنها یعنی امامان معصوم (ع) قرار دارند. در غیاب آنان نیز، افراد با تقوا و عادل که آگاهی لازم را به دستورات اسلام داشته و بر اساس تجربه، حکمت و سیاست صحیح، میتوانند دستورات اسلام را به درستی بر شرایط و زمان های مختلف تطبیق دهند، ادامه دهنده راه آنها هستند.

نکته: پس از پیروزی انقلاب اسلامی حکومت جمهوری اسلامی در ایران تأسیس و جانشین حکومت شاهنشاهی شد.

نکته: بنیان گذار حکومت جمهوری اسلامی ایران امام خمینی (ره) است.

۸- در حکومت جمهوری اسلامی ایران کلمه‌ی جمهوری نشانگر چیست؟

کلمهٔ «جمهوری» اسلامی نشان می‌دهد که شکل این حکومت، جمهوری است و در آن حق انتخاب و مشارکت مردم در حکومت به رسمیت شناخته می‌شود.

۹- در حکومت جمهوری اسلامی ایران کلمه‌ی اسلامی نشانگر چیست؟

کلمهٔ «اسلامی» یعنی مقتوای این حکومت اسلامی است و کشور با اصول و قوانین اسلامی اداره می‌شود. زمامداران آن نیز باید مومن و معتقد به اسلام و متعهد به اجرای آن باشند.

نکته: بر طبق قانون اساسی، مهم ترین رکن حکومت جمهوری اسلامی رهبری آن است.

نکته: سه قوه مقننه، قضاییه و مجریه تحت نظارت رهبری به (اداره‌ی امور کشور می پردازند.

نکته: رهبری جمهوری اسلامی ایران بر پایه‌ی «ولایت فقیه» است.

نکته: ولایت به معنای سرپرستی است.

۱۰- از دیدگاه اسلام ولایت مختص چه کسی است؟ از دیدگاه اسلام فقط خدا می‌تواند بر انسان‌ها ولایت و مالکیت داشته باشد. پیامبران و امامان معصوم (ع) نیز از طرف خداوند نمایندگی داشته اند که تا مردم را سرپرستی کنند.

۱۱- بر طبق اصل پنجم قانون اساسی، در زمان غیبت امام زمان (عج) سرپرستی جامعه‌ی اسلامی بر عهده‌ی

چه کسی است؟

سرپرستی جامعه‌ی اسلامی بر عهده‌ی فقیه عادل و با تقوا، آگاه به زمان، شیاع، مدیر و مدبر است.

۱۲- چهار مورد از مهم ترین وظایف و اختیارات رهبر جمهوری اسلامی را بنویسید. (اصل ۱۰ قانون اساسی)

۱: تعیین سیاست های کلی نظام و نظارت بر مسن اجرای آنها. ۲: فرماندهی کل نیروهای مسلح. ۳: نصب و عزل و قبول استعفاى فقهای شورای نگهبان ، رئیس قوه قضائیه ، رئیس سازمان صدا و سیماى جمهوری اسلامی ایران و فرماندهان نیروهای نظامی ، انتظامی و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. ۴: عفو یا تخفیف مجازات مکولمان در مورد موازین اسلامی.

۱۳- چرا تشکیل شوراهای اسلامی شهر و روستا در قانون اساسی مورد توجه قرار گرفته است؟

از آنجا که نوع حکومت در کشور ما جمهوری اسلامی است و مردم در همه ی شئون حکومت نقش و مشارکت داشته باشند.

۱۴- مهم ترین رکن حکومت جمهوری اسلامی چیست و قوای سه گانه از چه بخش هایی تشکیل شده اند؟

رهبری (ولی فقیه)		
قوة مقننه	قوة قضائیه	قوة مجریه
نمایندگان مجلس شورای اسلامی، اعضای شورای نگهبان	رئیس قوه قضائیه، قضات دیوان عالی کشور، دادگاه ها، دادسراها	رئیس جمهور، معاونان و وزارت خانه ها

نکته: در قانون اساسی **تشکیل شوراهای اسلامی روستا، شهر، شهرستان و استان** مورد توجه قرار گرفته است.

۱۵- هدف از تشکیل شوراهای اسلامی چیست؟ شوراهای اسلامی با هدف همکاری مردم برای پیشبرد برنامه های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و عمرانی با توجه به شرایط و مقتضیات هر منطقه از کشور تشکیل می شوند. اعضای این شوراها را مردم منطقه یا محل انتخاب می کنند.

۱۶- حکومت جمهوری اسلامی چه ویژگی هایی دارد؟ (فعالیت کتاب)

الف) قانون اساسی که مادر همه قوانین است و هیچ قانونی بر خلاف آن به تصویب نمی رسد. در کشور ما بر اساس احکام قرآن نوشته شده است. ب) امام فیمینی (ره) بنیان گزار حکومت ما شفیقتی، روحانی، آگاه از دین اسلام ، آشنا با امور مردم و جامعه ی خود بودند، به نمایندگی از طرف مردم حکومت اسلامی را در کشور ایجاد کردند.

درس ۲۲ (حقوق و تکالیف شهروندی)

نکته: هر جامعه برای اداره امور عمومی و مشترک خود به **نهاد حکومت** نیاز دارد.

۱- چرا جامعه به نهاد حکومت نیاز دارد؟ هر جامعه ای برای اداره امور عمومی و مشترک خود به نهاد حکومت نیاز دارد

و وقتی نهاد حکومت در یک جامعه شکل می گیرد، روابط متقابل بین مردم و حکومت پدید می آید.

۲- منظور از واژه ی «شهروندی» چیست؟ واژه ی شهروندی به روابط متقابل مردم و حکومت اشاره دارد.

۳- شهروندی چگونه ارتباطی است؟ ارتباطی است که افراد به یک حکومت مشخص پیوند می دهند و در نتیجه برای فرد و حکومت، حقوق و تکالیفی ایثار می شود.

۴- منظور از حقوق شهروندان و حقوق حکومت چیست؟

وظایف و تکالیف حکومت نسبت به مردم را حقوق شهروندان و وظایف و تکالیف مردم نسبت به کشور و حکومتی که تمت نظارت آن زندگی می کنند حقوق حکومت می گویند.

۵- حقوق و تکالیف شهروندی در کجا مشخص شده است؟

قوانین هر کشور به ویژه **قانون اساسی آن**، حقوق و تکالیف شهروندی را معین می کند.

نکته: قوانین هر کشور به ویژه **قانون اساسی آن**، حقوق و تکالیف شهر وندی را معین می کند.

۶- آیا حقوق و تکالیف شهروندی کشورهای مختلف یکسان است؟ چرا؟ فیر؛

زیرا حقوق و تکالیف شهروندی هر کشور متناسب با قوانین آن کشور است و قوانین کشورها نیز با یکدیگر متفاوت است.

۷- حقوق شهروندی طیف وسیعی از کدام حقوق ها را شامل می شود؟

انواع حقوق سیاسی ، اجتماعی ، فرهنگی ، اقتصادی.....

۸- چند مورد از انواع حقوق شهروندی بر پایه ی قانون اساسی جمهوری اسلامی کدامند؟

۱: حق بر فروداری از عدالت قانونی. ۲: حق بر فروداری از عدالت قضایی. ۳: حق بر فروداری از رفاه و تأمین اجتماعی. ۴: حق مشارکت سیاسی. ۵: حقوق فرهنگی.

۹- عدالت قانونی یعنی چه؟ عدالت قانونی: یعنی این که حکومت در وضع قوانین، اجرای قوانین و نظارت بر اجرای قوانین بین شهروندان تبعیضی قائل نشود.

۱۰- طبق فرمایش پیامبر رعایت نکردن کدام یک از حقوق شهروندی باعث نابودی امت های پیشین شده بود؟

امت های پیشین گرفتار و نابود شدند؛ زیرا وقتی اشراف آنها برمی مرگب می شدند آنها را از مجازات معاف می کردند، اما وقتی زیردستان آنها همان جرم را مرتکب می شدند آنها را به شدت مجازات می کردند. (صحیح بخاری جلد ۱).

۱۱- منظور از حق برخورداری از عدالت قضایی چیست؟

شهروندان حق دادخواهی دارند و هر کس می تواند به این منظور به دادگاه های صالح مراجعه کند. شهروندان حق دارند در همه

دارگاه ها برای خود وکیل مدافع انتخاب کنند. (اصل ۳۴ و ۳۵ قانون اساسی).

۱۲- حق برخورداری از رفاه و تأمین اجتماعی را توضیح دهید؟

کلیه شهروندان حق دریافت خدمات عمومی به صورت برابر و عادلانه و در کوتاه‌ترین زمان ممکن را دارند. شهروندان حق دارند در مواردی مانند بیکاری، معلولیت، پیری، بازنشستگی و ... از تأمین اجتماعی برخوردار باشند. هر شهروند حق دارد به آموزش و پرورش، مراکز فرهنگی و ورزشی، آتش نشانی، پلیس و نظایر آن دسترسی آسان داشته باشد. شهروندان حق دارند در محیط پاک و سالم و بدون آلودگی زندگی کنند و از خدمات و امکانات بهداشتی و درمانی مناسب به بهترین وجه برخوردار شوند. (اصل ۲۸، ۲۹، ۳۰ و ۳۱ قانون اساسی).

۱۳- شهروندان در چه مواردی حق دارند از تأمین اجتماعی برخوردار شوند؟

بیکاری، معلولیت، پیری، بازنشستگی، بی‌سرپرستی، از کار افتادگی، حوادث و ...

۱۴- مشارکت سیاسی یعنی چه؟

یعنی این که هر شهروند بتواند در امور سیاسی جامعه دخالت کند و در سرنوشت کشور خود نقش داشته باشد.

۱۵- مشارکت سیاسی مردم از چه راه‌هایی صورت می‌گیرد؟

۱: شرکت در انتخابات. ۲: عضویت و همکاری در احزاب و انجمن‌های سیاسی. ۳: شرکت در راه پیمایی‌ها و تظاهرات.

نکته: در انتخابات مردم ممکن است **انتخاب‌کننده** یا **انتخاب‌شونده** باشند.

۱۶- طبق قانون اساسی مردم چه کسانی را به طور مستقیم و چه کسانی را به طور غیر مستقیم انتخاب می‌کنند؟

مستقیم: رئیس جمهور (رئیس قوه مجریه)، نمایندگان مجلس شورای اسلامی و یا اعضای شورای شهر و روستا را به طور مستقیم انتخاب می‌کنند. **غیر مستقیم:** در برخی موارد نیز انتخاب به صورت غیر مستقیم و با واسطه صورت می‌گیرد. برای مثال در **انتخاب رهبری**، مردم اعضای مجلس خبرگان رهبری را انتخاب می‌کنند و به آنها رأی می‌دهند. سپس اعضای مجلس خبرگان که نمایندگان مردم هستند، رهبر را انتخاب می‌کنند.

۱۷- برخی از حقوق فرهنگی که در قانون اساسی مورد تأکید قرار گرفته کدامند؟ حمایت از تشکیل خانواده و پاسداری از روابط خانوادگی، حمایت از تعلیم و تربیت شایسته، آزار بوردن استفاده از زبان‌های قومی و ملی در مطبوعات و رسانه‌های گروهی و تدریس ادبیات آنها در مدارس در کنار زبان فارسی. (اصل ۱۵ و ۲۱ قانون اساسی).

۱۸- اصل ۴۴ قانون اساسی در رابطه با تجاوز نکردن به منافع عمومی و حقوق دیگران چه می‌گوید؟

هیچ کس نمی‌تواند اعمال حق خویش را وسیلهٔ اضرار به غیر یا تجاوز به منافع عمومی قرار دهد. به عبارت دیگر، شهروندان مجاز نیستند برای استفاده از حقوق خود به منافع عمومی زیان برسانند و حقوق دیگران را ضایع کنند.

۱۹- رعایت نکردن سرعت مجاز در جاده‌ها، برخلاف کدام تکلیف شهروندی است؟

تجاوز نکردن به منافع عمومی و حقوق دیگران.

۲۰- مهم‌ترین تکالیف شهروندی را نام ببرید. (۴ مورد)

۱: رعایت قانون و مقررات. ۲: همکاری با دولت. ۳: دفاع از کشور. ۴: تجاوز نکردن به منافع عمومی و حقوق دیگران. ۵: پرداخت مالیات و عوارض. ۶: حفظ و تقویت اقتدار کشور. ۷: امر به معروف و نهی از منکر
نکته: یکی از تکالیف مهم شهروندان، احترام به قانون و رعایت آن است.

۲۱- نادیده گرفتن قانون یا سرپیچی از آن چه اثراتی دارد؟

موجب اقتتال و هرج و مرج در جامعه می‌شود.

۲۲- چه موقع قانون جایگاه واقعی خود را در جامعه پیدا می‌کند؟ قانون وقتی جایگاه واقعی خود را در جامعه پیدا می‌کند که همهٔ افراد، اعم از کارکنان و مسئولان و مردم، آن را رعایت کنند و به آن پایبند باشند.

۲۳- برنامه‌ها و اقدامات عمرانی، اقتصادی و اجتماعی حکومت‌ها چه زمانی ثمر می‌دهد و به هدف می‌رسد؟ زمانی که شهروندان نسبت به پیشرفت کشور دلسوز و مساس باشند و با دولت مشارکت و همکاری کنند.

۲۴- سخن رهبر در نوروز ۹۴ باره همکاری مردم و دولت را بیان کنید؟

دولت کارکنان ملت است و ملت کارفرمای دولت است. هر چه بین ملت و دولت صمیمیت بیشتر و همدلی بیشتری باشد، کارها بهتر پیش خواهد رفت.

۲۵- بخشی درآمد دولت از چه راه‌هایی تأمین می‌شود؟ ۱: مالیات. ۲: عوارض.

۲۶- مالیات چیست؟ مالیات مبلغی است که شهروندان بر اساس قانون و به صورت بلاعوض به دولت پرداخت می‌کنند تا صرف هزینه‌های عمومی کشور شود.

۲۷- عوارض چیست؟ (با ذکر مثال) عوارض مبلغی است که شهروندان در مقابل دریافت خدمتی از دستگاه‌های اداری و دولتی، به آنها می‌پردازند. برای مثال: پولی که بابت امتیاز کنتور آب و برق، صدور گواهینامهٔ رانندگی، عبور از بزرگراه‌ها یا وارد کردن کالا به کشور و مانند آن پرداخت می‌شود.

۲۸- هدف از تشکیل نیروهای نظامی و انتظامی چیست؟ تأمین امنیت کشور و مراست از مرزهای کشور.

نکته: دفاع از کشور در مقابل دشمنان در زمان صلح و جنگ تکلیف همهٔ شهروندان است.

۲۹- برای حفظ آمادگی دفاعی و ادای تکلیف مهم دفاع از کشور، توسط شهروندان چه کارهایی می‌گیرد؟

۱: عضویت در سازمان بسیج. ۲: انجام خدمت سربازی توسط پسران.

۳۰- اصل ۸ قانون اساسی در باره امر به معروف و نهی از منکر چه می‌گوید؟

در جمهوری اسلامی ایران دعوت به فیر، امر به معروف و نهی از منکر وظیفه‌ای همگانی و متقابل بر عهدهٔ مردم نسبت به یکدیگر، دولت نسبت به مردم و مردم نسبت به دولت. **شرایط و حدود و کیفیت آن را قانون معین می‌کند.**

نکته: از جمله حقوق و تکالیفی که هم حق و تکلیف مردم و هم حق و تکلیف حکومت است، امر به معروف و نهی از منکر می‌باشد.

۱- بهره‌وری چیست؟ بهره‌وری یعنی کار درست را با روش درست انجام دهیم (کارایی و اثر بخشی).

۲- بهره‌وری با چه اقداماتی ارتباط دارد؟

بهره‌وری با صرفه جویی، انجام دادن کارها به صورت آگاهانه و عاقلانه، جلوگیری از زیاده‌روی و اسراف و اتلاف منابع، استفاده‌ی صحیح از امکانات و نعمت‌های الهی، کاهش هزینه‌ها و ماندن آن ارتباط دارد.

۳- برای اینکه در کارها بهره‌وری بیشتری داشته باشیم چه کارهایی باید انجام دهیم؟

۱: از بین کارهای ممکن، بهترین کار را انجام دهیم و بهترین هدف را انتخاب کنیم.

۲: آن کار را با بهترین روش انجام دهیم و بهترین وسیله را برای رسیدن به هدف انتخاب کنیم.

۴- دو حدیث بیان کنید که به بهره‌وری در امور تأکید دارد؟
 ۱: پیامبر اکرم (ص) فرمود: «فداوند دوست دارد اگر کسی از شما کاری انجام می‌دهد، آن را مکمل و بی‌عیب انجام دهد» (کنز العمال ۹۱۲۸)؛ ۲: امام علی (ع) فرمود: «فردی که به کاری بی‌اهمیت بپردازد، امور مهم‌تر را تهاه ساخته است» (غرر المکم ۱۰۹۴۴).

۵- نمونه‌هایی از تفکر بهره‌وری در زندگی مردم در روزگار گذشته را نام ببرید؟
 ابداع و سفر قنات، ذخیره کردن آب در آب انبارها، فشک کردن و ذخیرهٔ محصولات کشاورزی و تعاون و همیاری در امور کشاورزی.

۶- نقش فرهنگ در افزایش بهره‌وری یک جامعه چگونه است؟

فرهنگ، نقش مهمی در افزایش بهره‌وری یک جامعه دارد. اگر بهره‌وری در فعالیت‌های مکتلف به صورت ارزش در بیاید، جامعه از نظر مادی و معنوی پیشرفت می‌کند.

نکته: نقش مهمی در افزایش بهره‌وری یک جامعه دارد.

نکته: برای آنکه وضع موجود را به وضع مطلوب تبدیل کنیم، باید تغییراتی در شیوه زندگی خود به

وجود بیاوریم.

۷- انسانی که به بهره‌وری توجه دارد، می‌کوشد چه کاری انجام دهد؟

می‌کوشد هوشمندانه کار کند، با به کارگیری روش‌های عاقلانه، بهتر به اهداف مادی و معنوی خود برسد و بهترین نتیجه را به دست آورد.

۸- چند راهکار مهم برای افزایش بهره‌وری در زندگی چیست؟

۱: استفاده مناسب از زمان و انضباط در کارها. ۲: بازیافت ۳: اصلاح عادت‌های غلط مصرفی. ۴: انجام دادن کارها از روی آگاهی. ۵: تنظیم جدول بودجه اقتصادی.

۹- برای اینکه وقت و عمرمان تلف نشود و زمان را از دست ندهیم چه باید کرد؟

باید برنامه و اولویت‌بندی مناسب داشته باشیم و از وقت درست استفاده کنیم. و در کارهایمان انضباط داشته باشیم.

نکته: یکی از عوامل مهم در بهره‌وری، ارزش زمان است.

نکته: وقت و زمان ثروتی است که قابل ذخیره و پس انداز نیست.

۱۰- بازیافت از هدر رفتن چه چیزی جلوگیری میکند؟ و چه چیزی را کاهش می‌دهد؟ از هدر رفتن منابع

سوادمند و سرمایه‌های ملی جلوگیری میکند و مصرف مواد خام و انرژی را کاهش می‌دهد.

۱۱- صرفه جویی چیست؟

صرفه‌جویی کم مصرف کردن نیست بلکه مصرف درست و به اندازه است. برای مثال: برشی خانواده‌ها در فریاد مایحتاج زندگی یا برکناری مومانی‌ها و تهیه غذا اسراف یا زیاده‌روی می‌کنند و اغلب، بخشی از مواد غذایی را دور می‌ریزند.

۱۲- انجام دادن کارها از روی آگاهی چگونه باعث افزایش بهره‌وری می‌شود؟

با کسب دانش و مهارت لازم برای هر کار، بازدهی کار ما بیشتر می‌شود و کمتر اشتباه می‌کنیم. همچنین برشی از مواد و وسایل به دلیل ناآگاهی افراد، از روش‌های درست نگهداری آنها از بین می‌رود. برای مثال: اگر شیوه‌ی صحیح شست و شوی یک لباس با نگهداری مواد غذایی را ندانیم، زودتر از بین می‌روند یا غیر قابل استفاده می‌شوند.

۱۳- منظور از تنظیم جدول بودجه اقتصادی چیست؟ تنظیم جدولی که در آن درآمدها و هزینه‌های (دخل و خرج)

ماهانه افراد یا خانواده نوشته می‌شود و همکاری بین اعضای خانواده نیز از راهکارهای کمک به بهره‌وری است.

درس ۲۴ (اقتصاد و بهره‌وری)

۱- منظور از فعالیت اقتصادی چیست؟ هر جامعه‌ای برای ارامه زندگی و رفع نیازهای خود ناگزیر است از منابع طبیعی استفاده کند و ابزار و وسایل مورد نیاز خود را تولید کند. به این کار فعالیت اقتصادی گفته می‌شود.

نکته: تولید ممکن است تولید کالا یا خدمت باشد.

نکته: همهٔ تولید کنندگان و توزیع کنندگان به نوبهٔ خود مصرف کننده‌اند.

۲- رابطه‌ی اقتصادی بین افراد چگونه شکل می‌گیرد؟ افراد در فعالیت‌های تولید، توزیع و مصرف، به طور مداوم با

یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند و برین ترتیب هیچ جامعه‌ای نمی‌تواند بدون فعالیت‌های اقتصادی به حیات خود ادامه دهد و در همه جوامع، پرفه تولید، توزیع و مصرف وجود دارد و همواره بین افراد روابط اقتصادی برقرار می‌شود.

۳- برای افزایش بهره‌وری اقتصادی چه باید کرد؟

باید بهره‌وری را در تولید و توزیع افزایش دهیم و الگوی مصرف را نیز عقلانی کنیم.

۴- منظور از نهاده‌ها یا ورودی‌ها چیست؟

۱: منابع طبیعی، معدن، مواد خام و انرژی و ...

۲: نیروی کار (مدیر، متخصصان، کارکنان، کارگران و ...)

۳: سرمایه (پول ، زمین ، کارخانه ، تجهیزات و ماشین آلات ، ساختمان.....)

۴: سایر هزینه ها (مالیات ، تحقیقات و ...)

۵- در اقتصاد بهره‌وری را چگونه تعریف کرده‌اند؟ نسبت ستانده‌ها به داده‌ها (شکل صفحه ۱۶۱ کتاب مطالعه شود).

۶- افزایش بهره‌وری به چه معناست؟ به این معناست که با روش های مناسب، هزینه های خود را با حفظ کیفیت کالا یا خدمات، کاهش دهیم و در مقابل، فروبی های فعالیت اقتصادی خود (ستانده) را افزایش دهیم.

۷- جایگاه تولید از منظر اسلام را بنویسید؟ از منظر اسلام اقتصاد و تولید وسیله اند نه هدف. یعنی، تولید وسیله‌ای است که انسان از طریق آن نیازهای ضروری خود را رفع می‌کند و به مسائل مهم‌تر می‌پردازد.

نکته: از منظر اسلام اقتصاد و تولید وسیله اند نه هدف.

۸- در دنیای امروز تولید با چه هدفی انجام می‌گیرد؟ با هدف کسب سود بیشتر انجام می‌گیرد. و سودجویان برون توجّه به تفریب و نابودی طبیعت همچنان به تولید بیشتر ادامه می‌دهند.

۹- سیاست دو گانه کشورهای قدرتمند صنعتی در بهره‌برداری از طبیعت و منابع طبیعی را بنویسید؟ کشورهای صنعتی امروز سعی می‌کنند از طبیعت و منابع طبیعی خود محافظت کنند اما با تبلیغات و تمسّ تأثیر قرار دادن مردم دیگر کشورها، مصرف‌گرایی را که موجب تفریب محیط زیست می‌شود، تشویق می‌کنند.

نکته: کشورهای صنعتی امروزه مردم دیگر کشورها را به مصرف‌گرایی تشویق می‌کنند.

۱۰- آیا افزایش تولید به هر روش و به هر قیمتی مجاز است؟ چرا؟ غیره: افزایش تولید و فعالیت‌های اقتصادی اگر به محیط زیست لطمه بزنند با اصول بهره‌وری سازگار نیست؛ زیرا: نابودی و تفریب طبیعت، خود هزینه های مبرر و مشکلات ببران ناپذیری برای ما به وجود می‌آورد.

نکته: امروزه با توجه به اهمیت حفظ محیط زیست به جای واژه بهره‌وری از واژه «بهره‌وری سبز» استفاده می‌شود.

۱۱- بهره‌وری سبز به چه چیز تأکید می‌کند؟

بهره‌وری سبز به افزایش بهره‌وری همراه با حفظ محیط زیست تأکید می‌کند.

۱۲- منظور از بهره‌وری سبز چیست؟ یعنی استفاده از ابزارها، روش‌ها و فناوری‌های مقلّف به طوری که تأثیرات مضر و منفی فعالیت‌های صنعتی و اقتصادی بر محیط زیست به کمترین حد ممکن برسد. (شکل پایین صفحه ۱۶۳ مطالعه شود).

۱۳- وضعیت بهره‌وری در کشور ما چگونه است؟ وظیفه ما در این رابطه چیست؟

کشور ما در مقایسه با برخی از کشورها از نظر وضعیت بهره‌وری وضعیت پندان مطلوبی ندارد. بنابراین همه ما موظفیم با برنامه‌ریزی صحیح، نگرش بهره‌وری را در همه امور و فعالیت‌های بخش‌های مقلّف اقتصادی (کشاورزی، صنعت و خدمات) ترویج کنیم و به کار بگیریم.

۱۴- کشور ما به توصیه‌ی چه کسی و چرا سیاست اقتصاد مقاومتی را در پیش گرفته است؟

مقام معظم رهبری نکته: زیرا: پس از انقلاب اسلامی کشورهای سلطه‌گر و قدرت‌های بزرگ اقتصادی که با وقوع انقلاب

اسلامی، منافع خود را در خطر می‌دیدند مشکلاتی مانند جنگ تمپیلی، تحریم اقتصادی و ... را بر سر راه ما قرار دادند تا از پیشرفت کشور ما جلوگیری کنند این مخالفت‌ها تا امروز ادامه دارد و آنها سعی می‌کنند ایران را از نظر اقتصادی شکست بدهند به همین دلیل جمهوری اسلامی ایران بنا به توصیه و رهنمود رهبر عزیزمان سیاست اقتصاد مقاومتی را طراحی و در پیش گرفته است.

۱۵- اقتصاد مقاومتی یعنی چه؟ یعنی در شرایط سخت بتوانیم کمترین اتلاف هزینه را داشته باشیم، روی پای خود

بایستیم، از تولید ملی حمایت کنیم، از اسراف پرهیزیم و از منابع و امکانات حداکثر استفاده را بکنیم.

نکته: محور اصلی اقتصاد مقاومتی «بهره‌وری» است.